

ВІДКРИТИЙ МІЖНАРОДНИЙ УНІВЕРСИТЕТ РОЗВИТКУ ЛЮДИНИ
«УКРАЇНА»

МІНІСТЕРСТВО ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кваліфікаційна наукова праця
на правах рукопису

ШУРКО ОЛЕГ ІВАНОВИЧ

УДК: 342.95 (477)

ДИСЕРТАЦІЯ

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОХОРОНИ ТА
ПІДТРИМАННЯ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ В СУДАХ**

12.00.07 — адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне
право

Подається на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

Науковий керівник —
Музичук Олександр Миколайович,
доктор юридичних наук, професор,
заслужений юрист України

Суми – 2020

АНОТАЦІЯ

Шурко О. І. Адміністративно-правове забезпечення охорони та підтримання громадського порядку в судах. — *Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.*

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 — адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право (081 — Право). — Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»; Сумський державний університет. — Суми, 2020.

У дисертації наведено теоретичне узагальнення та нове вирішення наукового завдання, яке полягає у визначенні сутності та розкритті особливостей адміністративно-правового забезпечення охорони та підтримання громадського порядку в судах, а також опрацюванні напрямків його удосконалення з урахуванням вітчизняного та зарубіжного досвіду.

Запропоновано авторське визначення поняття громадського порядку як об'єкта адміністративно-правової охорони. Зазначено, що громадський порядок є необхідною умовою для: а) нормального спілкування людей, безпечної та безперешкодної реалізації ними своїх прав та обов'язків; б) належного виконання органами публічної влади та їх посадовими особами своїх завдань і функцій.

Констатовано, що громадський порядок є неодмінною та надзвичайно важливою умовою нормального існування та розвитку держави і суспільства. Він уособлює налагоджений певним чином стан суспільних відносин, за якого забезпечуються найбільш сприятливі та справедливі правила співіснування членів суспільства. Одним із ключових елементів установлення та підтримки громадського порядку є забезпечення панування режиму правової законності, внаслідок дії якого встановлюється правопорядок, що виражає юридичну складову громадського порядку.

З'ясовано, що ключовими особливостями забезпечення охорони та підтримання громадського порядку в судах є такі: а) здійснюється у відносно

обмеженому та замкненому просторі; б) відбувається в умовах соціального напруження; в) спрямоване на вирішення комплексу завдань; г) суб'єктний склад даної діяльності.

Узагальнено, що забезпечення охорони та підтримання громадського порядку в судах за загальними ознаками являє собою напрямок правоохоронної діяльності, однак, специфіка умов, в яких дана діяльність здійснюється, правового статусу суб'єктів, які її проводять, та суб'єктів, в інтересах яких вона здійснюється, обумовлює ряд особливостей даного забезпечення, які в тому числі виражаються в його правовому регулюванні.

Акцентовано увагу, що на сьогодні в нашій державі закладені основні правові засади, необхідні для ефективного забезпечення і підтримання громадського порядку у судах. Адже чинне законодавство визначає як загальні принципи, так і конкретні норми, що регламентують матеріально-правові та процедурно-процесуальні аспекти здійснення зазначеного забезпечення. Особливе місце у визначенні досліджуваних засад належить адміністративно-правовому регулюванню.

Встановлено, що принципи забезпечення охорони та підтримання громадського порядку в судах — це основоположні (базисні, відправні), загальні, імперативні вимоги, правила, на яких ґрунтується функціонування організаційно-правового механізму із забезпечення охорони та підтримання громадського порядку в судах. Дані принципи формуються на підставі наукового пізнання об'єктивно існуючих закономірностей суспільного життя.

Доведено, що значення адміністративно-правового регулювання для забезпечення досліджуваного порядку обумовлене тим, що галузь адміністративного права регулює суспільні відносини, які містять елемент публічної влади. Найчастіше дане право пов'язують із діяльністю органів виконавчої влади, однак, сьогодні сфера його застосування набагато ширша, оскільки регламентуючого впливу його засобів зазнає не лише виконавчо-

розпорядча діяльність органів вказаної гілки влади, але й діяльність інших органів держави та місцевого самоврядування.

Функції Служби судової охорони було класифіковано за такими напрямками: 1) охоронні; 2) превентивні; 3) захисні; 4) забезпечувальні; 5) інформаційно-аналітичні; 6) функції взаємодії; 7) інші.

Встановлено, що компетенція та повноваження Служби судової охорони формують фундамент її правового статусу. При цьому доведено, що ні компетенція, ні повноваження не є сталими категоріями, вони можуть змінюватися залежно від розвитку суспільних відносин, які виникають у ході здійснення правосуддя, а також характеру та обсягу завдань, які покладаються на Службу.

Аргументовано, що особливістю цивільно-правової відповідальності співробітника Служби судової охорони є її позадоговірний або деліктний характер. Тобто вона передбачає собою ту ситуацію, коли між співробітником-правопорушником та особою, якій завдано шкоду, відсутні договірні зобов'язання. Підставою її виникнення є конкретний делікт (проступок), який завдав майнової шкоди.

Наголошено на тому, що організаційно-штатна структура територіальних органів Служби судової охорони остаточно сформована не в усіх регіонах. Вона перебуває на стадії свого становлення. Запропоновано найближчим часом розробити та затвердити наказом Державної судової адміністрації «Положення про організаційно-штатну структуру Служби судової охорони».

Узагальнено, що на сьогодні не існує в світі якогось одного найбільш ефективного та універсального механізму забезпечення та підтримання громадського порядку в судах. У більшості держав дана діяльність покладається, як правило, на декілька служб чи правоохоронних структур. Причому це можуть бути як спеціально створені у системі судової влади охоронні служби, так і відповідні поліцейські підрозділи, тобто у багатьох державах охорона суду покладається на виконавчу гілку влади або

муніципальні поліцейські підрозділи, що підпорядковуються відповідним місцевим органам влади. Виокремлено найбільш позитивний зарубіжний досвід, який необхідно врахувати для розвитку української Служби судової охорони.

Запропоновано прийняти Концепцію з питань забезпечення громадського порядку в судах в якій: по-перше, визначити проблеми та виклики, що існують сьогодні у сфері діяльності служби судової охорони; по-друге, сформулювати мету концепції та завдання, які необхідно вирішити для її досягнення; по-третє, визначити основні напрямки, в яких має реалізовуватися дана концепція, зокрема: а) вироблення підходів до оцінки ризиків та загроз, що виникають у досліджуваній сфері; б) вирішення питань кадрового забезпечення Служби судової охорони; в) матеріально-технічне забезпечення даного судового органу.

Констатовано, що наразі адміністративне законодавство, яке регламентує здійснення охорони та підтримання громадського порядку в судах, не має комплексного та цілісного характеру, що, вочевидь, пояснюється новизною такого органу як Служба судової охорони. Втім, послідовна та змістовна нормотворча робота повинна забезпечити означену службу якісним та чітким нормативно-правовим підґрунтям.

Обґрунтовано доцільність створити рекрутингові центри в системі Служби судової охорони, які забезпечуватимуть просвітницько-інформаційну роботу серед населення з метою залучення до лав Служби потенційних кадрів.

Ключові слова: правопорядок, охорона, адміністративно-правова охорона, громадський порядок, суди, правові засади, адміністративно-правове регулювання, правовий статус, завдання, функції, компетенція, повноваження, юридична відповідальність, організаційно-штатна структура, зарубіжний досвід, адміністративне законодавство, організаційні засади.

SUMMARY

Shurko O. I. Administrative and Legal Provision of Protecting and Keeping Public Order in the Courts. — *Qualifying scientific work as the manuscript.*

The thesis for a candidate's degree by the specialty 12.00.07 – administrative law and procedure; financial law; informational law (081 – Jurisprudence). – Open International University of Human Development “Ukraine”; Sumy State University. – Sumy, 2020.

The author of the dissertation has presented theoretical generalization and a new solution to the scientific problem, which consists in determining the nature and revealing the features of administrative and legal provision of the protection and keeping public order in the courts, as well as working out directions for its improvement taking into account national and international experience.

The author has offered own definition of the concept of public order as an object of administrative and legal protection. It has been stated that public order is a prerequisite for: a) the proper communication of people, the safe and unimpeded exercise of their rights and obligations; b) the proper execution of the tasks and functions by public authorities and their officials.

It has been stated that public order is an indispensable and extremely important condition for the normal existence and development of the state and society. It represents a well-established state of social relations, which ensures the most favorable and fair rules for the coexistence of the members of society. One of the key elements of the establishment and keeping public order is to ensure the rule of law regime, resulting in the establishment of law and order, which expresses the legal component of public order.

It has been found out that the key features of ensuring protection and keeping public order in the courts are: a) carried out in a relatively restricted and confined space; b) occurs under conditions of social tension; c) aimed at solving a complex of problems; d) the subjective composition of this activity.

It has been summarized that ensuring the protection and keeping public order in the courts is the direction of law enforcement activity on general grounds, however, the specifics of the conditions where this activity is carried out, the legal status of the entities conducting it and the entities in whose interest it is carried out, determine a number of features of this provision, which are reflected in its legal regulation.

It has been emphasized that the basic legal principles necessary for effective provision and keeping public order in the courts are currently established in our country. Indeed, the current legislation defines both general principles and specific norms regulating the substantive and procedural aspects of carrying out the stated provision. A special place in determining the bases under research belongs to administrative and legal regulation.

It has been established that the principles of ensuring the protection and keeping public order in the courts are the fundamental (basic, starting), general, imperative requirements, rules which are the basis for the functioning of the organizational and legal mechanism for ensuring the protection and keeping public order in the courts. These principles are formed on the basis of scientific cognition of objectively existing regularities of social life.

It has been proved that the importance of administrative and legal regulation for ensuring the researched order is due to the fact that the branch of administrative law regulates public relations that contain an element of public power. Most often, this right is associated with the activity of executive agencies, however, the scope of its application is currently much wider, since the regulatory influence of its means is affected not only by the executive and administrative activity of the agencies of the specified branch of power, but also by the activity of other agencies of the country and local self-government.

The functions of the Judicial Protection Service were classified in the following areas: 1) security; 2) preventive; 3) protective; 4) providing; 5) information and analytical; 6) interaction functions; 7) others.

It has been established that the competence and powers of the Judicial Protection Service forms the basis of its legal status. Herewith, it has been proved that neither competence nor authority are permanent categories, they can be changed depending on the development of social relations that arise in the course of justice, as well as the nature and scope of the tasks assigned to the Service.

It has been argued that the specific feature of civil liability of an employee of the Judicial Protection Service is its non-contractual or tort nature. That is, it involves a situation where there are no contractual obligations between the offending employee and the injured party. The basis of its occurrence is a specific tort (misconduct), which caused property damage.

It has been emphasized that the organizational and staff structure of the territorial agencies of the Judicial Protection Service is not fully established in all regions. It is at the stage of formation. The author has offered to develop and approve “The Regulations on the organizational and staff structure of the Judicial Protection Service” by the order of the State Judicial Administration in the nearest future.

It has been generalized that there is currently no unique most efficient and universal mechanism in the world to ensure and maintain public order in the courts. This activity in most states is usually put on several agencies or law enforcement agencies. Moreover, these may be both security services specifically established within the judicial system and relevant police units, i.e. the protection of the courts in many states is the authority of the executive branch of power or municipal police units, which are subordinated to the respective local authorities. The most positive international experience to be considered for the development of the Ukrainian Judicial Protection Service has been highlighted.

The author has offered to adopt the Concept on Ensuring Public Order in the Courts, which: first of all, define the problems and challenges that exist in the field of the activity of the Judicial Protection Service; secondly, formulate the purpose of the concept and tasks that must be accomplished to achieve it; thirdly, determine the main areas, where the concept should be implemented, in particular: a)

developing approaches to assessing the risks and threats posed in the research area; b) resolving personnel issues of the Judicial Protection Service; c) logistical support of this judicial authority.

It has been stated that administrative legislation regulating the protection and maintenance of public order in the courts does not currently have a comprehensive and holistic nature, which is evidently explained by the novelty of such an agency as the Judicial Protection Service. However, consistent and meaningful rule-making work should provide the designated service with a high quality and clear regulatory framework.

The author has substantiated the expediency of creating recruiting centers within the system of the Judicial Protection Service, which will provide educational and informational work among the population in order to attract potential personnel to the ranks of the Service.

Key words: law and order, protection, administrative and legal protection, public order, courts, legal principles, administrative and legal regulation, legal status, tasks, functions, competence, powers, legal liability, organizational structure, international experience, administrative legislation, organizational principles.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ:

в яких висвітлено основні наукові результати дисертації:

1. Шурко О. И. К проблеме определения понятия общественного порядка как объекта административно-правовой охраны. *Право UA*. 2017. № 1. С. 212–217.

2. Шурко О. І. До проблеми визначення особливостей забезпечення охорони та підтримання громадського порядку в судах. *Європейські перспективи*. 2017. № 3. С. 209–214.

3. Шурко О. І. Напрямки вдосконалення адміністративного законодавства, яке регламентує здійснення охорони та підтримання громадського порядку в судах. *Наше право*. 2018. № 2. С. 226–231.

4. Шурко О. І. Законність, як ключова засада забезпечення охорони та підтримання громадського порядку в судах. *Вісник Пенітенціарної асоціації України*. 2019. № 3 (9). С. 195–204.

5. Шурко О. І. Правові засади забезпечення охорони та підтримання громадського порядку в судах та місце серед них адміністративно-правового регулювання. *Верховенство права*. 2020. № 1. С. 61–66

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

6. Шурко О. І. Верховенство права, як ключовий принцип забезпечення охорони та підтримання громадського порядку в судах. *Державне регулювання суспільних відносин: розвиток законодавства та проблеми правозастосування: матеріали міжнародної науково-практичної конференції* (м. Київ, 8-9 липня 2016 р.). Київ: Центр правових наукових досліджень, 2016. С. 77–80.

7. Шурко О. І. Оцінювання якості та ефективності здійснення охорони та підтримання громадського порядку в судах. *Сучасні правові системи світу*

в умовах глобалізації: реалії та перспективи: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 9–10 березня 2018 р.). Київ: Центр правових наукових досліджень, 2018. С. 60–63.

8. Шурко О. І. Концептуальні засади удосконалення адміністративного законодавства, яке регламентує здійснення охорони та підтримання громадського порядку в судах. *Актуальні питання розвитку та взаємодії публічного та приватного права*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 15–16 березня 2019 р.). Львів: Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив», 2019. С. 70–73.

9. Шурко О. І. Щодо забезпечення охорони та підтримання громадського порядку в судах. *25 років становлення Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ: славетна історія та горизонти майбутнього*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (21–22 лютого 2020 року, м. Суми) / Сумська філія Харківського національного університету внутрішніх справ. Суми: Видавничий дім «Ельдорадо», 2020. С. 425–427.

ЗМІСТ

ВСТУП	13
РОЗДІЛ 1 МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОХОРОНИ ТА ПІДТРИМАННЯ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ В СУДАХ	22
1.1. Поняття громадського порядку як об'єкта адміністративно-правової охорони.....	22
1.2. Особливості забезпечення охорони та підтримання громадського порядку в судах.....	37
1.3. Правові засади забезпечення охорони та підтримання громадського порядку в судах та місце серед них адміністративно-правового регулювання.....	49
Висновки до розділу 1	67
РОЗДІЛ 2 АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС СЛУЖБИ СУДОВОЇ ОХОРОНИ	71
2.1. Завдання та функції Служби судової охорони.....	71
2.2. Компетенція і повноваження Служби судової охорони	86
2.3. Особливості юридичної відповідальності працівників Служби судової охорони.....	102
2.4. Організаційно-штатна структура Служби судової охорони.....	117
Висновки до розділу 2	129
РОЗДІЛ 3 НАПРЯМКИ УДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО- ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОХОРОНИ ТА ПІДТРИМАННЯ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ В СУДАХ	134
3.1. Зарубіжний досвід охорони та підтримання громадського порядку в судах та можливості його використання в Україні	134
3.2. Перспективні напрямки вдосконалення адміністративного законодавства, яке регламентує здійснення охорони та підтримання громадського порядку в судах.	148
3.3. Удосконалення організаційних засад здійснення охорони та підтримання громадського порядку в судах	163
Висновки до розділу 3	176
ВИСНОВКИ	180
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	186
ДОДАТКИ	209

ВСТУП

Обґрунтування вибору теми дослідження. Нормальне із визначальних аспектів забезпечення суспільного спокою, належної діяльності державних та громадських інститутів, особистої безпеки громадян є підтримка відповідного громадського порядку. Особливої уваги в цьому контексті заслуговує забезпечення охорони та підтримання громадського порядку в судах, що є одним із важливих факторів для здійснення справедливого, неупередженого та якісного правосуддя.

Сьогодні ключовим суб'єктом забезпечення охорони та підтримання громадського порядку в судах є новостворена Служба судової охорони. Про перспективи роботи даного відомства можна говорити багато, оскільки: відсутнє необхідне нормативно-правове регулювання, остаточно не сформовано окремі структурні підрозділи (підрозділи спеціального призначення), є проблеми недостатності фінансування та матеріально-технічного забезпечення, відсутності власної системи підготовки кадрів та безпосередньо кадрової кризи, відсутні координація та взаємодія з органами державної влади та місцевого самоврядування, відсутня підтримка від керівництва судів щодо забезпечення належного сервісу в судах та наявна низка інших факторів, які гальмують роботу Служби судової охорони. А відтак наразі важливим завданням держави є створення належного адміністративно-правового забезпечення охорони та підтримання громадського порядку в судах.

Варто відзначити, що загальним питанням охорони та підтримання громадського порядку в судах присвячували свою увагу: Р. М. Аюпова, В. М. Бевзенко, С. О. Бондар, А. Л. Борко, В. В. Волік, В. В. Галунько, Ю. В. Гаруст, В. А. Гомада, М. К. Гримич, Б. В. Деревянко, О. І. Кисельова, Т. А. Кобзева, Т. М. Кравцова, А. М. Куліш, В. І. Курило, А. М. Макаровець, Д. В. Мандичев, О. М. Музичук, Г. Я. Наконечна, Н. В. Нестор, В. В. Пахомов, О. М. Рєзнік, В. В. Рунова, М. В. Старинський, В. В. Сухонос, Ю. М. Фролов, М. І. Шатерніков, Д. Ю. Шпенев та багато інших учених.

Втім, незважаючи на наявність чималої кількості наукових розробок та позитивних здобутків указаних вище фахівців, варто відзначити, що питання адміністративно-правового забезпечення охорони та підтримання громадського порядку в судах комплексно не розглядалось. Йому приділялась увага лише в розрізі окремих наукових проблематик.

Таким чином, необхідність посилення охорони та підтримання громадського порядку в судах, відсутність комплексних досліджень із цієї проблематики, недосконалість правового регулювання в зазначеній сфері обумовлюють актуальність дослідження сутності та особливостей адміністративно-правового забезпечення охорони та підтримання громадського порядку в судах.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Дисертаційне дослідження виконане відповідно до: Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», затвердженої Указом Президента України від 12 січня 2015 р. № 5/2015; Стратегії реформування державного управління України на 2016–2020 роки, затвердженої Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24 червня 2016 р. № 474-р; Стратегії реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 роки, схваленої Указом Президента України від 20 травня 2015 року № 276/2015; Стратегії розвитку наукових досліджень Національної академії правових наук України на 2016–2020 роки, затвердженої постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 3 березня 2016 р., плану науково-дослідної роботи Інституту права та суспільних відносин Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна» за темою «Адміністративно-правове регулювання суспільних відносин» (номер державної реєстрації 0107U008696).

Мета і завдання дослідження. *Метою* дисертаційної роботи є визначення сутності та розкриття особливостей адміністративно-правового забезпечення охорони та підтримання громадського порядку в судах, опрацювання напрямків удосконалення відповідного законодавства.

Для досягнення зазначеної мети в дисертаційному дослідженні необхідно було виконати такі основні *завдання*:

- визначити поняття громадського порядку як об'єкта адміністративно-правової охорони;
- окреслити особливості забезпечення охорони та підтримання громадського порядку в судах;
- охарактеризувати правові засади забезпечення охорони та підтримання громадського порядку в судах та визначити місце серед них адміністративно-правового регулювання;
- встановити завдання та функції Служби судової охорони;
- визначити компетенцію і повноваження Служби судової охорони;
- розкрити особливості юридичної відповідальності працівників Служби судової охорони;
- оптимізувати організаційно-штатну структуру Служби судової охорони;
- узагальнити зарубіжний досвід охорони та підтримання громадського порядку в судах та визначити можливості його використання в Україні;
- окреслити перспективні напрямки вдосконалення адміністративного законодавства, яке регламентує здійснення охорони та підтримання громадського порядку в судах;
- визначити напрямки удосконалення організаційних засад здійснення охорони та підтримання громадського порядку в судах.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають у процесі забезпечення охорони та підтримання громадського порядку в судах.

Предметом дослідження є адміністративно-правове забезпечення охорони та підтримання громадського порядку в судах.

Методи дослідження. В основу дисертаційної роботи покладено широку низку методів наукового пізнання. Так, поняття громадського порядку як об'єкта адміністративно-правової охорони (підрозділ 1.1), а також

особливості забезпечення охорони та підтримання громадського порядку в судах (підрозділ 1.2) було визначено за допомогою логіко-семантичного методу. Метод документального аналізу та формально-юридичний метод було використано під час: надання характеристики правовим засадам забезпечення охорони та підтримання громадського порядку в судах (підрозділ 1.3); визначення завдань та функцій Служби судової охорони (підрозділ 2.1); окреслення компетенції і повноважень Служби судової охорони (підрозділ 2.2); з'ясування особливостей юридичної відповідальності працівників Служби судової охорони (підрозділ 2.3); розгляду організаційно-штатної структури Служби судової охорони (підрозділ 2.3). Зарубіжний досвід охорони та підтримання громадського порядку в судах було розглянуто за допомогою порівняльно-правового методу (підрозділ 3.1). За допомогою методу прогнозування було окреслено перспективні напрямки вдосконалення адміністративного законодавства, яке регламентує здійснення охорони та підтримання громадського порядку в судах (підрозділ 3.2), та визначено шляхи удосконалення організаційних засад здійснення охорони та підтримання громадського порядку в судах (підрозділ 3.3). В роботі було використано низку інших загальних та спеціальних методів наукового пізнання, які в сукупності дозволили комплексно підійти до досягнення мети дисертаційного дослідження.

Науково-теоретичне підґрунтя дослідження становлять праці фахівців із галузей адміністративного, кримінального, цивільного права тощо. Окрім того, було використано здобутки науковців з інших галузевих дисциплін, зокрема: теорії держави і права, філософії, соціології тощо. Нормативною основою дослідження є Конституція України, кодифіковані нормативно-правові акти, інші закони та підзаконні акти, нормами яких прямо чи опосередковано визначаються правові засади адміністративно-правового забезпечення охорони та підтримання громадського порядку в судах. Інформаційну та емпіричну основу дисертації становлять узагальнення

практики діяльності Служби судової охорони, довідкові видання, статистичні матеріали, а також власний практичний досвід роботи в судовій системі.

Наукова новизна отриманих результатів визначається тим, що дисертаційне дослідження є однією з перших спроб комплексно, за допомогою використання сучасних методів наукового пізнання та спираюсь на існуючі здобутки вітчизняних правників, визначити сутність та розкрити особливості адміністративно-правового забезпечення охорони та підтримання громадського порядку в судах, а також з урахуванням вітчизняного та зарубіжного досвіду визначити напрямки вдосконалення відповідного адміністративного законодавства. У результаті проведеного дослідження сформульовано низку нових наукових положень та висновків, запропонованих особисто здобувачем. Основні з них такі:

вперше:

– запропоновано розробити та затвердити наказом Державної судової адміністрації Положення про організаційно-штатну структуру Служби судової охорони, яке повинно містити норми про: 1) Службу судової охорони (її правовий статус, систему, джерельну базу, принципи діяльності, координацію та взаємодію); 2) організаційно-штатну структуру та підпорядкування підрозділів Служби судової охорони; 3) порядок організації та здійснення управління Службою судової охорони; 4) фінансове та матеріально-технічне забезпечення діяльності Служби судової охорони;

– сформовано структуру та визначено зміст авторського проекту Закону України «Про Службу судової охорони». Обґрунтовано необхідність прийняття Закону України «Про Дисциплінарний статут Служби судової охорони»;

– обґрунтовано доцільність розроблення та прийняття Концепції з питань забезпечення громадського порядку в судах. Визначено структуру та зміст відповідної концепції;

удосконалено:

– визначення поняття дисциплінарного проступку працівника Служби судової охорони, під яким запропоновано розуміти протиправну винну дію чи бездіяльність, що полягає в порушенні ним службової дисципліни, невиконанні чи неналежному виконанні обов'язків, або поведінка якого виходить за межі його повноважень та полягає в порушенні обмежень та заборон, визначених законодавством для Служби судової охорони, а також передбачає вчинення дій, що підривають авторитет органів правосуддя;

– обґрунтування того, що попри суттєву змістовну схожість поняття «громадський порядок» та «публічний порядок» не є тотожними;

– визначення поняття громадського порядку як об'єкта адміністративно-правової охорони. Відзначено, що громадський порядок є необхідною умовою для: а) нормального спілкування людей, безпечної та безперешкодної реалізації ними своїх прав та обов'язків; б) належного виконання органами публічної влади та їх посадовими особами своїх завдань і функцій;

– розуміння того, що ні компетенція, ні повноваження Служби судової охорони не є сталими категоріями, адже вони можуть змінюватися залежно від розвитку суспільних відносин, які виникають у ході здійснення правосуддя, а також характеру та обсягу завдань, які покладаються на Службу;

– перелік завдань та функцій Служби судової охорони, які необхідно закріпити в Законі України «Про Службу судової охорони»;

дістали подальшого розвитку:

– пропозиції про необхідність утворення рекрутингових центрів у системі Служби судової охорони, які забезпечуватимуть просвітницько-інформаційну роботу серед населення з метою залучення до лав Служби судової охорони потенційних кадрів;

– перелік завдань із забезпечення охорони та підтримання громадського порядку в судах, до яких віднесені: охорона та захист життя і

здоров'я суддів, працівників апарату суду, учасників судового процесу та інших осіб, що перебувають з тих чи інших причин на території судової установи; здійснення охорони і захисту суддів, працівників апарату суду та їх близьких родичів поза межами приміщень судових установ відповідно до Закону «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів»; забезпечення нормального режиму роботи суду шляхом підтримання громадського спокою і безпеки на території судової установи; вжиття відповідних превентивних заходів, спрямованих на недопущення потрапляння у судові засідання: людей, що перебувають у неадекватному стані внаслідок алкогольного чи наркотичного сп'яніння, психічних розладів або з інших причин; зброї, вибухових чи інших небезпечних предметів і речовин;

– обґрунтування наукової думки про те, що серед правових засад забезпечення охорони та підтримання громадського порядку в судах ключове місце належить нормам адміністративного права, адже саме за їх допомогою визначаються правові засади діяльності компетентних суб'єктів (органів і посадових осіб) під час забезпечення досліджуваного громадського порядку: повноваження даних суб'єктів, наявні у їх розпорядженні форми, засоби та інструменти охорони і підтримки громадського порядку, процедури застосування заходів з його охорони, взаємодія вказаних суб'єктів з іншими органами держави та громадськістю;

– твердження про те, що сьогодні не існує в світі якогось одного найбільш ефективного та універсального механізму забезпечення та підтримання громадського порядку в судах. У більшості держав дана діяльність покладається, як правило, на декілька служб чи правоохоронних структур. Причому це можуть бути як спеціально створені в системі судової влади охоронні служби, так і відповідні поліцейські підрозділи.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що викладені в дисертації висновки і пропозиції можуть бути використані у:

– науково-дослідній сфері – для проведення подальших наукових досліджень, присвячених теоретичним та практичним проблемам здійснення правосуддя, охорони та підтримання громадського порядку в судах (акт впровадження Кримінологічної асоціації України від 10.12.2019 р.);

– правотворчості – з метою розроблення нових та вдосконалення існуючих законодавчих актів, нормами яких регулюється порядок охорони та підтримання громадського порядку в судах (акт впровадження Науково-дослідного інституту публічного права від 11.12.2019 р.);

– практичній діяльності – як основа для вдосконалення практичної діяльності з охорони та підтримання громадського порядку в судах (акт впровадження результатів дисертаційного дослідження в практичну діяльність Апеляційного суду Херсонської області від 12.12.2019 р.);

– освітньому процесі – під час підготовки підручників, навчальних посібників з дисциплін «Адміністративне право» й «Судові та правоохоронні органи»; вони вже використовуються в ході проведення занять із зазначених дисциплін у Сумському державному університеті. Їх враховано також у навчально-методичних розробках, підготовлених за участю автора (акт впровадження Сумського державного університету від 13.12.2019 р.).

Апробація матеріалів дисертації. Підсумки розроблення проблеми в цілому, окремих її аспектів, одержані узагальнення і висновки було оприлюднено на міжнародних, всеукраїнських та регіональних науково-практичних конференціях, семінарах, круглих столах, зокрема: «Державне регулювання суспільних відносин: розвиток законодавства та проблеми правозастосування» (м. Київ, 2016 р.); «Сучасні правові системи світу в умовах глобалізації: реалії та перспективи» (м. Київ, 2018 р.); «Актуальні питання розвитку та взаємодії публічного та приватного права» (м. Львів, 2019 р.); «25 років становлення Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ: славетна історія та горизонти майбутнього» (м. Суми, 2020 р.).

Публікації. Основні положення дисертаційного дослідження знайшли своє відображення в п'яти наукових статтях, одна з яких опублікована у міжнародному виданні, та чотирьох тезах доповідей на науково-практичних конференціях.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, поділених на 10 підрозділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг дисертації становить 217 сторінок, з них основного тексту – 185 сторінок. Список використаних джерел складається із 195 найменувань і займає 22 сторінки, додатки розміщено на 9-ти сторінках.

РОЗДІЛ 1

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОХОРОНИ ТА ПІДТРИМАННЯ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ В СУДАХ

1.1 Поняття громадського порядку як об'єкта адміністративно-правової охорони

На важливості забезпечення громадського порядку наголошено у ряді законодавчих актів України. Так, наприклад, у Законі «Про національну безпеку України» від 21 червня 2018 року № 2469-VIII громадський порядок визначено як одну із важливих складових національної безпеки. При цьому, громадський порядок і безпеку визначено як захищеність життєво важливих для суспільства та особи інтересів, прав і свобод людини і громадянина, забезпечення яких є пріоритетним завданням діяльності сил безпеки, інших державних органів, органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб та громадськості, які здійснюють узгоджені заходи щодо реалізації і захисту національних інтересів від впливу загроз [124]. Про громадський порядок йде мова і в Законі України «Про особливості забезпечення громадського порядку та громадської безпеки у зв'язку з підготовкою та проведенням футбольних матчів» від 08.07.2011 р. № 3673-VI, в якому його визначено як сукупність суспільних відносин, що забезпечують нормальні умови життєдіяльності людини, діяльності підприємств, установ і організацій під час підготовки та проведення футбольних матчів шляхом встановлення, дотримання і реалізації правових та етичних норм [129]. Питань охорони громадського порядку стосуються положення Закону України «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону» від 22.06.2000 р. № 1835-III, Кодексу України про адміністративні правопорушення [49], Кримінального кодексу України [63], де він (вказаний порядок) виступає об'єктом протиправної поведінки (дій, бездіяльності). Разом із тим, у деяких чинних нормативно-правових актах йдеться не про

громадський, а про публічний порядок. Так, із прийняттям 2 липня 2015 року Закону «Про національну поліцію» № 580-VIII забезпечення публічного порядку було визнано одним із основних завдань національної поліції. У наказі МВС «Про затвердження Інструкції з організації діяльності дільничних офіцерів поліції» 28.07.2017 р. № 650 [109] вжиття заходів щодо забезпечення публічного порядку віднесено до завдань дільничних офіцерів поліції. При цьому нормотворець не надав чіткого визначення понятійно-термінологічній конструкції «публічний порядок». Наразі на офіційному рівні вона розтлумачена лише у постанові Пленуму Верховного Суду України «Про практику розгляду судами клопотань про визнання й виконання рішень іноземних судів та арбітражів і про скасування рішень, постановлених у порядку міжнародного комерційного арбітражу на території України» № 12 від 24.12.99 р., згідно з якою під публічним порядком належить розуміти правопорядок держави, визначальні принципи і засади, які становлять основу існуючого в ній ладу (стосуються її незалежності, цілісності, самостійності й недоторканності, основних конституційних прав, свобод, гарантій тощо) [133]. Звідси постає цілком логічне питання про те, як «публічний порядок» співвідноситься із терміном «громадський порядок», який був закріплений у попередньому Законі «Про міліцію» від 20 грудня 1990 року № 565-XII, та використовується у ряді чинних нормативно-правових актів. Крім того, у деяких як законах України, так і підзаконних актах використовуються обидві категорії. Зокрема у змісті згаданого Закону «Про національну поліцію», Інструкції з організації діяльності дільничних офіцерів поліції від 28.07.2017 р. № 650 [109], а також Положення про патрульну службу МВС, затвердженого Наказом МВС від 02.07.2015 р. № 796 [112] присутні обидва поняття — і громадський порядок, і публічний порядок, при цьому відсутність хоча б якихось вказівок щодо їх розмежування свідчить про те, що нормотворець використовує їх як синоніми.

У тлумачних словниках української мови до терміну «публічний»

наводяться наступні тлумачення: який відбувається в присутності публіки, людей; прилюдний, відкритий, гласний; призначений для широкого користування, відвідування; громадський. У свою чергу, у слово «громадський» вкладається такий зміст: який виникає, відбувається в суспільстві або стосується суспільства, пов'язаний із ним; належний усій громаді, усьому суспільству; колективний; який добровільно обслуговує різні аспекти життя колективу [18, с. 1187; 42, с. 388].

З метою з'ясування співвідношення зазначених понять звернемося до наукових підходів до тлумачення їх змісту. Так, наприклад, М. І. Єропкін охарактеризував охорону громадського порядку як проведення державними органами в тісному зв'язку з громадськістю різноманітних заходів для забезпечення недоторканності громадян, захисту їх прав і законних інтересів, народного надбання, по створенню обстановки спокою, нормальних умов для роботи державних, суспільних підприємств, організацій і установ [32, с. 7; 33, с. 8]. І. І. Плохой вважає, що громадський порядок — це система відносин, належний порядок, що склався у суспільстві, який відповідає інтересам держави та всіх її громадян [95]. А. В. Войцеховський та ін. під громадським порядком розуміють весь спектр суспільних відносин, що регулюються нормами права і соціальними нормами. Даний порядок, як вважають дослідники, виражає волю всього народу до самих сторін співжиття [20, с. 7]. В. К. Гіжевський розтлумачив громадський порядок як зумовлену закономірностями соціального розвитку систему правил та інститутів, що забезпечує упорядкованість суспільних відносин і надає їм певну організаційну форму. Дефініція, як зауважує автор, має подвійне значення: в широкому — ідентичне громадському устрою і означає сукупність всіх правил, що регламентують суспільні процеси і відносини між його окремими частинами; у вузькому — це інститути і норми, що обумовлюють статус людини і громадянина та соціальних груп у суспільстві тою мірою, якою це зумовлено їх інтересами та закономірностями розвитку самого суспільства, а також науково обґрунтовані відносини між членами

суспільства та його структурними елементами [98, с. 81]. В. Я. Настюк у своїх працях пише, що зміст громадського порядку утворює система суспільних відносин, які складаються в результаті суворого виконання і додержання норм права, моральних норм, позитивних правил–звичаїв [80]. К. Г. Волинка пише, що громадський порядок — це стан урегульованості суспільних відносин, заснований на реалізації всіх соціальних норм і принципів [21, с. 205]. М. В. Корнієнко розуміє громадський порядок як обумовлену потребами суспільства систему врегульованих соціальними нормами відносин, що виникають в громадських місцях у процесі спілкування людей, яка має на меті забезпечення сприятливої обстановки функціонування суспільного життя, нормальних умов для праці та відпочинку людей, для діяльності державних органів, підприємств, установ та організацій [57, с. 14]. На думку О. Ф. Скакун, громадський порядок — це стан (режим) упорядкованості соціальними нормами (нормами права, моралі, корпоративними нормами, нормами–звичаями) системи суспільних відносин і їх дотримання [148, с. 492]. Пізніше дослідниця визначила громадський порядок як зумовлений об'єктивними і суб'єктивними чинниками стан урегульованості та організованості порядку у громадських місцях, що складається на основі реалізації всіх соціальних норм і принципів (правових, моральних, релігійних, корпоративних тощо) [151, с. 508]. За допомогою громадського порядку, наголошує О. Ф. Скакун, його встановлення і підтримання забезпечуються: а) суспільна безпека і злагода; б) безпека громадян, їх захист від зазіхань на їх права та інтереси; в) сприятливі умови для нормального функціонування організацій і громадських об'єднань, для праці і відпочинку громадян, поваги їхньої честі, людської гідності і суспільної моральності. Основу громадського порядку складають відносини, поведінка та всі види діяльності, що складаються в місцях спілкування людей при задоволенні їхніх матеріальних, духовних потреб, під час відпочинку (тобто в громадських місцях) [151, с. 508].

В. П. Нагребельний та Ю. С. Шемшученко вважають, що вказаний

порядок доцільно розглядати як урегульовану правовими та іншими соціальними нормами систему суспільних відносин, що забезпечує захист прав і свобод громадян, їх життя і здоров'я, повагу честі та людської гідності, дотримання норм суспільної моралі. Сферу громадського порядку, як пишуть правники, становлять переважно відносини, що виникають і розвиваються у громадських місцях, до яких належать насамперед місця спільного проживання, праці, відпочинку, а також спілкування людей з метою задоволення різноманітних життєвих потреб [195]. В. Д. Сущенко та В. І. Олефір тлумачать громадський порядок як урегульовану правовими та іншими соціальними нормами певну частину суспільних відносин, які складають режим життєдіяльності у відповідних сферах, забезпечують недоторканість життя, здоров'я та гідності громадян, власності та умов, що склалися для нормальної діяльності установ, підприємств, організацій, посадових осіб та громадян [162, с. 69]. На думку В. В. Лазарева, громадський порядок — це певна якість (властивість) системи суспільних відносин, що складається у такій упорядкованості соціальних зв'язків, що веде до погодженості і ритмічності громадського життя, безперешкодного здійснення учасниками суспільних відносин своїх прав і обов'язків і захисту їхніх обґрунтованих інтересів, суспільного та особистого спокою [67, с. 105]. Ф. Є. Колонтаєвський тлумачить громадський порядок як систему суспільних відносин, що виникають та існують здебільшого в громадських місцях. Дана система передбачає дотримання норм права й інших соціальних норм, спрямованих на забезпечення особистої безпеки громадян та громадської безпеки, створення сприятливих умов для нормального функціонування підприємств, установ, організацій і громадських об'єднань [52, с. 9]. Ю. С. Небеский, аналізуючи поняття громадського порядку, дійшов висновку, що під ним слід розуміти порядок, який включає усю систему позитивних та негативних суспільних відносин (відносин державних органів між собою, державних органів та громадських організацій чи громадян), метою яких є охорона життя, здоров'я, честі, гідності громадян, їх законних

інтересів, забезпечення громадського спокою як у громадських місцях, так і поза їх межами, збереження усіх форм власності, створення реальних умов для нормального функціонування державних органів, громадських організацій і трудових колективів, які регулюються соціальними нормами (як нормами права, так і іншими соціальними нормами неюрідичного характеру) [81, с. 16].

З точки зору В. В. Копейчикова, досліджуваний порядок слід розглядати як правильно налагоджений стан усієї сукупності суспільних відносин, урегульованих не тільки правовими, а і всіма іншими соціальними нормами [37, с. 211]. В. К. Колпаков під громадським порядком розуміє систему суспільних відносин, що складаються в результаті суворого виконання і дотримання норм права, моральних норм, правил, звичаїв [53, с. 12–23]. Деякі правники характеризують громадський порядок як відносини в громадських місцях, що регулюються нормами моралі і права [65, с. 3]. В. Ф. Захаров пропонує розглядати громадський порядок як систему суспільних відносин, що регулюються нормами права і моралі, яка в інтересах народу сприяє створенню нормальних умов для виробництва, культурного відпочинку та спілкування людей, для функціонування органів державної влади, а також забезпечує недоторканість громадян і спокій у громадських місцях [40, с. 7–8]. М. В. Цвік зауважує, що кожне суспільство, незалежно від того, на якому щаблі цивілізації воно перебуває, для свого нормального існування та розвитку потребує громадського порядку — стану упорядкованості, організованості і урегульованості суспільних відносин, який виникає внаслідок створення й реалізації соціальних принципів і норм, які об'єктивно склалися на певному етапі розвитку суспільства. Він створюється заради забезпечення особистої і суспільної безпеки, соціального миру і справедливості, дисципліни громадян у громадських місцях та побуті; охорони особистості і прав громадян, моралі і суспільного спокою, захисту всіх верств суспільства; гарантування якісних соціально-економічних умов життя соціуму [178, с. 397]. Звідси науковець робить висновок, що

громадський порядок — це форма зміцнення та охорони основ суспільного і політичного ладу, існуючих форм власності, буття окремої людини, сім'ї, суспільства в цілому, державності. Як стан упорядкованості всієї системи суспільних відносин, суспільний порядок об'єктивно покликаний протистояти факторам і тенденціям дезорганізуючого порядку. Без належного порядку неможливо ні управляти, ні організовувати нормальний розвиток виробництва, забезпечувати особисту і суспільну безпеку, охороняти різні форми власності, політичний устрій держави, регулювати відносини між структурними частинами суспільства — соціальними групами, класами, націями, етносами тощо. Громадський порядок складається внаслідок реалізації різних видів соціальних норм і принципів, які регулюють різноманітні сфери суспільного життя. Особливістю цих норм та принципів є неспівпадіння їх між собою як за змістом, так і за способами впливу на поведінку людей. До них належать звичаї, норми моралі, релігійні норми, корпоративні норми, норми права тощо [178, с. 397]. О. І. Ульянова у своїй науковій праці, присвяченій питанням захисту міліцією громадського порядку, пише, що громадський порядок, що є результатом здійснення різних соціальних норм, включає до своєї системи не тільки правові, але й інші вольові відносини, зокрема відносини, засновані на нормах моралі. Так, норми моральності регулюють громадський порядок шляхом визначення відповідних варіантів поведінки людей, що відповідає інтересам суспільства в цілому. Посилення уваги до норм моральності, підвищення вимог до дотримання моральних обов'язків усіма людьми — один з найважливіших засобів попередження порушень правопорядку, що нерідко починаються з незначних відхилень від загальноприйнятих норм у поведінці окремих осіб. У вузькому розумінні, як зазначає дослідниця, громадський порядок — це стан соціальної урегульованості, при якому забезпечуються життя, здоров'я громадян, їх права і свободи, громадський спокій, мораль, людська гідність, тобто є категорією «громадський порядок» у юридичному значенні [173, с. 169]. М. В. Лошицький відмічає, що при більш детальному вивченні

громадський порядок можна розглядати як результат неухильного та ретельного виконання кожною зі сторін своїх обов'язків, які склалися під впливом правових та інших соціальних норм і виникаючих в результаті цього суспільних відносин, які за своїм змістом забезпечують недоторканність життя, здоров'я та гідності громадян, власності, умов нормальної діяльності установ, підприємств, посадових осіб і громадян. Невиконання однією зі сторін з яких-небудь причин, зумовлених суспільними відносинами, обов'язків порушує відносини, що склалися, та робить неможливим реалізацію іншою стороною свого права, що й тягне порушення тією чи іншою мірою режиму, що склався, тобто громадського порядку, якщо це стосується відносин, які складають його суть. Невиконання сторонами обов'язків, що випливають із відносин, які склалися, і неможливість по цій причині реалізації відповідних прав може відбуватися з різних підстав як морального, психологічного, так і правового, економічного, організаційного характеру. Це призводить до важливого висновку про те, що реальний прояв суспільних відносин залежить не тільки від умов і обставин, які створюються самими суб'єктами відносин, але від тих, які знаходяться за межами волі учасників відносин. У зв'язку з цим, слід визнати, що громадський порядок включає не тільки певні системи суспільних відносин, але й супутні їм сприятливі умови та обставини, що забезпечують їх безперешкодний прояв [69, с. 33]. І. В. Сервецький та О. В. Сапрун розуміють громадський порядок як вид діяльності (державних органів, підприємств, організацій, громадян, їх об'єднань), що полягає у здійсненні комплексу адміністративних заходів, спрямованих на забезпечення прав, свобод людини, недоторканності власності від протиправних посягань, відвернення шкоди правам, закономірному устрою, життєдіяльності людини, громади, суспільства, держави [146].

До змісту громадського порядку дослідники, як правило, включають наступні відносини:

- спрямовані на створення нормальних виробничих відносин,

культурного відпочинку, побуту і спілкування людей;

- що сприяють нормальному функціонуванню органів державної влади;

- що забезпечують життя, здоров'я, честь і гідність, недоторканість громадян і спокій у громадських місцях;

- що забезпечують збереження власності [40, с. 7–8; 69, с. 34–35].

Щодо публічного порядку, то М. М. Мальський веде мову про «публічний порядок» як один із основоположних принципів, змістом якого є захищеність головних суспільних інтересів у разі виникнення спорів з іноземним елементом та визнання і виконання іноземних судових рішень національними судовими установами [74, с. 79]. О. О. Панова надає визначення публічного порядку як державного ладу, упорядкованості суспільних відносин, призначеного для забезпечення прав і свобод людини й громадянина, під час якого органи державної влади, органи місцевого самоврядування і кожна окремо визначена особа мають дотримуватися загальноприйнятих норм нормального співіснування [93]. Ж. Ведель та М. Крутоголов називають публічний порядок необхідною умовою нормального функціонування суспільства. Публічний порядок, за їх висловом, залежить від стану суспільних відносин, тобто забезпеченості безпеки моральних та майнових інтересів особи, захисту суспільства від протиправних посягань [17]. Існує точка зору, згідно з якою публічний порядок — це публічно-правові відносини, що мають імперативний характер і визначають основи суспільного ладу держави [41].

Враховуючи вищевикладене, вважаємо, що попри суттєву змістовну схожість «громадський порядок» та «публічний порядок» — все ж таки не тотожні поняття. Адже коли йдеться про публічність, то маються на увазі перш за все відкритість, гласність, прилюдність. Натомість, «громадський» — це такий, що виникає, відбувається в суспільстві або стосується суспільства, пов'язаний із ним. Тобто публічність радше характеризує принцип організації здійснення чогось — політики, якихось

заходів. У свою чергу, термін «громадський» вказує на зв'язок із суспільством, орієнтованість на наявні у ньому суспільні відносини та зв'язки. Звідси можемо дійти висновку, що вести мову про публічний порядок доцільно у контексті міжнародних стосунків, принципів організації та діяльності органів державної влади, їх взаємовідносин між собою. Натомість, коли йдеться про порядок як стан урегульованості суспільних відносин, поведінки у громадських містах, охорону та захист даного порядку, слід вести мову не про публічний, а саме про громадський порядок.

Тож, спираючись на наведені наукові позиції, пропонуємо під громадським порядком як об'єктом адміністративно-правової охорони розуміти такий стан суспільних відносин, що склався внаслідок регулятивного впливу правових та інших соціальних норм, який визначає режим поведінки суб'єктів у громадських місцях з метою забезпечення безпеки життя та здоров'я людей, поваги їх честі та гідності, нормального функціонування державних та громадських інститутів, збереження власності та підтримання громадського спокою. Громадський порядок є необхідною умовою: а) нормального спілкування людей, безпечної та безперешкодної реалізації ними своїх прав та обов'язків; б) належного виконання органами публічної влади та їх посадовими особами своїх завдань і функцій.

Основу громадського порядку становить правовий порядок, який визначає фактичний стан упорядкованих правом суспільних відносин, що характеризується рівнем дотримання законності, забезпечення та реалізації прав і обов'язків усіх суб'єктів правовідносин [46, с. 248]. О. Ф. Скакун підкреслює, що правопорядок — частина громадського порядку. Поняття громадського порядку є ширшим за поняття правового порядку, оскільки в зміцненні і підтриманні першого важлива роль належить усім соціальним нормам. Правопорядок складається лише на підставі правових норм і внаслідок цього охороняється спеціальними державно-правовими заходами. Правопорядок — це стан (режим) правової упорядкованості (урегульованості і погодженості) системи суспільних відносин, що складається в умовах

реалізації законності. Інакше: це атмосфера нормального правового життя, що встановлюється в результаті точного і повного здійснення розпоряджень правових норм (прав, свобод, обов'язків, відповідальності) всіма суб'єктами права. Правовий порядок як динамічна система вбирає в себе всі впорядковуючі засади правового характеру [149, с. 453–454]. Отже, правопорядок, підсумовує дослідниця, як праводержавне явище є устроєм правового життя суспільства, у просторі якого перебувають суб'єкти права, котрі зацікавлені у стабілізації, підтриманні рівноваги між інтересами громадянського суспільства і держави, створенні необхідної безпеки, тобто такого стану, коли можна передбачати рішення юридичних ситуацій і розраховувати на гарантування здійснення прав [151, с. 508]. В. К. Бабаєв відмічає, що правопорядок — це багатоаспектне, багаторівневе поняття і представляє собою урегульованість суспільних відносин, учасниками яких можуть виступити фізичні особи (громадяни та ін.), різноманітні органи всіх гілок державної влади, органи місцевого самоврядування, посадові особи, об'єднання громадян і т.д. Така врегульованість здійснюється компетентними органами насамперед у самому законі, у всьому масиві правових нормативних актів. Це ідеальна конструкція (модель) урегульованості суспільного і державного життя. Без реалізації юридичних норм ця конструкція врегулювання залишається на папері. Реалізація юридичних норм є процесом формування правопорядку. Реалізація юридичних норм не відбувається автоматично. Вона вимагає відомого забезпечення та охорони (захисту) у випадках правопорушень. Правопорядок може бути розглянутий як кінцевий результат дії юридичних норм, як вираз правомірної поведінки суб'єктів суспільних відносин [165, с. 530]. М. В. Цвік, висвітлюючи сутність громадського порядку, акцентує увагу на тому, що у його системі особливе місце посідає правопорядок. Як елемент державно організованого суспільства, він спрямований на управління та організацію головних, панівних, основоположних суспільних відносин, які об'єктивно вимагають організованості, упорядкованості на стабільних регулятивних засадах.

Такими регуляторами, породженими самим життям, є норми права, реалізація яких логічно веде до створення правопорядку. Громадський порядок і правопорядок характеризуються низкою спільних рис: зокрема, вони є суспільними явищами; виникають фактично як результат реалізації соціальних норм; мають вольовий та нормативний характер і т. ін. [178, с. 397–398]. Водночас, як зауважує науковець, вони різняться між собою за обсягом нормативної основи регулювання суспільних відносин: громадський порядок складається внаслідок реалізації всієї сукупності соціальних норм — традицій, моралі, права, звичаїв тощо, правопорядок же виникає і функціонує тільки на підставі реалізації правових норм. Тому він є складовою частиною суспільного порядку. Громадський порядок і правопорядок перебувають у взаємозв'язку, впливають один на одного. Як складова частина громадського порядку, правопорядок обумовлює багато в чому його загальний стан [178, с. 398]. Н. Г. Александров свого часу визначив правопорядок як такий порядок вольових відносин, врегульованих правовими нормами, який встановлюється внаслідок забезпечення точного виконання законів і полягає у тому, що: по-перше, загальні заборони не порушуються; по-друге, правовий статус громадян та організацій дотримується і їх правоздатність може безперешкодно реалізовуватися; по-третє, учасники правовідносин неухильно виконують покладені на них юридичні обов'язки та їм реально гарантовано здійснення суб'єктивних прав [8, с. 13; 45, с. 40]. Н. М. Крестовська та Л. Г. Матвеева визначили правопорядок як заснований на праві стан впорядкованості і організованості суспільного життя, що склався в результаті здійснення режиму законності. Правопорядок є метою і одночасно підсумком, результатом правового регулювання. До ключових ознак правопорядку автори віднесли наступні: 1) правопорядок є станом впорядкованості суспільних відносин, передбачених нормами права. Антиподом правопорядку виступає свавілля суб'єктів права щодо один одного, породжений свавіллям хаос; 2) правопорядок — це результат проведення в життя принципу законності та інших принципів права;

3) змістом правопорядку є правомірна поведінка суб'єктів права;

4) правопорядок забезпечується державою. Н. М. Крестовська та Л. Г. Матвєєва підкреслюють, що правопорядок як система є складовою частиною системи вищого рівня — громадського порядку. Проте, на відміну від правопорядку, громадський порядок утворюється під впливом не тільки правових, а й інших соціальних норм: норм моралі, звичаїв, корпоративних норм тощо. Отже, громадський порядок є станом урегульованості суспільних відносин, заснованим на реалізації всіх соціальних норм і принципів. Між громадським і правовим порядком існує тісний взаємозв'язок, який виражається в єдиній соціальній природі цих явищ. У той же час між правопорядком і громадським порядком існують відмінності. У них різна соціально-нормативна основа: для правопорядку такою основою є право і законність, для громадського порядку — вся сукупність соціальних норм і засобів соціального впливу. Правопорядок і громадський порядок співвідносяться як частина і ціле. Стан громадського порядку багато в чому зумовлений станом правопорядку. В той же час неможливо підтримувати правопорядок, не впливаючи на громадський порядок [60].

Т. Ю. Кирилюк, досліджуючи правопорядок, доходить висновку, що його як явище правової дійсності можна охарактеризувати такими аспектами. Правопорядок є специфічним суспільним явищем, що виникає в результаті дії механізму правореалізації і є свідченням того, що у конкретній поведінці суб'єктів матеріалізуються правові приписи, опредметнюються правові ідеї і принципи та визначаються умовами ефективного функціонування механізму правового регулювання. Дослідниця наголошує, що недоцільно розглядати правопорядок відокремлено від правомірної поведінки, адже вони тісно переплітаються між собою й існують у взаємодії і взаємозв'язку. Враховуючи те, що правовий порядок має на меті створення сприятливих умов для нормальної життєдіяльності всього суспільства і його всебічного розвитку і функціонування, це значною мірою залежить від того, наскільки і яким чином вимоги норм права реалізуються у правомірній поведінці людей.

Отже, зв'язок між правопорядком і правомірною поведінкою можна визначити як прямо пропорційний. Адже правопорядок виникає внаслідок дії механізму реалізації права і виступає результатом матеріалізації та опредметнення правових ідей і правових приписів у поведінці суб'єктів правовідносин. Його зміст становить сукупність правових і неправових елементів, характерних ознак, властивостей і процесів, що забезпечують встановлення і підтримання правомірної поведінки суб'єктів. У даному разі йдеться про таку поведінку, яка є врегульованою правовими нормами і досягла мети правового регулювання. Виходячи з того, що правовий порядок визначається як система суспільних відносин, що врегульовані нормами права і упорядковані в результаті правомірної поведінки суб'єктів суспільного життя, то в якості найважливішого елемента його структури можна виділити саме цю правомірну поведінку. Правомірна поведінка, в свою чергу, не лише є засобом вирішення виключно юридичних завдань, а й забезпечує розв'язання таких важливих соціальних завдань як забезпечення та зміцнення законності і правопорядку [45, с. 40].

Отже, правопорядок як складова громадського порядку уособлює ту частину останнього, що пов'язана суто із дією правових засобів регулювання та результатами їх впливу на суспільні відносини. Правопорядок — це стан, який складається внаслідок дії режиму правової законності, що розуміється як така правова організація суспільно-політичного життя, за якої суспільні відносини, правова поведінка, правова діяльність, інша правова активність людини здійснюються відповідно до законів та інших джерел (форм) права, котрі відповідають принципу верховенства права, правовим цінностям свободи, формальної рівності, справедливості. За режиму правової законності встановлюється правова атмосфера, де неухильно здійснюються (додержуються, виконуються, використовуються, застосовуються) чинні правові норми усіма суб'єктами права (державними органами, посадовими особами, громадянами та їх об'єднаннями), де панують ідеї права, гуманізму, справедливості, свободи й відповідальності; особа захищена від сваволі

влади, суспільство — від анархії, хаосу, безладдя й насильства [150, с. 490].

О. П. Віхров, І. О. Віхрова з приводу законності пишуть, що право реальне тому, що владна воля, викладена в законі, втілюється у поведінці суб'єктів, які виконують закон, використовують його шляхом вступу у договірні відносини, у поведінці суддів та інших посадових осіб, які застосовують закон, тощо. Закон живе тільки тоді, коли він виконується, впливає на суспільні відносини, на свідомість і поведінку людей. Ця сторона права пов'язана з дієвістю закону і характеризується поняттям «законність». Законність відображає загальний принцип відношення суспільства до права в цілому. Зміст законності пов'язаний як з поведінкою суб'єктів, які реалізують право, так і з діяльністю державних органів, які забезпечують його формування, реалізацію і захист. Законність — це комплексне політико-правове явище, яке відображає правовий характер організації суспільно-політичного життя, органічний зв'язок права і влади, права і держави. У широкому соціально-політичному розумінні законність — це режим суспільно-політичного життя. Зміст законності: невіддільність від загальнообов'язкового права; метод державного керівництва суспільством — шляхом прийняття нормативно-правових актів і забезпечення їх реалізації; принцип діяльності держави. Отже, законність — це режим (стан) відповідності суспільних відносин законам і підзаконним нормативно-правовим актам держави, який утворюється в результаті їх неухильного виконання всіма суб'єктами права. Режим законності — це така морально-політична атмосфера, при якій у суспільному житті домінують ідеї права, гуманізму, справедливості [19].

Тож, підсумовуючи викладене, можемо з упевненістю стверджувати, що громадський порядок є неодмінною та надзвичайно важливою умовою нормального існування та розвитку держави і суспільства. Він уособлює налагоджений певним чином стан суспільних відносин, за якого забезпечуються найбільш сприятливі та справедливі правила співіснування членів суспільства. Одним із ключових елементів установа та підтримки

громадського порядку є забезпечення панування режиму правової законності, внаслідок дії якого встановлюється правопорядок, що виражає юридичну складову громадського порядку [185].

1.2. Особливості забезпечення охорони та підтримання громадського порядку в судах

Принцип розподілу влади, проголошений у статті 6 Конституції України, є одним з основоположних принципів конституціоналізму і державотворення та покликаний сприяти встановленню справедливості у суспільному житті [72]. Кожна із гілок влади виконує свої завдання та функції з метою ствердження і забезпечення проголошених у Основному Законі соціальних цінностей та інших принципово важливих аспектів організації і функціонування держави, а також протікання суспільного життя у ній. В умовах розбудови правової держави особлива роль відводиться судовій гілці влади, адже сьогодні нікого не треба переконувати, що правосуддя є фундаментом держави. Воно є обличчям держави. Останню сприймають насамперед за рівнем правосуддя, оскільки людині потрібні не тільки хліб і видовища, а й справедливість [75]. Діяльність судів становить універсальний механізм із захисту й охорони права, відновлення порушеного права, припинення порушення права. Правосуддя є квінтесенцією регуляційної й охоронної функції держави, які доповнюють одна одну, оскільки в них втілено охорону Конституції, суб'єктивного права, відновлення порушеного права, підтримання правопорядку і законності [158, с. 22]. На жаль, із законністю та справедливістю в нашій державі сьогодні є певні проблеми. Вони стали майже основною політичною складовою її відносин з іншими державами світу й фактично створюють відповідний імідж України [75].

З метою підвищення рівня якості та ефективності правосуддя в Україні

було проведено декілька судових реформ, спрямованих на вдосконалення судової системи, підвищення гарантій незалежності судової гілки влади. Дієвість та результативність запроваджених при цьому змін і перетворень мали неоднозначний характер і не завжди схвально оцінювалися як представниками наукових кіл, так і самими суддями. Ми не будемо детально вдаватися у аналіз досягнень і проблем судових реформ, проведених в Україні за роки незалежності, разом із тим, зауважимо, що в процесі вдосконалення судової гілки влади досить мало уваги приділялося питанням посилення охорони громадського порядку в судах, забезпечення та підтримання якого є важливою умовою забезпечення своєчасного, об'єктивного та неупередженого вирішення справ у них. Однак, із прийняттям у 2016 році нового Закону «Про судоустрій і статус суддів» урегулювання питань забезпечення охорони і підтримання громадського порядку в судах вийшло на новий рівень, зокрема, у даному законі міститься окремий підрозділ, присвячений питанням організації та діяльності Служби судової охорони як головного суб'єкта з підтримання громадського порядку в суді, припинення проявів неповаги до суду, а також охорони приміщень суду, органів та установ системи правосуддя, виконання функцій щодо державного забезпечення особистої безпеки суддів та членів їхніх сімей, працівників суду, забезпечення у суді безпеки учасників судового процесу [135]. Оновлення і розвиток правових засад забезпечення охорони і підтримання громадського порядку в судах є важливим кроком у напрямку посилення судової незалежності, безпеки і недоторканості людей, які здійснюють правосуддя, є запорукою демократичного устрою в державі, запорукою законності і справедливості судових рішень [138].

Враховуючи викладене, вважаємо за доцільне розглянути особливості забезпечення громадського порядку у судах. Перш за все слід звернути увагу на те, де саме досліджуваний порядок забезпечується, адже суд — це слово, яке має декілька значень. По-перше, суд — це державний орган. Державні органи являють собою структурно відокремлені колективи державних

службовців (один службовець), які відповідно до посади наділені юридично визначеною державно-владною компетенцією та необхідними засобами для виконання управлінських функцій і завдань держави [150, с. 159]. О. Ф. Скакун відмічає, що в літературі трапляються терміни «державний орган» і «орган державної влади». Це взаємозамінні поняття, розглянуті в різних зрізах. У першому випадку акцентується увага на структурній організації держави, у другому — на сутності влади (владовідносинах), що яскравіше виявляється у вищих ешелонах її структурної організації [150, с. 159]. В. М. Кириченко, О. М. Куракін підкреслюють, що важливим і невід'ємним елементом структури державного апарату є орган держави. Саме від рівня розвитку державних органів, їх взаємодії, чіткості повноважень залежать рівень розвитку і ефективність державного апарату. Орган держави — це структурний елемент апарату держави, створений державою чи обраний безпосередньо народом колектив державних службовців (або один державний службовець), які наділені державно-владними повноваженнями та необхідними матеріально-технічними засобами для виконання завдань і функцій держави [47, с. 65]. М. В. Кравчук у своїх працях пише, що основним структурним елементом державного механізму, першоосновою державного апарату є державний орган. Це окремий службовець чи структурно організований державою або безпосередньо народом колектив державних службовців, наділений владними повноваженнями, відповідним матеріально-технічним забезпеченням, створений на законних підставах для виконання конкретних завдань і функцій держави. Він володіє рядом загальних ознак, що відрізняють його від органів недержавних громадсько-політичних організацій. Зокрема, тільки державний орган виступає у межах своєї компетенції як офіційний виразник інтересів усього суспільства. Всі державні органи обов'язково створюються і функціонують відповідно до норм права й на їх підставі, наділяються владними повноваженнями, які дають змогу здійснювати політику заходами не тільки переконання, а й державного примусу. Крім того, за ознаками

спеціалізації державні органи в механізмі держави структурно відокремлені [59]. На думку М. В. Цвіка, державний орган — це структурно виокремлений, внутрішньо організований колектив державних службовців, який наділений встановленою законодавством компетенцією для виконання певних владно-управлінських функцій і завдань держави. Слід зауважити, що структурно державний орган можна розглядати як складне утворення, яке включає два відносно відокремлених підрозділи, один з яких здійснює статутні повноваження цього органу, а інший — виконує допоміжні функції, завданням якого є забезпечення виконання державним органом своїх повноважень [178, с. 119].

Основними ознаками державних органів є такі: 1) є первинними елементами державного апарату і створюються для здійснення функцій і завдань держави на конкретній ділянці управління суспільством; 2) є структурно відокремленими колективами державних службовців (одним службовцем), що утворюються за рішенням уповноважених органів держави чи за безпосередньою участю народу; 3) мають державно-владні повноваження, що дає їм змогу виконувати юридично обов'язкові дії: а) видавати нормативні й індивідуальні акти; б) здійснювати контроль за точним і неухильним виконанням вимог, передбачених цими актами; в) забезпечувати і захищати ці вимоги від порушень вжиттям заходів виховання, переконання, стимулювання, державного примусу в разі потреби; 4) є внутрішньо організованими колективами службовців, які перебувають в особливих правовідносинах з тими державними органами, де вони працюють, та з іншими органами: обсяг повноважень і порядок їх використання встановлюються законами, а також підзаконними актами, і конкретизуються в посадових інструкціях, штатних розкладах та ін.; 5) взаємодіють між собою у процесі реалізації своїх повноважень, керуючись принципом «дозволено лише те, що прямо передбачено законом»; б) мають необхідну матеріальну базу — казенне майно, що перебуває в їх оперативному управлінні; свій рахунок у банку; джерело їх фінансування —

державний бюджет; 7) мають організаційні структури (за видами окремих служб і за чисельним складом), територіальні масштаби діяльності, системи службової підзвітності і службову дисципліну [150, с. 160–161; 59; 47, с. 65].

Отже, суд як державний орган являє собою структурну ланку механізму держави в цілому та його судової гілки влади зокрема. Як і на будь-який інший орган держави, на суд покладається виконання певних державних завдань та функцій згідно з Конституцією України. Так, згідно зі статтею 2 Закону «Про судоустрій і статус суддів», суд, здійснюючи правосуддя на засадах верховенства права, забезпечує кожному право на справедливий суд та повагу до інших прав і свобод, гарантованих Конституцією і законами України, а також міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України [138]. Правосуддя — це специфічна діяльність держави, яку проводять суди у встановленій законом процесуальній формі [88]. В. Т. Маляренко тлумачить правосуддя як державну діяльність, яку проводить суд шляхом розгляду й вирішення у судових засіданнях в особливій установленій законом процесуальній формі цивільних, кримінальних, господарських і адміністративних справ [158]. В. Ф. Опришко, Ф. П. Шульженко, С. І. Шимон та ін. вважають, що правосуддя — особлива функція державної влади, що здійснюється через розгляд і вирішення в судових засіданнях цивільних справ зі спорів, що стосуються прав та інтересів громадян, підприємств, установ, організацій, громадських об'єднань і кримінальних справ, і застосування встановлених законом карних заходів щодо осіб, винних у вчиненні злочину, або виправдання невинних [87]. На думку Л. М. Герасіна, правосуддя являє собою цілеспрямовану діяльність людей (суддів), які правомочні вирішувати долі інших людей (обвинувачених, позивачів, відповідачів тощо), вступати при цьому в складні зв'язки з численними учасниками судочинства, нерідко зацікавленими у результатах справи, отримувати від них необхідну інформацію та розв'язувати соціальні конфлікти, здійснюючи при цьому виховний вплив на громадян [155].

М. А. Погорецький, О. Г. Яновська пишуть, що правосуддя є основною і виключною функцією судової влади. Оскільки термін «правосуддя» охоплює поняття «право» і «суд», то здійснювати правосуддя означає судити про право, застосовувати норми права до конкретних суспільних відносин, а за необхідності — застосовувати до правопорушника передбачені законом заходи державного примусу. Як наголосив КСУ в ухвалі № 44-з від 14 жовтня 1997 р., правосуддя — це самостійна галузь державної діяльності, яку суди здійснюють шляхом розгляду і вирішення в судових засіданнях в особливій встановленій законом процесуальній формі цивільних, кримінальних та інших справ. Таким чином, правосуддя — це здійснювана у передбаченому законом процесуальному порядку правозастосовча діяльність суду з розгляду і вирішення віднесених до його компетенції цивільних, кримінальних, господарських та інших справ з метою охорони прав і свобод людини і громадянина, прав і законних інтересів фізичних і юридичних осіб та інтересів суспільства і держави [159]. На думку В. В. Копейчикова, правосуддя — це специфічна діяльність судів, що спрямована на вирішення таких завдань: всебічне зміцнення законності й правопорядку; запобігання злочинам та іншим правопорушенням; охорона від будь-яких посягань закріплених у Конституції України суспільного ладу, його політичної та економічної систем, соціально-економічних, політичних та особистих прав і свобод громадян, проголошених і гарантованих Конституцією та законами України, прав і законних інтересів підприємств, установ, організацій, громадських об'єднань; виховання громадян у дусі точного й неухильного виконання Конституції та законів України, додержання дисципліни праці, чесного ставлення до державного і громадського обов'язку, поваги до прав, честі й гідності громадян; виправлення й перевиховання осіб, які порушили закон [101].

По-друге, суд — це державна установа, тобто організація державної форми власності, в якій розміщуються і працюють судді та інші працівники апарату суду. Як і будь-яка інша організація, суд має свій режим роботи та

внутрішній розпорядок.

По-третє, суд — це суддя, колегія суддів, які розглядають справи [159]. Саме у такому сенсі суд визначається у чинному Кодексі адміністративного судочинства України, у статті 2 якого закріплено, що це суддя адміністративного суду, який розглядає і вирішує адміністративну справу одноособово, колегія суддів, інший визначений цим кодексом склад адміністративного суду [48].

По-четверте, суд асоціюються із судовим процесом (судовим провадженням, судочинством), тобто безпосередньою практичною діяльністю суду (суддів, колегії суддів) із вирішення відповідної справи. Завдання конкретного виду судочинства визначаються у відповідних процесуальних законах. Так, у статті 2 Кодексу адміністративного судочинства України встановлено, що завданням адміністративного судочинства є справедливе, неупереджене та своєчасне вирішення судом спорів у сфері публічно-правових відносин з метою ефективного захисту прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб від порушень з боку суб'єктів владних повноважень. [48]. Згідно із статтею 2 Кримінального процесуального кодексу України, завданнями кримінального провадження є захист особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, охорона прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження, а також забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду з тим, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений, жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу і щоб до кожного учасника кримінального провадження була застосована належна правова процедура [64]. Завданнями господарського судового провадження є справедливе, неупереджене та своєчасне вирішення судом спорів, пов'язаних із здійсненням господарської діяльності, та розгляд інших справ, віднесених до юрисдикції господарського суду, з метою ефективного

захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав і законних інтересів фізичних та юридичних осіб, держави [27]. У Цивільному процесуальному кодексі передбачено, що завданнями цивільного судочинства є справедливий, неупереджений та своєчасний розгляд і вирішення цивільних справ з метою захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб, інтересів держави [179].

Отже, з огляду на специфіку розуміння поняття суду, а саме: як органу держави, державної установи, посадової особи, що відправляє правосуддя (тобто судді, колегії суддів) чи безпосередньо процесу судового провадження, можемо дійти висновку про те, що до особливостей забезпечення охорони і підтримки громадського порядку у суді відноситься те, що дана діяльність:

а) здійснюється у відносно обмеженому та замкненому просторі — у приміщенні судової установи, що суттєво обмежує та ускладнює можливості компетентних органів по вжиттю мір і заходів із забезпечення громадського порядку;

б) відбувається в умовах соціального напруження, адже вирішення судової справи — це розв'язання суперечки, конфлікту, кожна зі сторін якого бажає досягнути своїх цілей і переконана, що саме її позиція є вірною та має бути підтримана судом. За таких умов цілком може бути здійснена спроба здійснити певний тиск на суд з метою схиляння його до прийняття потрібного одній зі сторін рішення чи з метою затягування справи;

в) спрямована на вирішення комплексу завдань, а саме:

– охорона та захист життя і здоров'я суддів, працівників апарату суду, учасників судового процесу та інших осіб, що перебувають з тих чи інших причин на території судової установи;

– здійснення охорони і захисту суддів, працівників апарату суду та їх близьких родичів поза межами приміщень судових установ відповідно до Закону «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» від 1993 р.;

- забезпечення нормального режиму роботи суду шляхом підтримання громадського спокою і безпеки на території судової установи;
- вжиття відповідних превентивних заходів, спрямованих на недопущення потрапляння у судові засідання: людей, що перебувають у неадекватному стані в силу алкогольного чи наркотичного сп'яніння, психічних розладів або з інших причин; зброї, вибухових чи інших небезпечних предметів і речовин.

Наступна особливість забезпечення охорони та підтримання громадського порядку в судах обумовлена суб'єктивним складом даної діяльності. Так, аналіз чинного законодавства свідчить про те, що основний обсяг завдань і функцій щодо охорони громадського порядку здійснюється органами, які належать до виконавчої гілки влади, зокрема, такими як Національна поліція України та Національна гвардія України. Перша являє собою центральний орган виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку. Діяльність поліції спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ України згідно із законом. Завданнями поліції є надання поліцейських послуг у сферах: забезпечення публічної безпеки і порядку; охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави; протидії злочинності; надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги [126]. Щодо Національної гвардії України, то вона є військовим формуванням з правоохоронними функціями, що входить до системи Міністерства внутрішніх справ України і призначене для виконання завдань із захисту та охорони життя, прав, свобод і законних інтересів громадян, суспільства і держави від злочинних та інших протиправних посягань, охорони громадського порядку та забезпечення громадської безпеки, а також у взаємодії з правоохоронними органами — із забезпечення державної безпеки і захисту державного кордону, припинення

терористичної діяльності, діяльності незаконних воєнізованих або збройних формувань (груп), терористичних організацій, організованих груп та злочинних організацій. Основними функціями Національної гвардії України, згідно із законом про неї, є: захист конституційного ладу України, цілісності її території від спроб зміни їх насильницьким шляхом; охорона громадського порядку, забезпечення захисту та охорони життя, здоров'я, прав, свобод і законних інтересів громадян; участь у забезпеченні громадської безпеки та охороні громадського порядку під час проведення зборів, мітингів, походів, демонстрацій та інших масових заходів, що створюють небезпеку для життя та здоров'я громадян; забезпечення охорони органів державної влади, перелік яких визначається Кабінетом Міністрів України, участь у здійсненні заходів державної охорони органів державної влади та посадових осіб; охорона ядерних установок, ядерних матеріалів, радіоактивних відходів, інших джерел іонізуючого випромінювання державної власності, важливих державних об'єктів, перелік яких визначається Кабінетом Міністрів України; охорона спеціальних вантажів, перелік яких визначається Кабінетом Міністрів України; охорона дипломатичних представництв, консульських установ іноземних держав, представництв міжнародних організацій в Україні; охорона центральних баз матеріально-технічного забезпечення Міністерства внутрішніх справ України; участь у здійсненні заходів, пов'язаних з припиненням збройних конфліктів та інших провокацій на державному кордоні, а також заходів щодо недопущення масового переходу державного кордону з території суміжних держав; участь у спеціальних операціях із знешкодження озброєних злочинців, припиненні діяльності не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань (груп), організованих груп та злочинних організацій на території України, а також у заходах, пов'язаних із припиненням терористичної діяльності; участь у припиненні масових заворушень та ін. [125]

Донедавна органи виконавчої влади опікувалися питаннями правопорядку і в судах. Зокрема, був Спеціальний підрозділ судової міліції

«Грифон», що належав до структури міліції громадської безпеки. Даний спецпідрозділ створювався як самостійний структурний підрозділ ГУМВС, УМВС та підпорядковувався безпосередньо заступнику начальника ГУМВС, УМВС — начальнику міліції громадської безпеки. Спецпідрозділ здійснював: забезпечення згідно з чинним законодавством виконання Правил пропуску осіб до приміщень судів та на їх територію транспортних засобів, підтримання порядку в суді, припинення проявів неповаги до суду, охорону приміщень суду, виконання функцій щодо державного захисту суддів, працівників суду, забезпечення безпеки учасників судового процесу; забезпечення заходів безпеки при розгляді судових справ у всіх інстанціях, працівників правоохоронних органів, інших органів, які здійснюють правозастосовчі або правоохоронні функції, членів їх сімей і близьких родичів; вжиття необхідних заходів для забезпечення безпеки судді, членів його сім'ї, збереження їх майна, якщо від судді надійде відповідна заява; ужиття необхідних заходів для забезпечення безпеки при надходженні заяви учасника кримінального судочинства, члена його сім'ї або близького родича, звернення керівника відповідного Державного органу; забезпечення охорони приміщень і територій установ судових експертиз Міністерства юстиції України і Міністерства охорони здоров'я України, а також режиму утримання осіб, які перебувають під вартою і направлені на судово-психіатричну експертизу; оперативно-розшукову діяльність з метою отримання оперативної та іншої інформації про наявність загрози життю, здоров'ю, житлу і майну зазначених осіб [116]. Однак, у 2015 році в ході реформування системи органів внутрішніх справ означений спеціальний підрозділ був ліквідований. Натомість була створена Служба судової охорони, яка є державним органом у системі правосуддя для забезпечення охорони та підтримання громадського порядку в судах [135]. Дана служба — це сукупність підрозділів, які здійснюють заходи з підтримання громадського порядку в суді, припинення проявів неповаги до суду, а також охорону приміщень суду, органів та установ системи правосуддя, виконання функцій

щодо державного забезпечення особистої безпеки суддів та членів їхніх сімей, працівників апарату суду, забезпечення безпеки учасників судового процесу [114]. Тобто Служба судової охорони, на відміну від попередніх спеціальних підрозділів, які забезпечували громадський порядок в судах, не належить до виконавчої гілки влади і повністю перебуває у віданні відповідних органів суддівського врядування та управління. Крім того, слід звернути увагу й на те, що дану Службу прямо не визначено законодавством як правоохоронний орган, хоча її завдання та функції свідчать про те, що її діяльність має ознаки правоохоронної. Більш детально правовий статус Служби судової охорони ми розглянемо у окремому розділі представленого дослідження.

Також вважаємо за необхідне в якості особливості забезпечення охорони та підтримки громадського порядку в судах назвати правове регулювання даної діяльності, яке здійснюється як законами України та актами органів судової влади (зокрема Вищої ради правосуддя та Державної судової адміністрації України), так і актами органів виконавчої гілки влади. Так, з одного боку, питання правового статусу Служби судової охорони визначаються Законом України «Про судоустрій і статус суддів», а також Рішенням Вищої ради правосуддя, яким затверджено положення про дану Службу, що, як ми зазначали вище, свідчить про особливий статус даної Служби. Однак, з іншого боку, застосування зброї, здійснення заходів фізичного впливу та використання спеціальних засобів працівника Служби судової охорони відбувається у порядку та у випадках, визначених законами та підзаконними актами, що регулюють діяльність правоохоронних органів виконавчої гілки влади, зокрема Національної поліції України та Національної гвардії України.

Отже, забезпечення охорони та підтримання громадського порядку в судах за загальними ознаками являє собою напрямок правоохоронної діяльності, однак, специфіка умов, в яких дана діяльність здійснюється, правового статусу суб'єктів, які її проводять, та суб'єктів, в інтересах яких

вона здійснюється, обумовлює ряд особливостей даного забезпечення, які в тому числі виражаються в його правовому регулюванні [187].

1.3. Правові засади забезпечення охорони та підтримання громадського порядку в судах та місце серед них адміністративно-правового регулювання

Розбудова України як правової держави вимагає здійснення правової регламентації усіх основних сфер суспільних відносин, особливо тих, що пов'язані із діяльністю органів і посадових осіб публічної влади. Адже правова держава, як пише А. Безим'ян, — та, що не лише насаджує універсально діючі правові норми, але й сама підкоряється їм, тобто обмежує свої дії певними конституційно-правовими нормами [12, с. 146]. Правовою є така держава, вся діяльність якої підпорядкована праву [12, с. 174]. Ю. М. Тодика та інші називають правовою ту державу, влада якої обмежена правами і свободами людини та громадянина. Ці права і свободи є системоутворюючою категорією щодо правової держави, адже остання виникає та існує, в особі всіх державних організацій, для їх забезпечення [55, с. 126–127]. На думку М. В. Цвіка, правова держава — це організація політичної влади, діяльність якої заснована на визнанні та реальному забезпеченні прав і свобод людини, верховенстві права і взаємній відповідальності особистості і держави [178, с. 152]. В. В. Лазарєв у своїх працях пише, що правова держава мислиться як альтернатива авторитаризму і тоталітаризму. Тому формування правової держави неможливе без послідовної демократизації суспільства, встановлення правових основ державного будівництва, без дотримання правопорядку та принципу законності. Правову державу розуміють як одну з найвищих соціальних цінностей, покликаних затвердити гуманістичні начала, забезпечити і захистити свободу, честь і гідність особи. Створення правової держави

пов'язане з максимальним забезпеченням прав і свобод людини, відповідальністю держави перед громадянином і громадянина перед державою з підвищенням авторитету закону і суворим його дотриманням всіма державними органами, громадськими організаціями, колективами та громадянами, з ефективною роботою правоохоронних органів [89, с. 30]. За висловом М. І. Матузова, правовою державою може називатися та, в якій політичну владу організовано таким чином, що вона створює умови для найбільш повного забезпечення прав і свобод людини і громадянина, а також для найбільш послідовного зв'язування за допомогою права державної влади з метою недопущення зловживань [164, с. 189]. О. Ф. Черданцев наголошує, що в основі концепції правової держави лежить ідея (думка) про пов'язаність держави правом [180, с. 148]. Тобто правова держава передбачає закріплення в законах основних прав людини, правову безпеку особистості, її життя, здоров'я, свободи, а також захищеність її прав не тільки від інших осіб і організацій, а й від самої держави, її посадових осіб, що незаконно зазіхають на гідність і права особистості [180, с. 155]. Правова держава — це підсумок світового досвіду розвитку цивілізації, це новий стан у становленні і розвитку державності. Правову державу, як підкреслює В. М. Кириченко, не можна проголосити — вона повинна скластися як результат реформи економічних, політичних, державних і правових інститутів, реальної зміни характеру взаємовідносин між громадянським суспільством, державою і особистістю [47, с. 78]. Юрист зазначає, що держава може вважатися правовою тільки у тому випадку, якщо вона в своїх відносинах з громадянами самообмежується до такого ступеню, при якому загальне благо і благо кожної особи утворюють гармонійне ціле. Правовою є держава, яка функціонує на засадах верховенства права й закону, де реально забезпечуються права і свободи людини і громадянина. Тобто правова держава — це організація політичної влади, діяльність якої заснована на принципах верховенства права і закону, взаємній відповідальності держави і особи, визнанні та реальному забезпеченні прав і свобод людини і

громадянина, окремих груп людей і громадянського суспільства в цілому [47, с. 78].

Отже, наявність чітких та змістовних правових засад, що визначають ключові аспекти організації та функціонування суспільно-державного життя, зокрема регламентують правовий статус людини і громадянина, суб'єктів владних повноважень, а також механізм їх взаємовідносин між собою, є однією із ключових ознак, що характеризують сутність правової держави. Зрозуміло, що забезпечення охорони та підтримання громадського порядку в судах, як специфічний різновид державно-владної діяльності, не є виключенням і має гуртуватися на відповідних правових засадах, дослідження яких дозволить з'ясувати стан юридичного підґрунтя даної діяльності.

Розмірковуючи про означене проблемне питання, спершу слід визначитися із змістом категорії «правові засади», для того, щоб чітко зрозуміти предмет і межі дослідження. А. Стрехалюк, досліджуючи філософський сенс категорії «засади права», наводить ряд підходів до її тлумачення. Так, наприклад, Л. Л. Фуллер розглядав правові засади як принципи внутрішньої моралі права, що також є принципами законності. Він виокремлював вісім таких принципів, вони є нормативними вимогами до правової системи, а саме: вимога загальності, вимога ясності, вимога промульгації, вимога стабільності протягом певного часу, вимога відповідності між правилами і фактичною поведінкою суб'єктів права, заборона зворотної дії закону, заборона суперечностей в нормах права і заборона уникнення вимоги неможливого. У Дж. Ролза засади права мають формальний характер, вони теж постають як принципи, які уможливають правовий порядок. Ролз зосереджує свою увагу не стільки на легітимності окремих норм, скільки на справедливості усієї суспільної системи. Відповідно, принципи справедливості Ролза виконують роль засадничих вимог, з врахуванням яких повинна будуватись будь-яка концепція справедливості. Ці принципи мають у своїй основі принцип взаємності, їх

джерелом є взаємні зобов'язання вільних раціональних істот. Причому Ролз здійснює розрізнення на розумову і розсудкову раціональність, де під останньою розуміється моральний інтелект, що зважає на інших. В центрі його концепції також знаходиться вільна раціональна істота. Раціональність та взаємність фундують принципи справедливості Ролза. Фрідріхом Гаєком засади права розуміються, виходячи із розрізнення системних утворень на номос (створений порядок) та космос (спонтанний порядок), і асоціюються саме з останнім. Право у нього можливе як дотримання абстрактних правил, що цілком узгоджується з принципом незнання, запропонованим Гаєком у його праці «Конституція свободи». Концепція права Гаєка передбачає свободу індивіда як найбільшу цінність. Дотримання засад права забезпечує існування спонтанного порядку (суспільства) [177; 144; 157, с. 306]. Тобто у філософському розумінні правова засада — це певний вихідний принцип, що може як мати доволі абстрактний характер, так і виражатися у формі більш коректного, формалізованого правила.

У правовій науці засади також мають декілька тлумачень. Так, наприклад, В. В. Назаров розуміє засади як основні вихідні положення будь-якої наукової системи, теорії, ідеологічного напрямку і т. ін. Звідси, аналізуючи засади кримінального провадження, юрист доходить висновку, що засадою кримінального провадження можуть визнаватися головні, вихідні моменти, на яких, у свою чергу, ґрунтуються більш детальні положення. Тобто засади кримінального провадження — це виражені в кримінально-процесуальному праві вихідні нормативно-керівні начала, що характеризують його зміст і закріплені в ньому закономірності суспільного життя, що набули нормативного закріплення в Конституції України, Кримінально-процесуальному кодексі та в інших законодавчих актах [79, с. 31]. О. І. Галаган, Д. П. Письменний вважають, що під засадами (принципами) кримінального провадження розуміють закріплені в законі політичні та правові ідеї, що визначають завдання і способи здійснення кримінального судочинства, спрямованість та побудову як кримінального

процесу загалом, так і форму й зміст окремих його стадій та інститутів, які забезпечують охорону прав, свобод та законних інтересів особи, порушення яких обов'язково тягне за собою скасування вироку та інших судових рішень у справі. Засади (принципи) кримінального провадження, як зауважують науковці, утворюють єдину взаємопов'язану систему, елементами якої є загальноправові, загальнопроцесуальні та кримінально-процесуальні засади (принципи) [22, с. 171]. Н. С. Панов, аналізуючи поняття і зміст адміністративно-правових засад розвитку державного управління, зазначає, що дані засади можна охарактеризувати як сукупність адміністративно-правових норм, які визначають основні цінності, принципи, завдання, форми та методи розвитку нормотворчої і розпорядчої діяльності органів виконавчої влади з метою вдосконалення їхнього владно-організуючого впливу на відповідні суспільні відносини і процеси та оптимізації внутрішньоорганізаційної діяльності державних органів щодо забезпечення належного виконання покладених на них завдань, функцій і повноважень [92, с. 9]. Є. А. Гетьман тлумачить правові засади як сукупність прийнятих владою законів, кодексів, підзаконних актів, що мають закріплювати демократичні основи, які визнані багатьма державами світу і є основою певного виду діяльності [26, с. 83]. Д. Заброда, аналізуючи сутнісний зміст поняття «адміністративно-правові засади», визначив їх як сукупність закріплених у нормах адміністративного права параметрів (характеристик) суспільного явища та правовідносин, що потребують урегулювання за допомогою адміністративно-правових засобів [35]. К. В. Муравйов визначив правові засади реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань як систему нормативно-правових актів, якими визначаються юридичні підстави, порядок, межі та ключові орієнтири, з урахуванням яких відбувається здійснення такої політики [78, с. 157]. Е. О. Шевченко у розрізі дослідження адміністративно-правових засад діяльності адміністративного суду зазначає, що можна вести мову про те, що вказані засади є засобом визначення (закріплення) правових параметрів

(підстав, меж, способу) діяльності адміністративного суду, які характеризують його як: державний орган, суб'єкт адміністративного права, суб'єкт адміністративно-правових або адміністративно-юрисдикційних відносин. Правові засади, як підкреслює автор, повинні визначати (характеризувати) адміністративний суд як суб'єкт права, точніше, як суб'єкт адміністративного права, який за своєю правовою та організаційною природою є органом державної влади. Звідси адміністративно-правові засади діяльності адміністративних судів є нічим іншим, як правовою основою визначення та закріплення його статусу як державного органу, який реалізує свої повноваження в сфері, врегульованій нормами адміністративного права, вступаючи при цьому в адміністративно-правові відносини в якості їх суб'єкта [183, с. 166]. За своєю сутністю адміністративно-правові засади діяльності адміністративних судів втілюються у відповідних правових нормах, які і визначають правовий статус адміністративних судів. Правові засади є за своєю сутністю базовими нормами права [183, с. 167–168]. Адміністративно-правові засади, як відмічає Е. О. Шевченко, виступають засобом включення адміністративного суду до сфери права, умовою легітимізації його діяльності завдяки закріпленню його характеристики як: державного органу, суб'єкта адміністративного права, суб'єкта адміністративно-правових відносин. Змістом адміністративно-правових засад діяльності адміністративного суду є його правовий статус, який повинен бути закріплений законодавством України [183, с. 169].

Виходячи з викладеного, можемо виокремити два основні підходи до розуміння засад права: згідно з першим, засади права — це принципи права, тобто дані поняття є синонімами; другий підхід розуміє під правовими засадами систему нормативно-правових актів, перш за все законів, положеннями яких врегульовуються юридично значущі характеристики, аспекти відповідних правових відносин. Ми в цілому згодні із тим, що саме принципи є тими відправними засадничими вимогами, на яких ґрунтується будь-який правовий інститут, як, власне кажучи, й уся система права в

цілому. Лексичний зміст слова принцип — це:

- основне вихідне положення якої-небудь системи, учення, теорії, ідеологічного напрямку, політичної організації тощо;
- особливість, правило, що покладене в основу створення або здійснення чого-небудь;
- переконання, норма, правило, яким керується хто-небудь у житті [18, с. 1125; 13, с. 444–445; 82, с. 899].

С. В. Прийма у контексті дослідження співвідношення поняття «принцип» із суміжними категоріями зазначає, що останній у вузькому сенсі є синонімом життєвої позиції, переконання індивіда; це нормативно-регулятивний компонент світогляду людини. Разом із тим, у більш широкому розумінні принцип тлумачиться як фундаментальні положення, первісні начала, найсуттєвіша основа. У зв'язку з цим, близькими за значенням до терміну «принцип» є терміни «засада», «вихідне положення», «фундаментальна основа», «основоположна ідея» та ін., що дозволяє використовувати їх в одному сенсі без шкоди для змісту. При характеристиці принципу зазвичай звертається увага на те, що він, по-перше, становить ідею, положення, вимогу, цінність, стандарт, по-друге, він є не простим положенням, ідеєю, вимогою, цінністю, стандартом, а основним, основоположним, засадничим, фундаментальним, вихідним, загальним, керівним, відправним, провідним. У цілому більшість цих слів є синонімами, однак, у той же час, як наголошує дослідник, повністю ототожнювати принцип із загальними категоріями не слід [102, с. 48–49]. Принципи — це основні засади, вихідні ідеї, що характеризуються універсальністю, загальною значущістю, вищою імперативністю і відображають суттєві положення теорії, вчення, науки, системи права, державного устрою тощо. Для принципів властиве абстрактне відображення закономірностей соціальної дійсності, що зумовлює їх особливу роль у структурі широкого кола явищ. Принципи є джерелом багатьох явищ або висновків, що належать до нього як дія до причини [29, с. 560–561]. М. І. Корнієнко зазначає, що

принцип — це об'єктивна закономірність, притаманна будь-якому суспільно-політичному явищу, сформульована у вигляді певної ідеї, правила або засади [58, с. 89]. Вважаємо, що більш правильним буде тлумачити принцип не як саму об'єктивно існуючу закономірність, а як відправну ідею, керівне, основоположне правило, сформульоване на підставі вивчення, пізнання даної закономірності. З цього приводу слід навести думку Г. В. Атаманчука, на думку якого принципи — це специфічне поняття, в якому містяться не стільки сама закономірність, відношення, взаємозв'язок, скільки наше знання про них. Принцип є фіксацією результатів наукового пізнання з усіма наслідками, що випливають звідси [9, с. 186]. Схожу позицію висловлює й В. Я. Малиновський, який, досліджуючи принципи державного управління, зазначає, що принципи, як поняття теорії, відображають сутність і реальність процесів державного управління, підпорядковуючись певним законам. Принципи — це специфічне поняття, змістом якого слід розуміти не саму закономірність, відносини чи взаємозв'язок, а наше знання про них. Вони — результат узагальнення людьми об'єктивно чинних законів і закономірностей, притаманних їм загальних рис, характерних фактів і ознак, які стають загальним началом їх діяльності [71, с. 190]. О. Ф. Скакун, висвітлюючи принципи правопорядку, визначила їх як загальноприйняті норми-ідеї найвищого авторитету (основні засади), на підставі яких встановлюється, підтримується і укріплюється правопорядок [150, с. 504]. М. В. Цвік у своїх працях пише, що принципи характеризуються як загальні вимоги до суспільних відносин і їх учасників, а також як вихідні керівні засади, відправні установлення, що виражають сутність права і впливають з ідей справедливості й свободи, а також визначають загальну спрямованість і найістотніші риси діючої правової системи [178, с. 193]. О. Є. Гаршина вважає, що принципи — це основоположна категорія, адже за своєю суттю вони є началом, вихідною точкою, виступаючи тим первинним, з чого виводяться інші поняття. Саме принцип визначає уявлення про предмет або явище, в основі яких він закладений. Принцип — те ядро, яке органічно

об'єднує навколо себе інші елементи. Ось чому, знаючи вихідні положення, на яких базується конкретний феномен, можна з легкістю пізнати його характеристики, визначити складові частини, особливості, закономірності тощо [24, с. 284]. Принцип, продовжує дослідниця, має універсальний характер, адже будь-яка сфера буття володіє вихідними положеннями, які є її невід'ємною складовою. Він є тією категорією, через яку ведеться пізнання сутності будь-якого феномену. Це відбувається за рахунок синтезу світового досвіду, узагальнення, в результаті чого відбувається звільнення від конкретного та часткового. Саме узагальнення дозволяє вивільнити загальні принципи з хаосу явищ, які їх затемнюють, уніфікувати й у «єдиній формулі» ототожнювати безліч різноманітних речей і подій. Базуючись на узагальненні, принцип здатний не тільки відображати рівень того, що було досягнуто, але й давати певний поштовх для проведення подальших пізнавальних дій, оскільки, як відомо, «без узагальнення не може бути пізнання». Проте, у принципах відображаються лише найбільш важливі узагальнення. В їх основі лежать встановлені закономірності, тобто положення, які вже підтверджені історією розвитку та відображають об'єктивну реальність [24, с. 284–285].

Отже, принципи забезпечення охорони та підтримання громадського порядку в судах — це основоположні (базисні, відправні), загальні, імперативні вимоги, правила, на яких ґрунтується функціонування організаційно-правового механізму із забезпечення охорони та підтримання громадського порядку в судах. Дані принципи формуються на підставі наукового пізнання об'єктивно існуючих закономірностей суспільного життя. Разом із тим, вважаємо, що повністю ототожнювати принципи із правовими засадами не слід, оскільки остання категорія має більш широкий характеру і включає першу. На нашу думку, більш правильним буде розглядати правові засади як ті нормативно-правові акти, в яких визначаються юридичні правила забезпечення досліджуваного громадського порядку. Зокрема, і самі принципи набувають своєї формалізації і

загальнообов'язкового характеру завдяки їх закріпленню у відповідних законодавчих джерелах. У даному контексті слушною видається думка, висловлена М. В. Цвіком, що провідна роль принципів забезпечується прямим чи непрямим їхнім закріпленням у нормах права. Ті засади, що не закріплені у правових приписах, можуть вважатися лише ідеями права, належать вони до сфери правосвідомості. Їх іноді називають «правовими принципами», що передують створенню системи права. У свою чергу, принципи права можуть бути прямо сформульовані в законодавстві або ж впливати з його загального смислу. При цьому вони стають орієнтиром правотворчої і правозастосовчої діяльності органів держави [178, с. 193].

Висвітлюючи правові засади забезпечення охорони та підтримання громадського порядку в судах, ми будемо виходити із такого критерію як юридична сила відповідного джерела права. І в першу чергу тут слід відзначити Конституцію України — Основний Закон держави, що встановлює найбільш важливі юридичні вимоги, на яких ґрунтується державний устрій, суспільне життя в країні, механізм здійснення публічної влади. Саме Конституція є джерелом ключових загальноправових принципів, що пронизують усю національну правову систему і є обов'язковими та незаперечними для будь-якого публічно- чи цивільно-правового інституту, суб'єкта, для кожної юридично значущої діяльності, поведінки. Такими принципами, зокрема, є:

– пріоритет прав і свобод людини. Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави [56];

– принцип верховенства права, що закріплений у статті 8 Конституції. Згідно з даною статтею, Конституція України має найвищу юридичну силу. Закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції

України і повинні відповідати їй. Норми Конституції України є нормами прямої дії. Звернення до суду для захисту конституційних прав і свобод людини і громадянина безпосередньо на підставі Конституції України гарантується [56]. Даний принцип є одним із найбільш складних для розуміння, оскільки його зміст утворює ціла низка ідей і принципів нижчого порядку. Зокрема, у доповіді «Про верховенство права», викладеній на 86 пленарному засіданні Венеціанської комісії 25–26 березня 2011 р. сутність верховенства права розкривається так: 1) доступ до закону (положення закону повинні бути зрозумілими, ясними та передбачуваними); 2) вирішення питань про юридичні права повинно, як правило, здійснюватися на підставі закону, а не за розсудом; 3) рівність перед законом; 4) влада повинна реалізовуватися відповідно до закону, справедливо та розумно; 5) права людини повинні бути захищені; 6) повинні бути наявні засоби для врегулювання спорів без невиправданих витрат та відстрочок; 7) наявність справедливого суду; 8) держава повинна дотримуватися своїх зобов'язань у рамках як міжнародного, так і національного права [11; 23]. У доктринальних та навчальних джерелах наводиться ціла низка підходів до тлумачення даного принципу. Наприклад, М. В. Цвік вважає, що принцип верховенства права вимагає, щоб як мета діяльності держави, так і сама ця діяльність визначалися правовими рішеннями законодавців. Його реалізація забезпечує незалежність державного апарату від зміни правлячих політичних сил, а також відносну безперервність розвитку держави в умовах постійних змін, що відбуваються в житті суспільства і навіть стають передумовою таких змін. За допомогою права відбувається відтворення існуючої соціальної системи, оскільки в ньому конкретизується правова державність. Право утворює ту ланку, завдяки якій досягаються узгодження і взаємодія між правовою і соціальною державністю, між соціальною державою і ринковою економікою [178, с. 153]. У цілому, продовжує науковець, верховенство права означає, що не тільки громадяни, але й передусім сама держава, її органи та державні службовці повинні діяти виключно в межах права. За

допомогою права і через правові закони правова держава самообмежує себе. У правовій державі повинні управляти не окремі особи, а правовий закон. У ній неприпустиме адміністративне свавілля, а тому доти, доки держава не буде реально обмежена правом, правовим законом, вона не може вважатися правовою. Пов'язаність усіх суб'єктів правовідносин правом протистоїть будь-яким формам свавілля, анархії, правопорушень [178, с. 154].

О. Скрипнюк справедливо відмічає, що правовий характер Української держави увиразнюється передусім у принципі верховенства права, який традиційно пов'язують із ідеями панування права в життєдіяльності громадянського суспільства і який залишається одним із найпрогресивніших здобутків цивілізаційної історії людства у сфері регулювання соціальних відносин. Одностайність у підтримці й оцінюванні принципу верховенства права є безпрецедентним явищем в історії людства, жоден інший політичний ідеал ніколи не здобував такої підтримки. Поняття «право», застосовуване у словосполученні «верховенство права», передбачає безпосередній зв'язок із тим, що визнається не лише як належне, а й як справедливе. Право, відображене в правових законах, — це не лише нормативний, а й ціннісний регулятор суспільних відносин [152, с. 8].

Варто звернути увагу на позиції судової влади. Так, наприклад, Конституційний Суд України у своєму Рішенні КСУ у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 69 Кримінального кодексу України (справа про призначення судом більш м'якого покарання) від 2 листопада 2004 року № 15-рп/2004 зазначив, що верховенство права — це панування права в суспільстві. Верховенство права вимагає від держави його втілення у правотворчу та правозастосовчу діяльність, зокрема у закони, які за своїм змістом мають бути проникнуті передусім ідеями соціальної справедливості, свободи, рівності тощо. Одним з проявів верховенства права є те, що право не обмежується лише законодавством як однією з його форм, а включає й інші соціальні регулятори, зокрема норми моралі, традиції, звичаї

тощо, які легітимовані суспільством і зумовлені історично досягнутим культурним рівнем суспільства. Всі ці елементи права об'єднуються якістю, що відповідає ідеології справедливості, ідеї права, яка значною мірою дістала відображення в Конституції України. Таке розуміння права не дає підстав для його ототожнення із законом, який іноді може бути й несправедливим, у тому числі обмежувати свободу та рівність особи. Справедливість — одна з основних засад права, є вирішальною у визначенні його як регулятора суспільних відносин, одним із загальнолюдських вимірів права [141]. Верховний Суд України у Пленумі № 9 від 01.11.1996 р. розтлумачив принцип верховенства права так, що конституційні права і свободи людини та громадянина є безпосередньо діючими, вони визначають зміст та спрямованість діяльності органів законодавчої та виконавчої влади, органів місцевого самоврядування і забезпечуються захистом правосуддя [108]. Отже, складність та багатоаспектність принципу верховенства права якщо й не унеможлиблює, то суттєво ускладнює формулювання його чіткого, єдино вірного визначення. На наше переконання, характеризуючи сутність даного принципу, слід виходити із того, що право є головним мірилом справедливості та свободи у суспільстві та державі. Діяльність усіх без винятку державних інститутів має підпорядковуватися потребам реалізації та захисту даної свободи і справедливості [2, с. 7];

– законність. Як принцип, законність є важливою складовою згаданого верховенства права і продовжує його. Дослідженню цього принципу досить багато уваги приділяється вченими. Так, визнаючи багатогранність поняття «законність», М. І. Матузов вважає, що вона має доволі просте та стисле визначення. Під законністю треба розуміти суворе й неухильне дотримання усіма суб'єктами права існуючих у державі законів та заснованих на них підзаконних нормативних актів. Ключовим словом у наведеній дефініції є «дотримання». Саме у ньому визначальний зміст і сутність розглядуваного явища у будь-якій його інтерпретації, бо якщо немає дотримання, то немає і законності. Учений слушно стверджує, що поняття

законності повинно розповсюджуватися не тільки на сферу дії законів, а й на усю сферу їх утворення, тобто законотворчість, а ширше — на усю правотворчість, тому що ці процеси також піддаються оцінці з позиції ідей моральності та законності. Акцентовано увагу на тому, що закони повинна поважати насамперед влада, інакше законність виявиться неповною, обмеженою, а влада — неправовою [163, с. 408–410; 188]. А. С. Кравцов відзначав, що законність навряд чи можливо визначати як стан суспільної життєдіяльності, який визначається ступенем відповідності чинному законодавству, бо це елемент правового порядку, який не може бути вирізнений із загального стану правової впорядкованості суспільного буття. Законність наявних правових відносин у суспільстві «розчиняється» у сукупності всіх суспільних відносин, які ґрунтуються на вимогах права і виходять із його приписів [61, с. 34; 188]. О. В. Зайчук пише, що принцип законності вимагає від судів, щоб всі процесуальні документи були законними, ґрунтовними, мотивованими, справедливими, логічними, грамотно і культурно оформленими та в цілому високоефективними. Зміст забезпечення законності здійснення правосуддя відрізняється від забезпечення законності управлінської діяльності суду. Іншими словами, щодо управлінської діяльності, яка є частиною компетенції ряду елементів судової системи забезпечення принципу законності. Сутність принципу законності в управлінській діяльності судів полягає у тому, що він має єдине значення як режим (стан) відповідності дій, поведінки, діяльності посадових осіб, громадян та юридичних осіб законам і підзаконним нормативно-правовим актам держави, який утворюється в результаті неухильного додержання останніх усіма суб'єктами права [38, с. 121; 188].

Тобто у найбільш загальному розумінні законність слід тлумачити як вихідну засаду, ідею, що лежить в основі здійснення будь-якої діяльності, незалежно від того, про яку сферу суспільних відносин йдеться. Вона перш за все передбачає неухильне слідування всіма суб'єктами права норм чинного законодавства, а відтак, сприяє забезпеченню панування

правопорядку в суспільстві. Звідси законність, як ключова засада забезпечення охорони та підтримання громадського порядку в судах, має два ключові аспекти: по-перше, вона спрямована на те, щоб забезпечити в межах, встановлених законом, діяльність судів, яка б була правомірною та відповідає нормам чинного законодавства, а також світовим стандартам, які є загально визнаними у цій сфері; а по-друге, законність передбачає, що суди мають можливість без зовнішнього впливу на судовий процес здійснювати правосуддя та виносити справедливі та законні рішення, тим самим забезпечуючи належний захист прав та свобод громадян, а як результат — панування права в українському суспільстві. Саме тому вкрай важливо, щоб держава створила всі необхідні умови для забезпечення безпеки здійснення правосуддя. Одним із таких засобів, на нашу думку, є вироблення сприятливих організаційних та правових умов для забезпечення охорони та підтримання громадського порядку в судах [188];

– правова рівність. Відповідно до Конституції, усі люди є вільні і рівні у своїй гідності та правах. Права і свободи людини є невідчужуваними та непорушними. Громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом. Не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками. Рівність прав жінки і чоловіка забезпечується: наданням жінкам рівних з чоловіками можливостей у громадсько-політичній і культурній діяльності, у здобутті освіти і професійній підготовці, у праці та винагороді за неї; спеціальними заходами щодо охорони праці і здоров'я жінок, встановленням пенсійних пільг; створенням умов, які дають жінкам можливість поєднувати працю з материнством; правовим захистом, матеріальною і моральною підтримкою материнства і дитинства, включаючи надання оплачуваних відпусток та інших пільг вагітним жінкам і матерям [56].

Отже, значення Конституції України полягає у тому, що саме її норми

встановлюють основи суспільного та державного ладу в Україні, основоположні соціальні цінності, на яких ґрунтуються суспільні відносини в державі, для забезпечення яких функціонують державні інститути. Дані конституційні положення є обов'язковими та незаперечними і для відносин щодо забезпечення охорони та підтримання громадського порядку в судах.

Наступний рівень досліджуваних правових засад становлять міжнародні нормативно-правові документи (договори, конвенції, пакти тощо), до яких Україна приєдналася у встановленому порядку. Засади даного рівня стосуються як забезпечення прав і свобод людини (наприклад, Загальна Декларація прав людини від 10.12.1948 р., Міжнародний пакт про громадянські та політичні права від 16.12.1966 р.), так і безпосередньо питань правосуддя (наприклад, Основні принципи незалежності судових органів, схвалені резолюціями 40/32 та 40/146 Генеральної Асамблеї від 29 листопада та 13 грудня 1985 року, Бангалорські принципи поведінки суддів, схвалені резолюцією Економічної та Соціальної ради ООН 27.07.2006 р.). Засади даного рівня, з одного боку, визначають провідні соціальні цінності та пріоритети, якими мають керуватися у своїй діяльності держані органи держав-учасниць, а з іншого — встановлюють вимоги щодо забезпечення високого рівня якості та дієвості правосуддя як одного з ключових інструментів забезпечення панування верховенства права і правової законності в державі.

Законодавчий рівень досліджуваних правових засад формують відповідні Закони України, зокрема, такі як: Кримінальний кодекс України від 2001 р., Кодекс України про адміністративні правопорушення від 1984 р., «Про судоустрій і статус суддів» від 2016 р., «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» від 1993 р., «Про Національну поліцію» від 2015 р., «Про Національну гвардію України» від 2014 р., «Про Вищу раду правосуддя» від 2016 р. та ін. Саме на законодавчому рівні визначаються безпосередньо юридичні засади забезпечення охорони та підтримання громадського порядку в судах, а саме такі його аспекти як:

об'єкт та предмет даної охорони; суб'єктний склад правовідносин, що супроводжують зазначене забезпечення; правовий статус даних суб'єктів; порядок, форми та засоби забезпечення громадського порядку та ін.

І останній рівень правових засад — підзаконний, на якому уточнюються та розвиваються положення відповідних законів України. Як правило, даний рівень засад спрямований на конкретизацію завдань та функцій певних державних органів, визначення відповідних процедурних питань, тобто пов'язаних порядком здійснення певної діяльності, застосування, реалізацією якихось заходів, мір тощо. Прикладом джерел засад даного рівня є наказ ДСА України «Про заходи щодо забезпечення безпеки діяльності судів загальної юрисдикції та територіальних управлінь державної судової адміністрації» від 02.06.2003 р. № 217, Тимчасовий порядок забезпечення охорони судів, органів та установ системи правосуддя, а також підтримання громадського порядку в них від 26.12.2016 р., Положення про Службу судової охорони від 4 квітня 2019 року № 1051/0/15-19.

В цілому можемо говорити про те, що на сьогодні в нашій державі закладені основні правові засади, необхідні для ефективного забезпечення і підтримання громадського порядку у судах. Адже чинне законодавство визначає як загальні принципи, так і конкретні норми, що регламентують матеріально-правові та процедурно-процесуальні аспекти здійснення зазначеного забезпечення. Особливе місце у визначенні досліджуваних засад належить адміністративно-правовому регулюванню, оскільки саме адміністративне право — це галузь права, засобами якої (норми, відносини, законодавство, методи, форми, компетенція суб'єктів, способи реалізації норм) формуються публічно-управлінські відносини, а також організується і забезпечується публічно-управлінська діяльність [54, с. 33]. Ю. П. Битяк зазначає, що адміністративне право регулює з метою реалізації завдань та функцій держави суспільні відносини управлінського характеру, що складаються у сфері виконавчої та розпорядчої діяльності органів виконавчої влади, внутрішньоорганізаційній діяльності інших державних органів, а також

в процесі здійснення громадськими організаціями, їх органами зовнішніх юридично-владних повноважень [3, с. 20]. Д. М. Павлов, підтримуючи таке тлумачення адміністративного права також відмічає, що воно (адміністративне право) може розглядатися як публічно-сервісне право, спрямоване на обслуговування інтересів приватних осіб у їх відносинах з органами публічної адміністрації. Адміністративне право взаємодіє з іншими правовими галузями, зокрема конституційним правом, яке закріплює основні засади організації та функціонування виконавчої влади, місце органів виконавчої влади у державному механізмі, характер їх взаємовідносин з органами інших гілок державної влади та місцевого самоврядування. Фактично адміністративне право базується на нормах конституційного права, конкретизує їх [90, с. 10].

Отже, значення адміністративно-правового регулювання для забезпечення досліджуваного порядку обумовлене тим, що галузь адміністративного права регулює суспільні відносини, які містять елемент публічної влади. Найчастіше дане право пов'язують із діяльністю органів виконавчої влади, однак, сьогодні сфера його застосування набагато ширша, оскільки регламентуючого впливу його засобів зазнає не лише виконавчо-розпорядча діяльність органів вказаної гілки влади, але й діяльність інших органів держави та місцевого самоврядування. Зокрема, засобами адміністративно-правового регулювання визначаються правові засади діяльності компетентних суб'єктів (органів і посадових осіб) під час забезпечення досліджуваного громадського порядку: повноваження даних суб'єктів, наявні у їх розпорядженні форми, засоби та інструменти охорони і підтримки громадського порядку, процедури застосування заходів з його охорони; взаємодія вказаних суб'єктів з іншими органами держави та громадськістю тощо. Більш детально адміністративно-правовий статус означених суб'єктів буде нами окремо досліджений у другому розділі представленого дослідження [192].

Висновки до розділу 1

Під громадським порядком як об'єктом адміністративно-правової охорони запропоновано розуміти такий стан суспільних відносин, що склався внаслідок регулятивного впливу на них правових та інших соціальних норм, який визначає режим поведінки суб'єктів у громадських місцях з метою забезпечення безпеки життя та здоров'я людей, поваги їх честі та гідності, нормального функціонування державних та громадських інститутів, збереження власності та підтримання громадського спокою. Громадський порядок є необхідною умовою для: а) нормального спілкування людей, безпечної та безперешкодної реалізації ними своїх прав та обов'язків; б) належного виконання органами публічної влади та їх посадовими особами своїх завдань і функцій.

Констатовано, що громадський порядок є неодмінною та надзвичайно важливою умовою нормального існування та розвитку держави і суспільства. Він уособлює налагоджений певним чином стан суспільних відносин, за якого забезпечуються найбільш сприятливі та справедливі правила співіснування членів суспільства. Одним із ключових елементів установлення та підтримки громадського порядку є забезпечення панування режиму правової законності, внаслідок дії якого встановлюється правопорядок, що виражає юридичну складову громадського порядку.

З огляду на специфіку розуміння поняття суду, а саме: як органу держави, державної установи, посадової особи, що відправляє правосуддя (тобто судді, колеги суддів) чи безпосередньо процесу судового провадження, до особливостей забезпечення охорони і підтримки громадського порядку у суді віднесено те, що дана діяльність:

а) здійснюється у відносно обмеженому та замкненому просторі — у приміщенні судової установи, що суттєво обмежує та ускладнює можливості

компетентних органів по вжиттю мір і заходів із забезпечення громадського порядку;

б) відбувається в умовах соціального напруження, адже вирішення судової справи — це розв'язання суперечки, конфлікту, кожна зі сторін якого бажає досягнути своїх цілей і переконана, що саме її позиція є вірною та має бути підтримана судом. За таких умов цілком може бути здійснена спроба здійснити певний тиск на суд з метою схилення його до прийняття потрібного одній із сторін рішення чи з метою затягування справи;

в) спрямована на вирішення комплексу завдань, а саме: охорона та захист життя і здоров'я суддів, працівників апарату суду, учасників судового процесу та інших осіб, що перебувають з тих чи інших причин на території судової установи; здійснення охорони і захисту суддів, працівників апарату суду та їх близьких родичів поза межами приміщень судових установ відповідно до Закону «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» від 1993 р.; забезпечення нормального режиму роботи суду шляхом підтримання громадського спокою і безпеки на території судової установи; вжиття відповідних превентивних заходів, спрямованих на недопущення потрапляння у судові засідання: людей, що перебувають у неадекватному стані в силу алкогольного чи наркотичного сп'яніння, психічних розладів або з інших причин; зброї, вибухових чи інших небезпечних предметів і речовин;

г) суб'єктний склад відповідної діяльності.

Узагальнено, що забезпечення охорони та підтримання громадського порядку в судах за загальними ознаками являє собою напрямок правоохоронної діяльності, однак, специфіка умов, в яких дана діяльність здійснюється, правового статусу суб'єктів, які її проводять, та суб'єктів, в інтересах яких вона здійснюється, обумовлює ряд особливостей даного забезпечення, які в тому числі виражаються в його правовому регулюванні.

Виокремлено два основні підходи до розуміння засад права: згідно з першим, засади права — це принципи права, тобто дані поняття є

синонімами; другий підхід розуміє під правовими засадами систему нормативно-правових актів, перш за все законів, положеннями яких врегульовуються юридично значущі характеристики, аспекти відповідних правових відносин. Ми в цілому згодні із тим, що саме принципи є тими відправними засадничими вимогами, на яких ґрунтується будь-який правовий інститут, як, власне кажучи, й уся система права в цілому.

Встановлено, що принципи забезпечення охорони та підтримання громадського порядку в судах — це основоположні (базисні, відправні), загальні, імперативні вимоги, правила, на яких ґрунтується функціонування організаційно-правового механізму із забезпечення охорони та підтримання громадського порядку в судах. Дані принципи формуються на підставі наукового пізнання об'єктивно існуючих закономірностей суспільного життя. Разом із тим, вважаємо, що повністю ототожнювати принципи із правовими засадами не слід, оскільки остання категорія має більш широкий характер і включає першу. На нашу думку, більш правильно буде розглядати правові засади як ті нормативно-правові акти, в яких визначаються юридичні правила забезпечення досліджуваного громадського порядку. Зокрема, і самі принципи набувають своєї формалізації і загальнообов'язкового характеру завдяки їх закріпленню у відповідних законодавчих джерелах.

Акцентовано увагу, що на сьогодні в нашій державі закладені основні правові засади, необхідні для ефективного забезпечення і підтримання громадського порядку у судах. Адже чинне законодавство визначає як загальні принципи, так і конкретні норми, що регламентують матеріально-правові та процедурно-процесуальні аспекти здійснення зазначеного забезпечення. Особливе місце у визначенні досліджуваних засад належить адміністративно-правовому регулюванню.

Доведено, що значення адміністративно-правового регулювання для забезпечення досліджуваного порядку обумовлене тим, що галузь адміністративного права регулює суспільні відносини, які містять елемент публічної влади. Найчастіше дане право пов'язують із діяльністю органів

виконавчої влади, однак, сьогодні сфера його застосування набагато ширша, оскільки регламентуючого впливу його засобів зазнає не лише виконавчо-розпорядча діяльність органів вказаної гілки влади, але й діяльність інших органів держави та місцевого самоврядування. Зокрема, засобами адміністративно-правового регулювання визначаються правові засади діяльності компетентних суб'єктів (органів і посадових осіб) під час забезпечення досліджуваного громадського порядку: повноваження даних суб'єктів, наявні у їх розпорядженні форми, засоби та інструменти охорони і підтримки громадського порядку, процедури застосування заходів з його охорони; взаємодія вказаних суб'єктів з іншими органами держави та громадськістю тощо.

РОЗДІЛ 2

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС СЛУЖБИ СУДОВОЇ ОХОРОНИ

2.1. Завдання та функції Служби судової охорони

Служба судової охорони уже у змісті своєї назви має чітко визначені завдання та мету утворення цього органу — забезпечувати охорону та підтримувати громадський порядок у судах. Тобто держава покладає прямий обов'язок на співробітників Служби судової охорони усіляко сприяти, підтримувати та забезпечувати стан суспільного спокою під час здійснення правосуддя в державі.

Завдання Служби Судової охорони прописані в п. 12 Положення про Службу судової охорони, що затверджене Рішенням Вищої ради правосуддя від 4 квітня 2019 року № 1051/0/15-19. Ними є наступні:

1) *підтримання громадського порядку в суді*. Громадським порядком при цьому варто вважати таку систему суспільних відносин, при якій вони складаються і розвиваються під впливом правових і соціальних норм, спрямованих на забезпечення нормального та безперервного функціонування органів та установ суду та при яких усім учасникам судового процесу забезпечуються їх законні права, свободи та інтереси. Сутність громадської безпеки має також трактуватись і як стан, при якому нівелюються будь-які загрози життю та здоров'ю, честі та гідності людини. На жаль, в нормах чинного законодавства немає однастайності у визначенні терміну «громадський порядок», незважаючи на постійне його використання у нормах правових актів. Більше того, враховуючи постійний розвиток суспільства та зміну його пріоритетів, В. Я. Настюк слушно зазначає з цього приводу про те, що у відносно недавньому так званому соціалістичному суспільстві, яке будувалося за часів радянської влади, основним напрямом у розвитку відносин громадського порядку спершу було соціальне, колективне,

державне, а потім тільки індивідуальне. Зараз же в цих відносинах людина займає перше місце та є основною цінністю. На цьому наголошує і Конституція України. Тому цілком логічним є твердження зазначеного науковця з приводу того, що в сучасних умовах мету встановлення та підтримання громадського порядку слід класифікувати на першочергову та другочергову. Першочерговою метою забезпечення громадського порядку є захист найвищої соціальної цінності в Україні: людини, її життя і здоров'я, честі і гідності, недоторканості і безпеки. Другочергова мета — це забезпечення громадського спокою, створення умов нормального та безперебійного функціонування державних та громадських організацій [80, с. 62–63]. Таким чином, громадський порядок передбачає: а) всебічне правове і соціальне забезпечення громадського спокою та нормальних умов праці; б) забезпеченість охорони громадського порядку ефективною діяльністю спеціально уповноважених суб'єктів; в) наявність дисциплінарної, адміністративної, кримінальної та інших видів юридичної, а також моральної відповідальності за порушення громадського порядку [96, с. 109]. За таких обставин утворення та діяльність Служби судової охорони є гарантом забезпечення громадського порядку під час здійснення правосуддя. Враховуючи викладене, доцільно було б при підготовці Закону України «Про Службу судової охорони України» під час трактування завдань Служби чи у нормі «*Визначення термінів та понять*» прописати окремим положенням, що є громадським порядком;

2) *припинення проявів неповаги до суду*. Повага до суду є чинником належного функціонування правової держави. Закон вимагає від учасників процесу або присутніх у судовому засіданні осіб наявності поваги до суду як одного з інститутів державної влади. Більше того, за останні роки в Україні все більше набуває свого поширення публічна демонстрація такої форми правового нігілізму як прояв неповаги до суддів та суду зокрема. Розповсюдженість означеного негативного явища обумовлює неможливість виконання судовою владою своїх функцій у повному обсязі. Адже в

результаті вчинення діянь, що посягають на авторитет судової влади, фактично нівелюється принцип всебічного, повного та об'єктивного розгляду справи будь-якої категорії. У загальному підсумку поширення прояву неповаги до суду, уникнення винними особами юридичної відповідальності за чинення такого правопорушення, відсутність забезпечення приміщень судів належною охороною призводять до невиконання Українською державою своїх зобов'язань щодо забезпечення права на справедливий суд, передбаченого статтею 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [139]. Враховуючи норми Закону України «Про судоустрій та статус суддів», положення Кодексу України про адміністративні правопорушення, в якому безпосередньо прописано відповідальність за неповагу до суду, а також Рекомендації щодо притягнення до відповідальності за неповагу до суду, до об'єктивної сторони зазначеного правопорушення відносяться наступні діяння:

- злісне ухилення від явки в суд свідка, потерпілого, позивача, відповідача, експерта, перекладача;
- непідкорення свідка, потерпілого, позивача, відповідача, експерта, перекладача та інших громадян розпорядженню головуючого;
- порушення порядку під час судового засідання;
- вчинення будь-ким дій, які свідчать про явну зневагу до суду або встановлених у суді правил;
- невиконання поручителем зобов'язань, покладених судом під час провадження у справах за адміністративними позовами з приводу затримання та видворення іноземців та осіб без громадянства;
- неповага до Конституційного Суду України з боку учасників конституційного провадження, перекладача, свідка, спеціаліста, експерта, інших учасників конституційного провадження, залучених Конституційним Судом України до участі у справі, що виразилася у злісному ухиленні від явки на засідання, пленарне засідання Сенату, Великої палати Конституційного Суду України або в непідкоренні цих та інших осіб

розпорядженню головуючого чи в порушенні порядку під час таких засідань, а так само вчинення будь-яких дій, які свідчать про явну зневагу до Конституційного Суду України іншими присутніми на пленарному засіданні особами (крім суддів Конституційного Суду України) [139, с. 49]. Таким чином, у випадку вчинення будь-яких із перелічених дій, представники Служби судової охорони мають їх припинити. Але, на нашу думку, доречніше було б також зазначити про необхідність запобігання таким явищам. Тобто дане завдання повинно мати не лише репресивний, а й превентивний характер, та сприяти недопущенню неповаги до суду;

3) *охорона приміщень суду, органів та установ системи правосуддя.* Відповідно до Закону України «Про охоронну діяльність», об'єктом охорони є фізична особа та/або майно. Де під охороною майна визначено діяльність з організації та практичного здійснення заходів охорони, спрямованих на забезпечення недоторканності, цілісності визначених власником і належних йому будівель, споруд, територій, акваторій, транспортних засобів, валютних цінностей, цінних паперів та іншого рухомого і нерухомого майна, з метою запобігання та/або недопущення чи припинення протиправних дій щодо нього, для збереження його фізичного стану, припинення несанкціонованого власником доступу до нього та забезпечення здійснення власником цього майна всіх належних йому повноважень стосовно нього. У свою чергу, охороною фізичної особи є діяльність з організації та практичного здійснення заходів охорони, спрямованих на забезпечення особистої безпеки, життя та здоров'я індивідуально визначеної фізичної особи (групи осіб) шляхом запобігання або недопущення негативного безпосереднього впливу факторів (діяльності або бездіяльності) протиправного характеру [130]. Але зі змісту підпункту 3 п. 12 Положення про Службу судової охорони можемо сформулювати висновок про те, що Службою судової охорони охорона забезпечується тільки майну, що, на наш погляд, є некоректним, адже особам, які перебувають в органах суду, має забезпечуватися також охорона й захист, де дані поняття не є тотожними. Тому що захистом є діяльність

уповноважених суб'єктів щодо застосування правових форм та методів, спрямованих на протидію негативним впливам, забезпечення та відновлення у разі порушення прав, свобод та законних інтересів осіб, тобто в даному випадку є наявним факт протиправного посягання, тоді як під охороною варто розуміти сукупність організаційно-правових заходів, спрямованих на створення сприятливих умов щодо реалізації основних прав, свобод та інтересів громадян, що за своїм змістом є превентивними діями;

4) виконання функцій щодо державного забезпечення особистої безпеки суддів та членів їхніх сімей, працівників суду. Згідно зі ст. 126 Конституції України, незалежність і недоторканність суддів гарантуються Конституцією та законами України. У свою чергу, стаття 1 Закону України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» закріплює положення про те, що держава забезпечує систему особливих заходів державного захисту суддів Конституційного Суду України, суддів та працівників апаратів судів, працівників правоохоронних органів від перешкоджання виконанню покладених на них законом обов'язків і здійсненню наданих прав, а так само від посягань на життя, здоров'я, житло і майно зазначених осіб та їх близьких родичів у зв'язку із службовою діяльністю цих осіб [106]. Дана норма законодавства не випадкова, адже за Рішенням ради суддів України від 7 грудня 2017 року № 76 за 2016–2017 роки на адресу керівників вищих органів правосуддя надійшло близько 300 звернень, автори яких вказували на грубі порушення у цій сфері. Так, наприклад, 22 листопада 2017 року здійснено напад на суддю Жовтневого районного суду міста Полтави Л. Гольник та її чоловіка І. Гавриленка; 30 листопада 2017 року у Нікопольському міськрайонному суді Дніпропетровської області сталися вибухи під час слухання справи про вбитого (батько одного з потерпілих підірвав дві гранати) [142] тощо. Зазначені факти призводять до дестабілізації діяльності судової влади, підривають основи правопорядку в державі, завдають непоправної шкоди авторитету України на міжнародній арені. Тому для забезпечення безпеки

працівників суду і правоохоронних органів та їх близьких родичів, недоторканності житла, а також збереження їх майна з урахуванням конкретних обставин можуть застосовуватися відповідно до законодавства такі заходи: а) особиста охорона, охорона житла і майна; б) видача зброї, засобів індивідуального захисту і сповіщення про небезпеку; в) встановлення телефону за місцем проживання; г) використання технічних засобів контролю і прослуховування телефонних та інших переговорів, візуальне спостереження; ґ) тимчасове розміщення у місцях, що забезпечують безпеку; д) забезпечення конфіденційності даних про об'єкти захисту; е) переведення на іншу роботу, направлення на навчання, заміна документів, зміна зовнішності, переселення в інше місце проживання [106]. Здійснення зазначених заходів покладається: 1) щодо суддів, працівників апарату суду та їх близьких родичів безпосередньо на підрозділи Служби судової охорони; 2) щодо співробітників Служби судової охорони та їх близьких родичів — на відповідні підрозділи Служби судової охорони;

5) *забезпечення у суді безпеки учасників судового процесу* [115]. З метою попередження і припинення протиправних дій, забезпечення особистої безпеки суддів та працівників апарату Суду, учасників судового процесу забороняється:

– проносити до суду вогнепальну, газову зброю та пристрої для відстрілу патронів із гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії, балончики, споряджені речовиною сльозогінної (сльозоточивої чи дратівної) дії, колючо-ріжучі предмети, хімічні, бактеріологічні, біологічні, радіоактивні, легкозаймисті, вибухонебезпечні та отруйні речовини, спиртні напої та інші предмети і речі, наявність яких у відвідувачів або їх застосування може представляти небезпеку для навколишнього середовища;

– приносити валізи, господарські сумки, пакети, чемодани тощо, розмір яких перевищує 60x40x20 см;

- проходити з гучномовцями, плакатами чи транспарантами будь-якого змісту;
- знаходитися поруч з приміщеннями, що призначені для осіб, які утримуються під вартою;
- виносити із суду документи, отримані для ознайомлення, а також майно суду;
- вилучати зразки судових документів, графіки розгляду справ з інформаційних стендів суду, а також розміщати на них будь-які оголошення.

Окрім вказаного вище, забороняється пропуск до суду відвідувачів з ознаками сп'яніння (алкогольного чи наркотичного), у вигляді, що ображає людську гідність і громадську мораль, що не відповідають санітарно-гігієнічним вимогам, з агресивною поведінкою, малолітніх, якщо вони не є учасниками процесу, та громадян з тваринами [120]. Недопустимим є пропуск до приміщення суду відвідувачів: а) у неохайному, цирковому, театральному чи маскарадному одязі, з розмальованими обличчями та відкритими частинами тіла (за виключенням постійних татуювань), а також в одязі, який містить на собі нецензурні чи образливі вислови на адресу громадян, образливі чи зневажливі вислови на адресу суду, встановлених у суді правил та на адресу працівників суду [120]; б) для позапроцесуального спілкування з суддями та працівниками апарату суду з метою з'ясування позицій та перспектив розгляду конкретних справ, здійснення впливу на працівників суду, отримання правових консультацій та порад у суддів чи працівників апарату суду. Не пропускаються до приміщення суду відвідувачі, які ухиляються від проходження встановленої процедури перевірки документів, що посвідчують їх особу, та порядку пропуску до суду [120].

Відвідувачам забороняється [120]: розмовляти на підвищених тонах та вигукувати, вчиняти сварки між собою та з працівниками апарату суду чи іншими уповноваженими особами; висловлювати образи на адресу працівників апарату суду та інших осіб, пошкоджувати будівлю та майно

суду; демонструвати плакати та гасла будь-якого змісту; вчиняти інші протиправні дії, визначені законодавством [120].

У залах судових засідань суду під час розгляду справ відвідувачі, учасники процесу та слухачі зобов'язані виконувати вимоги головуючого по справі. Слухачі зобов'язані підтримувати тишу під час ведення судового процесу, виходити та заходити у залу судових засідань виключно з дозволу головуючого [120]. Під час розгляду справи слухачам та учасникам процесу забороняється користуватись мобільними телефонами, розмовляти, допускати будь-які вислови на адресу суду (судді) чи учасників процесу, будь-яким іншим чином порушувати порядок у судовому засіданні чи виражати неповагу до суду (судді) або встановлених у суді правил [120]. У випадку порушення відвідувачами суду встановлених правил поведінки працівники апарату суду, що забезпечують встановлений в залах судових засідань порядок, представники Служби судової охорони та інші уповноважені особи вправі робити відповідні зауваження і застосовувати інші заходи реагування, що передбачені законодавством [120]. Тобто для належного забезпечення безпеки учасників судового процесу та гарантій доступу до правосуддя важливим є налагодження взаємодії органів та установ системи правосуддя зі Службою судової охорони.

Перераховані вище завдання повністю дублюють ті, які були визначені в Законі України «Про судоустрій та статус суддів» [135], що, на наш погляд, є не зовсім коректним, оскільки підзаконний нормативно-правовий акт, яким є рішення Вищої ради правосуддя, має уточнювати, доповнювати, зокрема розширювати, положення закону, щоб забезпечити якісне його правозастосування. Зокрема, варто наголосити й на тій обставині, що вказані завдання не є вичерпними для Служби судової охорони, так як окремі положення Законів України «Про Національну поліцію», «Про охоронну діяльність», «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України», «Про Вищий антикорупційний суд», «Про звернення громадян», «Про доступ до публічної інформації», «Про інформацію», «Про очищення влади» та ряд

інших нормативних актів також формують завдання для Служби судової охорони.

Що стосується функцій Служби судової охорони, то вони спрямовані на реалізацію перелічених завдань. За своїм змістом термін «функція» означає основні напрями діяльності органу державної влади [6, с. 159]; роботу кого-, чого-небудь, обов'язок, коло діяльності когось, чогось [18, с. 1552]. Функціям властиві як безперервність, так і постійність, необумовленість конкретними подіями і діями стосовно завдань. Їх можна розглядати також як комплекс взаємопов'язаних організаційно-правових впливів органу, який служить напрямом для досягнення мети, поставленої перед системою управління [28, с. 34].

Перелік тих функцій, які здійснюються Службою судової охорони, що міститься у відповідному положенні, як і перелік завдань, також не є вичерпним, тому ми повинні враховувати положення й інших нормативно-правових актів, щоб надати найбільш повну характеристику основним напрямам діяльності Служби.

Усі функції Служби судової охорони можна класифікувати за такими напрямками:

– охоронні:

а) забезпечує пропуск осіб до будинків (приміщень) судів, органів та установ системи правосуддя (далі — об'єкти охорони) та на їх територію транспортних засобів. Пропуск осіб до приміщень судів, інших органів та установ системи правосуддя здійснюється в робочі дні та години згідно з установленим головою суду, керівником іншого органу або установи системи правосуддя розпорядком роботи. У неробочі дні та години пропуск осіб до зазначених приміщень забороняється, крім випадків, визначених у нормах чинного законодавства. До приміщень судів, інших органів та установ системи правосуддя з вогнепальною, газовою зброєю та пристроями для відстрілу патронів із гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії, балончиками, спорядженими

речовиною сльозогінної (сльозоточивої чи дратівної) дії, та іншими спеціальними засобами пропускаються працівники правоохоронних органів, військовослужбовці Національної гвардії України та фельд'єгерської служби під час виконання ними службових обов'язків. Вогнепальна та холодна зброя, інші небезпечні для життя і здоров'я громадян предмети та речовини, які є речовими доказами у справах, що підлягають розгляду в судовому засіданні, пропускаються до приміщень судів за наявності відповідного процесуального документа і в супроводі судового розпорядника [120];

б) забезпечує підтримання та реагує на порушення громадського порядку при розгляді справ судом, вживає заходів до припинення проявів неповаги до суду. Працівникам Служби судової охорони дозволено застосовувати зброю, заходи фізичного впливу та спеціальні засоби в порядку та випадках, визначених Законами України «Про Національну поліцію» та «Про охоронну діяльність». Вид спеціального засобу, час початку та інтенсивність його застосування визначаються з урахуванням ситуації, що склалася, характеру правопорушення та особи правопорушника. У разі якщо неможливо уникнути застосування заходів фізичного впливу та спеціальних засобів, їх застосування має здійснюватися в межах правомірності з дотриманням умов і обставин, які виключають злочинність діяння, і повинно обмежуватися заподіянням мінімальної шкоди здоров'ю особи чи інших негативних наслідків [130]. Персонал Служби судової охорони під час і в місцях виконання заходів охорони має право використовувати службових собак, які пройшли у встановленому порядку відповідний курс дресирування, визнані придатними для службового використання та мають ветеринарний паспорт, винятково для виявлення [130]: 1) проникнень (спроб проникнень) на об'єкти, що охороняються; 2) осіб, які незаконно перебувають на об'єктах, що охороняються. Забороняється використання службових собак під час охорони без наявності провідника собаки в громадських і загальнодоступних

місцях. При цьому собаки мають бути на повідку та стосовно них мають дотримуватися установлені ветеринарні правила [130];

в) здійснює заходи з охорони, забезпечення недоторканності та цілісності приміщень судів, органів і установ системи правосуддя, недоторканності та цілісності розташованого у таких приміщеннях майна, запобігання, недопущення чи припинення протиправних дій щодо нього [115];

– превентивні [115]:

а) здійснює заходи із запобігання загрозам особистій безпеці суддів, членів їх сімей, працівників суду, а також у суді — учасників судового процесу, виявлення та нейтралізації таких загроз; вживає у разі надходження від судді відповідної заяви необхідних заходів для забезпечення безпеки судді, членів його сім'ї; реагує в межах наданих законом повноважень на протиправні дії, пов'язані із посяганням на суддів, членів їх сімей, працівників суду, учасників судового процесу [115; 135];

б) здійснює заходи у межах компетенції стосовно запобігання, виявлення і припинення терористичних актів, злочинів терористичної спрямованості на об'єктах охорони та взаємодіє з іншими суб'єктами боротьби з тероризмом з питань застосування сил та засобів Служби. Певна річ, Служба судової охорони безпосередньо не забезпечує боротьбу з тероризмом, проте, у певних випадках, визначених законом, та у межах своєї компетенції може залучатися до боротьби з такими протиправними діями. За цих обставин співробітники Служби розробляють і реалізують попереджувальні, режимні, організаційні, виховні та інші заходи; забезпечують умови проведення антитерористичних операцій на об'єктах, що належать до сфери їх обслуговування; надають відповідним підрозділам під час проведення таких операцій матеріально-технічні та фінансові засоби, засоби транспорту і зв'язку, медичне обладнання і медикаменти, інші засоби, а також інформацію, необхідну для виконання завдань щодо боротьби з тероризмом [103; 115];

в) здійснює спеціальні заходи щодо забезпечення безпеки суддів, працівників апарату суду, співробітників Служби судової охорони та їх близьких родичів;

– захисні:

а) здійснює забезпечення особистої безпеки суддів Вищого антикорупційного суду та особистої безпеки членів їхніх сімей і збереження їхнього майна; у разі потреби за заявою судді Вищого антикорупційного суду Служба забезпечує цілодобову охорону особистої безпеки судді та членів його сім'ї, а також тимчасове розміщення таких осіб у місцях, що гарантують їхню безпеку; за заявою судді Вищого антикорупційного суду забезпечує цілодобову охорону особистого або службового житла судді;

б) вживає заходів, спрямованих на усунення загроз життю та здоров'ю фізичних осіб і громадській безпеці, що виникли на об'єктах охорони внаслідок вчинення протиправних дій;

в) здійснює заходи у межах компетенції щодо рятування людей, забезпечення їх безпеки, охорони майна в разі стихійного лиха та надзвичайних ситуацій, ліквідації їх наслідків на об'єктах охорони. Основними напрямками роботи співробітників Служби за таких обставин є: забезпечення виконання аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт, заходів і робіт з ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій; створення і використання матеріальних резервів для запобігання та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій; здійснення інших повноважень у сфері цивільного захисту, передбачених Кодексом цивільного захисту України та іншими законодавчими актами [50];

г) вживає заходи негайного реагування на кожний випадок протиправних дій, що став їй відомий, щодо суддів, працівників апарату суду, співробітників Служби судової охорони та їх близьких родичів;

– забезпечувальні:

а) вживає всіх можливих заходів для надання домедичної допомоги особам, які постраждали внаслідок вчинення протиправних дій, нещасних

випадків, а також особам, які опинилися в ситуації, небезпечній для їхнього життя чи здоров'я на об'єктах охорони. Для реалізації цієї функції співробітники Служби судової охорони мають бути добре обізнаними з основними положеннями та вимогами Наказу Міністерства охорони здоров'я України від 16.06.2014 р. № 398, який містить положення щодо порядку надання домедичної допомоги постраждалим при раптовій зупинці серця, при серцевому нападі, при підозрі на пошкодження хребта, при підозрі на травму голови (черепно-мозкова травма), при підозрі на пошкодження живота, при підозрі на інсульт, при підозрі на травму грудної клітки, при підозрі на перелом кісток кінцівок, регламентує порядок проведення серцево-легеневої реанімації з використанням автоматичного зовнішнього дефібрилятора та ряд інших невідкладних дій щодо надання домедичної допомоги [117];

б) сприяє в межах компетенції забезпеченню на об'єктах охорони правового режиму воєнного або надзвичайного стану, зони надзвичайної екологічної ситуації в разі їх оголошення на всій території України або в окремій місцевості. Відповідно до Закону України «Про правовий режим воєнного стану» органи державної влади України, зокрема Служба судової охорони, зобов'язані сприяти діяльності військового командування та військових адміністрацій у запровадженні та здійсненні заходів правового режиму воєнного стану на відповідній території. Порядок взаємодії при цьому визначається Верховним Головнокомандувачем Збройних Сил України [132];

в) вживає заходів щодо забезпечення протипожежної безпеки в будівлях, приміщеннях Центрального апарату та територіальних підрозділах, а також на територіях, на яких вони розташовані. За таких обставин пожежна безпека повинна забезпечуватися шляхом проведення організаційних заходів та застосування технічних засобів, спрямованих на запобігання пожежам, забезпечення безпеки людей, зниження можливих майнових втрат і

зменшення негативних екологічних наслідків у разі їх виникнення, створення умов для успішного гасіння пожеж [119];

г) здійснює експлуатацію, обслуговування технічних засобів охоронного призначення, озброєння, транспорту, засобів зв'язку, приміщень, які надані Службі для виконання покладених на неї завдань. Особи, на яких покладаються організація та проведення робіт з технічної експлуатації засобів охоронного призначення, повинні дотримуватись і виконувати в частині, що їх стосується: 1) вимоги нормативно-правових актів МВС, наказів організаційно-розпорядчого характеру Національної поліції України; 2) правила виконання робіт з монтажу, налагодження, випробовування та введення в експлуатацію засобів охоронного призначення згідно з вимогами державних і галузевих стандартів України; 3) вимоги технічної документації виробників засобів охоронного призначення щодо їх експлуатації, перевірки технічного стану та відновлення працездатності; 4) правила техніки безпеки при роботах з монтажу та технічного обслуговування засобів охоронного призначення, інших електроустановок [128];

г) здійснює організацію медичного забезпечення (в тому числі санаторно-курортного лікування) співробітників Служби;

д) здійснює професійне навчання співробітників Служби;

е) забезпечує захист життя, здоров'я, гідності, житла та майна осіб, взятих під захист, відповідно до характеру загрози;

– інформаційно-аналітичні:

а) у межах інформаційно-аналітичної діяльності формує бази (банки) даних, здійснює інформаційно-аналітичну роботу, а також обробку персональних даних у межах повноважень, передбачених Законами України «Про захист персональних даних», «Про інформацію», іншими законами та підзаконними нормативно-правовими актами, міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України;

б) забезпечує криптографічний захист інформації, яка є власністю держави, та інформації з обмеженим доступом, вимога щодо захисту якої

визначена законом. Криптографічним захистом інформації при цьому є такий вид захисту, що реалізується за допомогою перетворень інформації з використанням спеціальних даних (ключових даних) з метою приховування (або відновлення) змісту інформації, підтвердження її справжності, цілісності, авторства тощо [131];

в) здійснює моніторинг оперативної обстановки, вивчає, аналізує і узагальнює результати та ефективність своєї діяльності, інформує у порядку та спосіб, які передбачені законом, органи державної влади, органи місцевого самоврядування, а також громадськість про провадження діяльності відповідно до Законів України «Про доступ до публічної інформації», «Про інформацію», а також наказу Служби судової охорони від 24.10.2019 р. № 185 «Про затвердження Переліку відомостей, що становлять службову інформацію в Службі судової охорони» [110];

г) узагальнює практику застосування законодавства з питань, що належать до її компетенції, розробляє пропозиції та/або бере участь у розробці проектів нормативно-правових актів у межах повноважень, визначених законом, щодо вдосконалення діяльності Служби та в установленому порядку подає їх до відповідних державних органів;

г) здійснює ведення діловодства, електронного документообігу та архівного зберігання документів відповідно до встановлених норм законодавства;

– взаємодії:

а) Служба під час виконання покладених на неї завдань взаємодіє з відповідними органами та установами з метою вдосконалення своєї діяльності;

б) здійснює в межах повноважень міжнародне співробітництво з метою вдосконалення роботи Служби. Від часу утворення основними досягненнями на цій ниві стали: а) започаткування співпраці з Українсько-Канадським проектом підтримки судової реформи (*Support to Judicial Reform Project*); б) організація та проведення зустрічі Голови Служби з керівником Програми

«Нове правосуддя» Агенції Сполучених Штатів з міжнародного розвитку (*USAID*); в) проведення ознайомчої зустрічі вищого керівництва Служби з Аташе з правоохоронних питань Посольства Французької Республіки в Україні; г) проведення низки зустрічей з представниками Консультативної місії Європейського Союзу (*EUAM-Ukraine*). Загалом відділом міжнародного співробітництва, відповідно до покладених на нього завдань та функцій, заплановано проведення цілої низки масштабних заходів щодо становлення та розвитку співпраці з іноземними та міжнародними партнерами задля сталого розвитку Служби судової охорони відповідно до сучасних стандартів та практик провідних країни світу [77];

– інші:

а) своєчасно повідомляє підзахисних осіб про зміну або скасування заходів щодо їх безпеки;

б) здійснює інші повноваження, визначені законом [115].

Узагальнюючи викладене, варто зазначити, що на Службу судової охорони покладене одне з найважливіших правоохоронних завдань держави — забезпечувати безпеку здійснення судового процесу, що сприяє всебічному, повному та об'єктивному розгляду справ будь-якої категорії. Таким чином, Служба судової охорони виступає гарантом безпечності здійснення правосуддя в державі.

2.2. Компетенція і повноваження Служби судової охорони

Компетенція та повноваження органів державної влади є тими інструментами, які надають їм можливість якісно реалізовувати покладені на них завдання та здійснювати функції. Але варто відмітити, що ці правові категорії не є тотожними. Скоріш за все, їх варто співвідносити як ціле і частину, проте, вони не можуть існувати окремо, оскільки становлять основу правового статусу фізичних та юридичних осіб.

Для кращого розуміння цих термінів звернімося до довідкової літератури. Так, великий тлумачний словник сучасної української мови «компетенцію» трактує як: 1) добру обізнаність із чим-небудь; 2) коло повноважень якої-небудь організації, установи або особи [18, с. 560]. Сучасний словник іншомовних слів дає нам розуміння того, що термін «компетенція» має латинське походження (лат. *competentia* — досягати, відповідати, прагнути) та означає: 1) коло повноважень якогось органу чи посадової особи; 2) проблему, про яку в кого-небудь багато інформації, що дає йому змогу фахово її розв'язати [161]. У словнику базової термінології з адміністративного права компетенцію трактують як сукупність повноважень, якими наділяється державний орган чи посадова особа при виконанні своїх завдань [153, с. 96]. Схоже тлумачення знаходимо у словнику–довіднику з адміністративного права: компетенція — це: 1) сукупність повноважень, прав та обов'язків державного органу, посадової особи, що визначається Конституцією України; 2) певний обсяг державної діяльності, покладений на конкретний орган, або коло питань, передбачених законодавством, іншими нормативно-правовими актами, які він має право вирішувати в процесі практичної діяльності [6, с. 85]. Дещо ширшим є трактування компетенції у словнику термінів адміністративного права за редакцією Т. О. Коломоець та В. К. Колпакова. Так, компетенцією визнається сукупність встановлених нормативно-правовими актами прав і обов'язків (повноважень) організацій, органів, посадових осіб, а також осіб, які здійснюють управлінські функції в комерційних організаціях. Будучи складним явищем, компетенція складається з таких елементів: а) нормативно встановлені цілі; б) юридично визначені сфери й об'єкти впливу; в) владні повноваження як гарантована законом міра прийняття рішення чи вчинення певних дій; г) відповідальність за невиконання повноважень. Встановлені цілі означають певну орієнтованість суб'єктів права та їх сталу діяльність щодо досягнення цих цілей. Помилкове визначення цілей та відхилення від їх реалізації порушують ритм і узгодженість у діяльності всіх інститутів публічної влади.

Владні повноваження як елемент компетенції свідчать про поєднання прав та обов'язків органу чи організації, які реалізуються одночасно. Найбільш поширеними владними повноваженнями є такі: керує — вирішення питань у повному обсязі та виконання всіх повноважень; управляє — імперативні вказівки, розпорядження; вирішує — встановлює, визначає, затверджує, оформлює, представляє; бере участь — формує, розробляє, узгоджує, сприяє; нормує — прийняття правових актів, введення правил, встановлення нормативно-технічних і інших документів; організовує — створює умови, стимулює, підтримує, виконує, інструктує; розробляє — пропозиції, проекти, програми, прогнози, аналітичну інформацію; координує — об'єднання планів і програм, узгодження актів, дій і позицій, інформаційне забезпечення; контролює — перевірка, ревізії, звіти; забороняє — відмінняє, признає недійсними, призупиняє. До суб'єктів компетенції належать уповноважені структури і особи, які вправі і зобов'язані діяти в межах відповідної сфери на підставі встановлених повноважень. Кожен суб'єкт має свій обсяг і характер компетенції [5, с. 178–179].

В контексті викладеного під *компетенцією Служби судової охорони* варто розуміти певний обсяг завдань, які покладаються на цю Службу та реалізуються з урахуванням наданих їй прав та обов'язків. Права та обов'язки становлять основу повноважень будь-якого державного органу чи організації. Не є виключенням і обсяг повноважень Служби судової охорони. Проте, не завжди у довідковій літературі при характеристиці повноважень до них включають і обов'язки. Так, згадуваний нами вище великий тлумачний словник сучасної української мови повноваження трактує лише як право, надане кому-небудь для здійснення чогось. При цьому, таке право надається виключно державою [18, с. 1000]. Зводити повноваження тільки до наданих певному суб'єкту прав є, на наш погляд, не зовсім коректним, оскільки за таких обставин простежується підміна понять — права ототожнюються з повноваженнями. Але ж держава закріплює не тільки права. Мають бути й обов'язки, які виступатимуть гарантом реалізації наданих прав та важелем

стримувань зловживань з боку таких суб'єктів. Тому під *повноваженнями Служби судової охорони* варто розуміти сукупність наданих державою та закріплених в установленому законом порядку прав та обов'язків, необхідних і достатніх для належного виконання покладених на неї завдань та функцій.

Стаття 162 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» присвячена повноваженням Служби судової охорони. Так, Служба [115; 135]:

1) забезпечує пропуск осіб до будинків (приміщень) судів, органів та установ системи правосуддя та на їх територію транспортних засобів [115; 135];

2) забезпечує підтримання та реагує на порушення громадського порядку при розгляді справ судом, вживає заходів до припинення проявів неповаги до суду [115; 135];

3) здійснює заходи з охорони, забезпечення недоторканності та цілісності приміщень судів, органів і установ системи правосуддя, недоторканності та цілісності розташованого у таких приміщеннях майна, запобігання, недопущення чи припинення протиправних дій щодо нього [115; 135];

4) здійснює заходи із запобігання загрозам особистій безпеці суддів, членів їх сімей, працівників суду, а також у суді — учасників судового процесу, виявлення та нейтралізації таких загроз; вживає у разі надходження від судді відповідної заяви необхідних заходів для забезпечення безпеки судді, членів його сім'ї [115; 135];

5) реагує в межах наданих законом повноважень на протиправні дії, пов'язані із посяганням на суддів, членів їх сімей, працівників суду, учасників судового процесу [115; 135].

Службі судової охорони та її співробітникам для здійснення покладених на них повноважень надається право [135]:

1) вимагати від осіб, які входять до приміщень суду, органів та установ системи правосуддя, пред'явлення документа, що посвідчує особу; перевіряти в осіб, які входять до приміщень суду, органів і установ системи

правосуддя, документи, що посвідчують особу, та за наявності обґрунтованих підстав вважати, що перебування особи у приміщенні суду, органу, установи системи правосуддя створює загрозу безпеці суддів, працівників апарату суду, органів і установ системи правосуддя, порушення громадського порядку, обмежувати допуск таких осіб до приміщень суду, органів і установ системи правосуддя [135];

2) здійснювати поверхневу перевірку осіб, які входять до приміщень суду, органів та установ системи правосуддя, шляхом їх візуального огляду та огляду їх речей, проведення по поверхні вбрання осіб спеціальним приладом або засобом [135];

3) затримувати осіб, які незаконно проникли або намагаються незаконно проникнути до приміщень суду, органів та установ системи правосуддя, перевіряти у них документи, що посвідчують особу, здійснювати у встановленому законом порядку особистий огляд затриманих та огляд їх речей, які є при них, і передавати їх правоохоронним органам [135];

4) не допускати громадян до окремих приміщень суду, органів та установ системи правосуддя, вимагати від них залишатися на конкретних місцях або залишити їх, тимчасово обмежувати фактичне володіння річчю, якщо це необхідно для забезпечення громадського порядку в суді, забезпечення особистої безпеки суддів та членів їх сімей, працівників суду, безпеки учасників судового процесу [135];

5) використовувати інформаційні ресурси в порядку, установленому для Національної поліції України Законом України «Про Національну поліцію», одержувати в установленому порядку від керівників органів державної влади України, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності за письмовим запитом Голови Служби або його заступників відомості, необхідні для здійснення покладених на Службу повноважень [135];

6) вживати заходів з метою запобігання протиправним посяганням на суддів, членів їхніх сімей, працівників суду, умисному пошкодженню або знищенню майна суду, органів і установ системи правосуддя [135];

7) витребувати необхідні матеріали та одержувати пояснення без провадження слідчих дій за заявами і повідомленнями про загрозу безпеці осіб, взятих під захист [135];

8) вимагати від органів, які здійснюють заходи безпеки, застосування додаткових заходів;

9) у випадках та в порядку, передбачених чинним законодавством, скасовувати здійснювані заходи безпеки повністю або частково;

10) визначати перелік заходів безпеки, засоби та методи їх застосування, в разі необхідності — змінювати і доповнювати ці заходи;

11) вимагати від підзахисних осіб додержання умов здійснення заходів безпеки, а також виконання законних розпоряджень, пов'язаних із застосуванням цих заходів;

12) звертатися до органу, який приймає рішення про застосування заходів безпеки, з клопотанням про вирішення питання щодо їх застосування стосовно осіб, взятих під захист, в процесі виконання ними своїх службових обов'язків, або про скасування здійснюваних заходів;

13) застосовувати технічні прилади і технічні засоби, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, засоби фото- і кінозйомки, відеозапису;

14) використовувати спеціальні звукові та світлові сигнальні пристрої на транспортних засобах у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України;

15) оглядати територію, будинки, приміщення суду, органів і установ системи правосуддя;

16) залучати за погодженням з керівниками правоохоронних та інших державних органів їх працівників, співробітників, військовослужбовців, технічні та інші засоби [135];

17) зберігати, носити і застосовувати вогнепальну зброю та спеціальні засоби. Використовувати та застосовувати зброю, заходи фізичного впливу та спеціальні засоби в порядку та випадках, визначених Законами України «Про Національну поліцію» та «Про охоронну діяльність» [135]. Так, заходи фізичного впливу, у тому числі спеціальні прийоми боротьби (рукопашного бою), співробітник Служби судової охорони може застосовувати для забезпечення особистої безпеки або/та безпеки інших осіб, припинення правопорушення, затримання особи, яка вчинила правопорушення, якщо застосування інших заходів не забезпечує виконання співробітником повноважень, покладених на нього законом. Він зобов'язаний письмово повідомити свого керівника, а той зобов'язаний повідомити прокурора про завдання особі тілесних ушкоджень унаслідок застосування фізичної сили. Застосування спеціальних засобів та вогнепальної зброї дозволяється як крайні заходи та тільки у разі, якщо співробітник Служби судової охорони пройшов відповідну спеціальну підготовку. Вид та інтенсивність застосування заходів примусу визначаються з урахуванням конкретної ситуації, характеру правопорушення та індивідуальних особливостей особи, яка вчинила правопорушення. Співробітник Служби зобов'язаний заздалегідь попередити особу про застосування фізичної сили, спеціальних засобів і вогнепальної зброї і надати їй достатньо часу для виконання законної вимоги, крім випадку, коли зволікання може спричинити посягання на життя і здоров'я особи чи та/або самого співробітника або інші тяжкі наслідки, або в ситуації, що склалася, таке попередження є невиправданим або неможливим. Заборонено застосування фізичної сили, спеціальних засобів і вогнепальної зброї до жінок з явними ознаками вагітності, малолітніх осіб, осіб з явними ознаками обмежених можливостей або старості, крім випадків учинення ними збройного чи групового нападу, учинення збройного опору поліцейському та іншим уповноваженим особам, зокрема співробітнику Служби судової охорони, що загрожує життю і здоров'ю інших осіб або уповноважених осіб, якщо відбити такий напад або

опір іншими способами і засобами неможливо [127]. Порядок зберігання, носіння і застосування вогнепальної зброї та спеціальних засобів, що є на озброєнні Служби, перелік вогнепальної зброї, боєприпасів та спеціальних засобів, що використовуються в діяльності Служби, та норми їх належності встановлюються Головою Служби;

18) розробляти пропозиції щодо закріплення у відповідних нормативно-правових актах та технічній документації (конструкторській, технологічній, програмній документації, технічних умовах, документах із стандартизації та сертифікації, інструкціях) обов'язкових умов в галузі технічного регулювання щодо продукції, яка необхідна для потреб Служби;

19) встановлювати заохочувальні відзнаки Служби;

20) залучати в установленому порядку до виконання окремих робіт, участі у вивченні окремих питань учених і фахівців, працівників центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів судової влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій (за погодженням з їх керівниками) для розгляду питань, що належать до компетенції Служби;

21) одержувати в установленому законодавством порядку від державних органів та органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності та їх посадових осіб, також громадян та їх об'єднань інформацію, документи і матеріали, необхідні для виконання покладених на неї завдань;

22) користуватися відповідними інформаційними базами даних державних органів, установ та іншими технічними засобами;

23) відкривати рахунки в установах Державної казначейської служби України та банках;

24) скликати наради, утворювати комісії та робочі групи, проводити наукові конференції, семінари з питань, що належать до компетенції Служби;

25) в межах повноважень, передбачених законом, Служба видає накази організаційно-розпорядчого характеру, організовує та контролює їх виконання [115].

Досить дивним видається той факт, що Положення про Службу судової охорони майже не прописує обов'язків, які покладаються на співробітників Служби. Але враховуючи норми Положення про проходження служби співробітниками Служби судової охорони, доходимо висновку, що на співробітників служби поширюються заборони та обмеження, визначені Дисциплінарним статутом Національної поліції [113]. Тому можемо з упевненістю говорити про те, що співробітники Служби судової охорони наділені такими обов'язками:

1) бути вірним Присязі співробітника Служби, мужньо і вправно служити народу України;

2) знати закони, інші нормативно-правові акти, що визначають повноваження Служби судової охорони, а також свої посадові (функціональні) обов'язки;

3) поважати права, честь і гідність людини, надавати допомогу та запобігати вчиненню правопорушень;

4) безумовно виконувати накази керівників, віддані (видані) в межах наданих їм повноважень та відповідно до закону;

5) вживати заходів до негайного усунення причин та умов, що ускладнюють виконання обов'язків співробітника Служби, та негайно інформувати про це безпосереднього керівника;

6) утримуватися від дій, що перешкоджають іншим співробітникам Служби та уповноваженим особам виконувати їхні обов'язки, а також які підривають авторитет Служби судової охорони;

7) утримуватися від висловлювань та дій, що порушують права людини або принижують честь і гідність людини;

8) знати і виконувати заходи безпеки під час несення служби, дотримуватися правил внутрішнього розпорядку;

9) підтримувати рівень своєї підготовки (кваліфікації), необхідний для виконання службових повноважень;

10) берегти службове майно, забезпечувати належний стан зброї та спеціальних засобів;

11) поважати честь і гідність інших співробітників Служби та уповноважених осіб, надавати їм допомогу та стримувати їх від вчинення правопорушень;

12) дотримуватися правил носіння однострою та знаків розрізнення;

13) сприяти керівникові в організації дотримання службової дисципліни, інформувати його про виявлені порушення, у тому числі вчинені іншими співробітниками та уповноваженими особами;

14) під час несення служби співробітнику Служби заборонено перебувати у стані алкогольного, наркотичного та/або іншого сп'яніння [107].

Окрім вказаного вище, співробітники Служби судової охорони зобов'язані:

– демонструвати культурне та чемне спілкування із громадянами, не допускати порушень законодавства;

– професійно виконувати свої службові обов'язки відповідно до вимог нормативно-правових актів, посадових (функціональних) інструкцій, наказів керівництва;

– забезпечувати цілісність об'єктів охорони та недоторканність майна, що зберігається на цих об'єктах, недоторканність і безпеку суддів, членів їхніх сімей, працівників суду, а також у межах суду — учасників судового процесу;

– знати свої функціональні обов'язки, порядок несення служби, особливості розташування об'єктів охорони, вразливі для нападу місця й належним чином забезпечувати охорону об'єктів;

- здійснювати заходи щодо припинення посягання на об'єкти охорони, майно та працівників Служби, порушення режиму роботи об'єкта охорони та/або режиму в зоні його охорони, пропускнуго режиму;
- затримувати осіб, які вчиняють протиправні дії, для подальшої передачі їх правоохоронним органам;
- негайно повідомляти Національну поліцію України про протиправні посягання на об'єкти охорони та інші протиправні дії, вчинені як на об'єкті, так і на прилеглий до нього території, про осіб, підозрюваних у вчиненні протиправних дій;
- забезпечувати недоторканність місця вчинення злочину або адміністративного правопорушення до прибуття представників правоохоронних органів;
- утримувати зброю, спеціальні засоби, засоби зв'язку та автотранспорту в постійній готовності для застосування та використання за призначенням;
- не відволікатися від виконання службових обов'язків, нікому не передавати зброю та спеціальні засоби, включаючи осіб, яким підпорядковані;
- негайно доповідати начальнику (старшому) службового наряду, а у відповідних випадках — особам, яким підпорядковані службові наряди, про несправність засобів охоронно-пожежного призначення, засобів зв'язку;
- негайно повідомляти підрозділи пожежної охорони про виявлення пожежі на об'єкті охорони і вживати заходів для її ліквідації відповідно до правил з пожежної безпеки та охорони праці;
- зберігати таємницю, що охороняється законом, а також конфіденційну інформацію про діяльність на об'єктах охорони, не розголошувати відомостей про приватне життя громадян, що стали відомі у зв'язку з виконанням службових обов'язків;
- дотримуватися правил особистої безпеки при поводженні зі зброєю, вимог охорони праці та пожежної безпеки [113].

Співробітники вважаються такими, що виконують обов'язки Служби:

1) на території центрального органу управління та територіальних підрозділів або в іншому місці служби (занять) протягом службового часу, включаючи перерви, встановлені внутрішнім розпорядком;

2) під час перебування поза місцем розташування центрального органу управління та територіальних підрозділів, якщо під час такого перебування вони виконують свої службові обов'язки або направлені за наказом відповідного керівника (начальника) [113].

Дещо ширшими повноваженнями наділені Голова Служби та його заступники. Обумовлено це тим, що дані особи є посадовими особами, а тому виконують додаткові організаційно-розпорядчі та адміністративно-господарські функції, які тягнуть за собою настання певних юридичних наслідків. Так, Голова Служби судової охорони: 1) очолює Службу та здійснює керівництво її діяльністю, представляє Службу у відносинах з іншими органами, підприємствами, установами та організаціями в Україні та за її межами, несе персональну відповідальність за виконання покладених на неї завдань; 2) звертається до відповідних органів із пропозиціями щодо покращення роботи Служби; 3) організовує та контролює виконання Службою та її територіальними підрозділами Конституції та законів України, актів Президента України та Кабінету Міністрів України, наказів міністерств, актів Вищої ради правосуддя та Державної судової адміністрації України щодо діяльності Служби; 4) затверджує положення про структурні підрозділи Центрального апарату та територіальні підрозділи Служби; 5) визначає спеціальні кваліфікаційні вимоги до кандидатів на посади співробітників Служби; 6) вносить до Вищої ради правосуддя пропозиції за результатами відкритого конкурсу стосовно кандидатур на посади своїх заступників; 7) приймає на службу та звільняє зі служби (призначає на посаду та звільняє з посади) співробітників Служби відповідно до положення про проходження служби у Службі судової охорони; 8) призначає на посаду та звільняє з посади інших працівників Центрального апарату Служби; 9) призначає на

посаду та звільняє з посади керівників територіальних підрозділів та їх заступників; 10) скасовує повністю чи в окремій частині акти територіальних підрозділів Служби; 11) визначає функції заступників Голови Служби та розподіляє обов'язки між ними; 12) забезпечує підготовку пропозицій до бюджетного запиту; 13) вирішує в установленому порядку питання щодо заохочення та притягнення до дисциплінарної відповідальності співробітників та інших працівників Служби; 14) вносить в установленому порядку пропозиції щодо відзначення співробітників, працівників Центрального апарату та територіальних підрозділів державними нагородами; 15) присвоює спеціальні звання Служби відповідно до закону; 16) встановлює в установленому порядку посадові оклади працівникам Центрального апарату Служби; 17) приймає рішення за погодженням з Державною судовою адміністрацією України про утворення, реорганізацію, ліквідацію територіальних підрозділів Служби; 18) забезпечує експлуатацію та функціонування систем та засобів зв'язку Служби; 19) приймає рішення про утворення, ліквідацію, реорганізацію підрозділів Центрального апарату Служби, затверджує їх положення; затверджує посадові інструкції працівників Центрального апарату Служби; 20) приймає в установленому порядку рішення про розподіл бюджетних коштів, розпорядником яких є Служба; 21) затверджує штатний розпис (штат) Центрального апарату Служби, штатний розпис (штат) та кошторис територіальних підрозділів Служби; 22) утворює комісії, робочі та експертні групи з питань, що відносяться до повноважень Служби; 23) скликає та проводить наради з питань, що належать до компетенції Служби; 24) сприяє забезпеченню реалізації єдиної державної політики, спрямованої на досягнення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків в межах своїх повноважень; 25) здійснює розгляд звернень громадян та запитів на публічну інформацію, які надходять на розгляд до Служби; 26) забезпечує представництво інтересів Служби в органах державної влади, органах місцевого самоврядування та судах; 27) забезпечує організацію роботи з добору, вивчення потреби та

комплектування Служби кваліфікованими кадрами, формування кадрового резерву співробітників Служби на відповідні посади; 28) організує атестування, службову підготовку та стажування співробітників Служби; 29) забезпечує відповідно до законодавства правовий і соціальний захист співробітників та інших працівників Служби; 30) здійснює відповідно до законодавства заходи щодо надання статусу учасника бойових дій співробітникам Служби; 31) взаємодіє з органами державної влади з питань соціального захисту та пенсійного забезпечення співробітників та інших працівників Служби; 32) організує систему забезпечення психологічної підтримки співробітників та інших працівників Служби, забезпечує її функціонування; 33) забезпечує належні умови праці співробітникам та іншим працівникам Служби; 34) здійснює в межах повноважень, передбачених законом, державний нагляд із питань охорони праці; 35) забезпечує в межах повноважень, передбачених законом, здійснення заходів щодо запобігання та виявлення корупції, порушень законності, службової дисципліни співробітниками та іншими працівниками Служби; 36) організує та контролює діяльність територіальних підрозділів Служби; 37) забезпечує в межах повноважень, передбачених законом, реалізацію державної політики стосовно державної таємниці, захисту інформації з обмеженим доступом, контроль за її збереженням у Службі; 38) організує і здійснює в установленому порядку матеріально-технічне та ресурсне забезпечення діяльності Служби, зокрема приміщеннями, засобами зв'язку, транспортними засобами, озброєнням, спеціальними засобами, пально-мастильними матеріалами, одностроєм, іншими видами матеріально-технічних ресурсів, необхідних для виконання покладених на Службу завдань; 39) забезпечує в межах повноважень, передбачених законом, виконання завдань із мобілізаційної підготовки та мобілізаційної готовності держави; 40) організує діловодство та архівне зберігання документів відповідно до встановлених норм законодавства; 41) організує планово-фінансову роботу в Центральному апараті Служби, її територіальних

підрозділах, здійснює контроль за використанням фінансових і матеріальних ресурсів; 42) забезпечує організацію та ведення бухгалтерського обліку в установленому законодавством порядку, а також подання встановленої звітності Центральним апаратом та утвореними в установленому порядку територіальними підрозділами відповідно до встановлених норм законодавства; 43) забезпечує ефективне і цільове використання коштів Державного бюджету України; 44) організовує внутрішній аудит Служби, забезпечує його здійснення в територіальних підрозділах Служби; 45) здійснює контроль за збереженням товарно-матеріальних цінностей, цільовим використанням матеріальних ресурсів; 46) забезпечує складання та подання в установленому порядку бюджетної, податкової, фінансової та іншої звітності; 47) здійснює інші повноваження, визначені законом [115]. Зокрема, Голова Служби з питань, що належать до його повноважень, видає накази, розпорядження та доручення, організовує та контролює їх виконання.

Як бачимо, Голова Служби судової охорони має широкі повноваження та несе персональну відповідальність за результати діяльності Служби. Тому дуже важливо виробити методологію реалізації цих повноважень, щоб упорядкувати усю сукупність правовідносин, які виникають в ході забезпечення охорони та підтримання громадського порядку в судах.

На час відсутності Голови Служби його обов'язки виконує перший заступник або один із заступників відповідно до наказу Голови Служби. До основних повноважень заступників Голови Служби належать:

- 1) здійснення керівництва, управління та координації діяльності структурних підрозділів в Центральному апараті Служби та її територіальних підрозділах;

- 2) забезпечення організації охорони громадського порядку в суді, припинення проявів неповаги до суду; здійснення охорони приміщень суду, органів та установ системи правосуддя; виконання функцій щодо державного забезпечення особистої безпеки суддів та членів їхніх сімей, працівників суду; забезпечення у суді безпеки учасників судового процесу;

3) організація матеріального, технічного та ресурсного забезпечення діяльності Центрального апарату Служби та її територіальних підрозділів і проведення відповідних тендерних процедур;

4) здійснення контролю за належним використанням та збереженням державного майна, озброєння, техніки; організація охорони та належної експлуатації службових приміщень;

5) здійснення контролю за дотриманням працівниками Служби правил внутрішнього трудового розпорядку і вимог законодавства про охорону праці та пожежну безпеку;

б) здійснення інших повноважень, визначених законом [115].

Окрім окреслених вище розширених повноважень керівної ланки Служби, співробітники середнього та вищого складу зобов'язані сприяти створенню безпечних і здорових умов для несення служби підлеглими, надавати їм можливість для просування по службі з урахуванням досвіду, кваліфікації, професійної майстерності та здібностей, а також створювати належні умови для відпочинку.

Підводячи проміжні висновки, зазначимо, що компетенція та повноваження Служби судової охорони формують фундамент її правового статусу. Без чітко визначених та закріплених в нормах чинного законодавства прав та обов'язків, спрямованих на реалізацію визначених державою завдань, неможливо говорити про правосуб'єктність цього органу. При цьому, ні компетенція, ні повноваження не є сталими категоріями, вони можуть змінюватися в залежності від розвитку суспільних відносин, які виникають у ході здійснення правосуддя, а також характеру та обсягу завдань, які покладаються на Службу.

2.3. Особливості юридичної відповідальності працівників Служби судової охорони

Юридична відповідальність є заходом примусу, який застосовується уповноваженими суб'єктами до осіб, які вчинили протиправні діяння. За своїм змістом та природою юридична відповідальність є різновидом соціальної відповідальності, тобто тієї, яка виникає щодо людини та між людьми. Вона виступає важливим інструментом забезпечення законності та правопорядку в державі, дотримання прав і свобод людини й гарантування належної реалізації органами публічної адміністрації та їх посадовими особами визначених законом повноважень, а тому виступає суттєвим чинником побудови правової держави в Україні [73, с. 60].

У великому тлумачному словнику сучасної української мови юридична відповідальність трактується як встановлений законодавством юридичний обов'язок правопорушника зазнати позбавлення певних благ та (або) належних йому цінностей [18, с. 177]. У словнику базової термінології з адміністративного права та у словнику термінів адміністративного права наводиться ідентичне визначення терміну «юридична відповідальність державних службовців», посилаючись на твердження Т. О. Коломoeць, яка до змісту цього терміну відносить врегульовані нормами права відносини між державою, в особі її компетентних органів і посадових осіб, та державними службовцями, що виникають на підставі вчинених ними службових правопорушень і дістають вияв у застосуванні до винних осіб заходів державного примусу, а також характеризуються засудженням правопорушника та протиправного діяння з боку держави та суспільства з метою попередження та недопущення в майбутньому інших правопорушень [153, с. 222; 5, с. 514; 4, с. 96].

Досить цікавим є підхід до трактування юридичної відповідальності у словнику–довіднику адміністративного права. Так, автори пропонують під юридичною відповідальністю розуміти:

1) передбачений нормами права обов'язок суб'єкта правопорушення прогнозувати несприятливі наслідки (базується на таких принципах: а) відповідальність тільки за протиправну поведінку, а не за наміри; б) відповідальність тільки за наявності вини в діях правопорушника (виною є психічне ставлення особи до вчиненого нею діяння та його суспільно шкідливих наслідків); в) законність (полягає в тому що юридична відповідальність настає: за наявності складу правопорушення; за фізичні діяння — дію чи бездіяльність (а не за думки, світогляд, особистісні властивості); за суспільно шкідливі і, як правило, винні діяння, вчинені деліктоздатною особою; за юридично заборонені діяння, тобто за діяння, що суперечать природі права і букві закону; за власні діяння правопорушника; відповідно до процесуальних норм; за рішенням компетентних органів, котрі визначені законом [166]); г) справедливість (при встановленні засобів покарання і стягнення не повинна принижуватися людська гідність; зворотної сили не має закон, що встановлює чи підсилює відповідальність, але не пом'якшує її; лише одне покарання встановлюється за одне правопорушення (принцип, що став аксіомою); г) доцільність (полягає у відповідності обраного засобу впливу на правопорушника меті юридичної відповідальності (захистити правопорядок, виховати поважне ставлення до права), що вимагає: індивідуалізації державно-примусових заходів залежно від ваги правопорушення і властивостей правопорушника як особи, котра підлягає відповідальності; пом'якшення відповідальності і навіть відмови від застосування засобів відповідальності за наявності можливості досягти її цілей іншим шляхом [166]); д) неухильність покарання;

2) визначені правом несприятливі наслідки, які настають для конкретної особи у зв'язку з вчиненням нею правопорушення;

3) обов'язок правопорушника нести покарання, терпіти санкції, передбачені правовими нормами, що застосовуються компетентними органами за протиправне діяння (бездіяльність) [6, с. 163–164].

Що стосується ознак юридичної відповідальності, то вони включають у

себе, по-перше, осуд особи, яка притягується до юридичної відповідальності, з боку суспільства, держави та окремих осіб; по-друге, вона являє собою зазнання відповідних заходів державного примусу, що знаходить вираження в тих чи інших правових обтяженнях; по-третє, має своїм наслідком тягар обмеження порушників у матеріально-правовому, організаційному чи особистісному порядку; по-четверте, нормативно регламентована, тобто закріплена в нормах чинного законодавства; по-п'яте, здійснюється через спеціальні юридичні механізми, що відображені у відповідних процесуальних формах [68, с.18]. У свою чергу, основними цілями юридичної відповідальності є:

- 1) охорона та забезпечення правопорядку;
- 2) підвищення рівня правосвідомості та правової культури населення;
- 3) нівелювання будь-яких проявів правового нігілізму;
- 4) забезпечення правопорядку та виховання поваги до норм права.

Важливо звернути увагу на твердження О. Ф. Скакун з приводу того, що юридичну відповідальність не можна зводити винятково до державно-правового примусу, як і державно-правовий примус — винятково до юридичної відповідальності. Державно-правовий примус є більш широким поняттям, ніж юридична відповідальність, він здійснюється різними засобами (попереджувальними, запобіжними, відновлювальними), які не пов'язані з відповідальністю. На відміну від юридичної відповідальності, де примус має основне значення, в інших заходах державного впливу він є допоміжним. Зокрема, для застосування засобів державного примусу поза юридичною відповідальністю встановлення вини та наявності протиправної поведінки не є обов'язковим [166].

В залежності від сфери посягання та наслідків, які наступають у зв'язку з вчиненням проступку, виділяють такі види юридичної відповідальності: кримінальну, адміністративну, цивільно-правову та дисциплінарну. Співробітники Служби судової охорони можуть бути притягнуті до кожного з наведених вище видів юридичної відповідальності, але враховуючи

правовий статус цих осіб, існують певні особливості її застосування.

Так, у результаті порушення норм кримінального законодавства співробітники Служби судової охорони несуть кримінальну відповідальність. Підставою даного виду юридичної відповідальності є вчинення зазначеними вище особами суспільно небезпечного діяння, яке містить склад злочину, передбачений Кримінальним Кодексом України. Характерними ознаками кримінальної відповідальності є такі:

- це вид державного примусу, що виражається насамперед в осуді злочинця та його діяння обвинувальним вироком суду, а також у покладанні на винного додаткових позбавлень та обмежень;

- вид і міра обмежень особистісного або іншого характеру встановлюються тільки кримінальним законом (Кримінальним кодексом України), передусім у санкції відповідної кримінально-правової норми;

- існує реальна взаємодія суду і спеціально уповноважених органів державної влади й особи, визнаної винною у вчиненні кримінального правопорушення, внаслідок чого остання зазнає певних обмежень;

- накладання певних обмежень завжди є вимушеним заходом примусу, оскільки їх застосування є обов'язком суду і спеціально уповноважених на це суб'єктів;

- вона є можливою лише за наявності фактично вчиненого небезпечного протиправного діяння, що виступає підставою даного виду юридичної відповідальності [85, с. 109–110].

У Положенні про проходження служби співробітниками Служби судової охорони зазначено, що за протиправні дії чи бездіяльність під час виконання службових обов'язків співробітники Служби несуть відповідальність згідно із законодавством [115]. Із цієї норми можемо дійти висновку, що співробітники несуть кримінальну відповідальність за вчинення кримінальних правопорушень на загальних підставах, тобто є загальними суб'єктами відповідальності, а не спеціальними. Дослідження норм Кримінального кодексу України надало нам можливість сформулювати

певні види кримінальних проступків, за вчинення яких співробітники Служби судової охорони несуть відповідальність як представники спеціально уповноважених органів державної влади з правоохоронними функціями. Першу групу злочинів становлять корупційні правопорушення, відповідальність за які передбачена статтями 368 (Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою), 368-2, 368-5 (Незаконне збагачення), 366-1 (Декларування недостовірної інформації), 369-2 (Зловживання впливом), 370 (Провокація підкупу) [63]. Наступну групу складають кримінальні правопорушення у сфері службової діяльності. Це статті 364 (Зловживання владою або службовим становищем), 364-1 (Зловживання повноваженнями службовою особою юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми), 365 (Перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу), 365-2 (Зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги), 366 (Службове підроблення); 367 (Службова недбалість) Кримінального кодексу України [63]. Третю групу кримінальних правопорушень становлять злочини проти правосуддя, а саме статті 380 (Невжиття заходів безпеки щодо осіб, взятих під захист) та 381 (Розголошення відомостей про заходи безпеки щодо особи, взятої під захист) Кримінального кодексу України. Четверту групу становлять усі інші кримінальні правопорушення.

Співробітнику Служби судової охорони, який вчинив злочин, має бути призначене покарання, необхідне й достатнє для його виправлення та попередження нових злочинів. Більш суворий вид покарання з числа передбачених за вчинений злочин призначається лише у разі, якщо менш суворий вид покарання буде недостатній для його виправлення та попередження вчинення ним нових злочинів. Саме покарання призначається, по-перше, у межах, установлених у санкції статті (санкції частини статті) Особливої частини Кримінального кодексу України, що передбачає відповідальність за вчинений злочин, за винятком випадків, визначених

законом; по-друге, відповідно до положень Загальної частини згаданого кодексу; по-третє, враховуючи ступінь тяжкості вчиненого злочину, особу винного та обставини, що пом'якшують та обтяжують покарання [63].

При призначенні покарання обставинами, які його пом'якшують, визнаються [63]: 1) з'явлення із зізнанням, щире каяття або активне сприяння розкриттю злочину; 2) добровільне відшкодування завданого збитку або усунення заподіяної шкоди; 3) надання медичної або іншої допомоги потерпілому безпосередньо після вчинення злочину; 4) вчинення злочину жінкою–співробітником в стані вагітності; 5) вчинення злочину внаслідок збігу тяжких особистих, сімейних чи інших обставин; 6) вчинення злочину під впливом погрози, примусу або через матеріальну, службову чи іншу залежність [63]; 7) вчинення злочину під впливом сильного душевного хвилювання, викликаного жорстоким поведженням або таким, що принижує честь і гідність особи, а також за наявності системного характеру такого поведження з боку потерпілого; 8) вчинення злочину з перевищенням меж крайньої необхідності; 9) виконання спеціального завдання з попередження чи розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації, поєднане з вчиненням злочину у випадках, передбачених Кримінальним кодексом України [63]. При призначенні покарання суд може визнати такими, що його пом'якшують, і інші обставини, не зазначені в кодексі [63].

При призначенні покарання обставинами, які його обтяжують, визнаються [63]: 1) вчинення злочину особою повторно та рецидив злочинів; 2) вчинення злочину групою осіб за попередньою змовою; 3) вчинення злочину на ґрунті расової, національної, релігійної ворожнечі чи розбрату або на ґрунті статевої приналежності [63]; 4) вчинення злочину у зв'язку з виконанням потерпілим службового або громадського обов'язку; 5) тяжкі наслідки, завдані злочином; 6) вчинення злочину щодо особи похилого віку, особи з інвалідністю або особи, яка перебуває в безпорадному стані, або особи, яка страждає на психічний розлад, зокрема на недоумство, має вади

розумового розвитку, а також вчинення злочину щодо малолітньої дитини або у присутності дитини [63]; 7) вчинення злочину щодо подружжя чи колишнього подружжя або іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах [63]; 8) вчинення злочину щодо жінки, яка завідомо для винного перебувала у стані вагітності; 9) вчинення злочину щодо особи, яка перебуває в матеріальній, службовій чи іншій залежності від винного; 10) вчинення злочину з використанням малолітнього або особи, що страждає психічним захворюванням чи недоумством [63]; 11) вчинення злочину з особливою жорстокістю [63]; 12) вчинення злочину з використанням умов воєнного або надзвичайного стану, інших надзвичайних подій; 13) вчинення злочину загальнонебезпечним способом; 14) вчинення злочину співробітником, що перебуває у стані алкогольного сп'яніння або у стані, викликаному вживанням наркотичних або інших одурманюючих засобів [63]. При призначенні покарання суд не може визнати такими, що його обтяжують, обставини, не зазначені в Кримінальному кодексі України.

Таким чином, доходимо висновку, що співробітники Служби судової охорони є загальними суб'єктами кримінальної відповідальності, але за окремі склади злочинів притягуються до відповідальності як спеціально уповноважені суб'єкти, оскільки наділені додатковими повноваженнями у сфері правоохоронної діяльності, зокрема щодо надання публічних послуг.

Адміністративна відповідальність є найпоширенішою формою юридичної відповідальності. У словнику термінів адміністративного права ми можемо зустріти й термін «заходи юридичної відповідальності за адміністративні правопорушення», під яким варто розуміти врегульовані нормами адміністративного права способи впливу на особу, визнану винною у скоєнні адміністративного правопорушення у визначеному законом порядку, що полягають у покладанні на відповідну особу додаткових обов'язків або обмежень її прав чи свобод та застосовуються з метою виховання особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, в дусі додержання законів України, поваги до правил співжиття, а також

запобігання вчиненню нових правопорушень як самим правопорушником, так і іншими особами [5, с. 149].

Ключовими ознаками адміністративної відповідальності є наступні:

– адміністративна відповідальність застосовується у випадку вчинення адміністративного правопорушення, визначеного Кодексом України про адміністративні правопорушення (далі — КУпАП) та іншими законами України, які упорядковують адміністративні правовідносини;

– адміністративна відповідальність застосовується широким колом осіб, уповноважених на те державою, — суди, органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування та їх посадові особи;

– підставою застосування адміністративної відповідальності є вчинення суб'єктом відповідальності адміністративного проступку, який порушує правила, що діють у сферах, урегульованих адміністративним та іншим законодавством (господарським, антикорупційним, фінансовим, митним тощо);

– адміністративна відповідальність реалізується в адміністративному провадженні, яке має свої процесуальні особливості;

– адміністративна відповідальність являє собою застосування адміністративних стягнень, перелік яких установлено законом;

– адміністративна відповідальність може застосовуватися як до індивідуальних, так і до колективних суб'єктів адміністративних правовідносин, а також як до фізичних, так і до юридичних осіб.

Адміністративна та, зокрема, дисциплінарна відповідальність співробітників Служби судової охорони має свої особливості. Незважаючи на ту обставину, що структурно ця служба входить до органів правосуддя, застосовується дуже багато регулятивних та охоронних актів, призначених для органів Національної поліції. Так, за вчинення адміністративних правопорушень співробітники Служби судової охорони несуть дисциплінарну відповідальність відповідно до Дисциплінарного статуту Національної поліції України, крім випадків, передбачених Кодексом

України про адміністративні правопорушення. Оскільки за порушення правил, норм і стандартів, що стосуються забезпечення безпеки дорожнього руху, санітарних норм, правил полювання, рибальства та охорони рибних запасів, митних правил, вчинення правопорушень, пов'язаних з корупцією, порушення тиші в громадських місцях, неправомірне використання державного майна, незаконне зберігання спеціальних технічних засобів негласного отримання інформації, невжиття заходів щодо окремої ухвали суду, ухилення від виконання законних вимог прокурора, порушення законодавства про державну таємницю, порушення порядку обліку, зберігання і використання документів та інших матеріальних носіїв інформації, що містять службову інформацію, співробітники Служби судової охорони будуть нести адміністративну відповідальність на загальних підставах. Проте, до зазначених осіб не може бути застосовано громадські роботи, виправні роботи і адміністративний арешт [49].

Навіть за законодавчого регламентування спостерігається конкуренція норм щодо застосування дисциплінарної та адміністративної відповідальності. Наприклад, стаття 185-11 КУпАП передбачає адміністративну відповідальність за розголошення відомостей про заходи безпеки щодо особи, взятої під захист, що передбачає застосування стягнення у вигляді накладення штрафу до п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Тобто дана інформація за своїм змістом та суттю є інформацією з обмеженим доступом. У той же час Дисциплінарний статут у ч. 3 статті 1 закріплює положення про те, що уповноважені особи зобов'язані зберігати інформацію з обмеженим доступом, яка стала їм відома у зв'язку з виконанням службових обов'язків [107]. Таким чином, виникає питання, яку норму, а відповідно, і вид юридичної відповідальності застосовувати до співробітника Служби судової охорони у разі порушення суспільних відносин у сфері обігу службової інформації.

Що стосується безпосередньо дисциплінарної відповідальності, то співробітники Служби судової охорони за порушення службової дисципліни

несуть дисциплінарну відповідальність на підставах і в порядку, визначених для поліцейських Дисциплінарним статутом Національної поліції України. Відтак, можемо говорити про спеціальний порядок даного виду юридичної відповідальності, оскільки порушники несуть її не за нормами Кодексу законів про працю, а за спеціальним законодавством. В нашому випадку це дисциплінарний статут Національної поліції України.

Притягнення до дисциплінарної відповідальності здійснюється на підставі загальних правил. Ними є наступні:

- відповідне рішення ухвалюється керівником органу чи його уповноваженою особою, з яким співробітник перебуває у відносинах службового підпорядкування;

- за кожне дисциплінарне порушення накладається тільки одне дисциплінарне стягнення, що не усуває можливості притягнення співробітника до інших видів юридичної відповідальності. Дійсно, цікавою є та обставина, що співробітників Служби судової охорони, яких в установленому порядку притягнуто до адміністративної, кримінальної або цивільно-правової відповідальності, одночасно може бути притягнуто до дисциплінарної відповідальності згідно із вказаним статутом;

- дисциплінарне стягнення має відповідати характеру й тяжкості вчиненого дисциплінарного проступку, визначатися з урахуванням обставин, за яких він учинений, ступеню вини особи;

- дисциплінарне стягнення, як правило, не може бути накладене пізніше одного місяця з моменту його виявлення й пізніше шести місяців від дня вчинення порушення;

- якщо протягом року від дня накладення дисциплінарного стягнення співробітник не зазнає нового дисциплінарного стягнення, він вважається таким, що не має останнього;

- стягнення може бути зняте достроково;

- рішення про накладення стягнення може бути оскаржене в установленому законодавством порядку [85, с. 133–134].

Дисциплінарним проступком визнається протиправна винна дія чи бездіяльність співробітника Служби судової охорони, що полягає в порушенні ним службової дисципліни, невиконанні чи неналежному виконанні обов'язків або поведінка якого виходить за межі його повноважень та полягає в порушенні обмежень та заборон, визначених законодавством для Служби судової охорони, а також передбачає вчинення дій, що підривають авторитет органів правосуддя. Таке наше визначення дисциплінарного проступку є адаптованим до положень Дисциплінарного статуту національної поліції України. Але постійне посилення на даний нормативно-правовий акт нам вбачається некоректним. Окрім того, що в обов'язковому порядку має бути прийнятий Закон України «Про Службу судової охорони», має бути розроблений та прийнятий Закон України «Про Дисциплінарний статут Служби судової охорони». Обумовлена така необхідність тим, що досліджуваний нами орган структурно відноситься до органів правосуддя, а не до системи органів виконавчої влади, незважаючи на ту особливість, що він наділений правоохоронними функціями. Постійне посилення до джерельної бази органів Національної поліції підриває правовий статус та положення Служби судової охорони в системі органів державної влади. Певна річ, Служба є абсолютно новою інституцією, нормативно-правова база якої ще розвивається, проте, вказані нами вище законодавчі акти мають важливе значення для подальшого функціонування Служби судової охорони.

Дисциплінарне стягнення має індивідуальний характер та не застосовується до співробітника Служби судової охорони, вина якого у вчиненні дисциплінарного проступку не встановлена у визначеному порядку або який діяв у стані крайньої необхідності чи необхідної оборони [107]. Основними видами стягнень, які застосовуються до співробітників у результаті вчинення дисциплінарного проступку, є [107]: 1) зауваження; 2) догана; 3) суворі догани; 4) попередження про неповну службову відповідність; 5) пониження у спеціальному званні на один ступінь; 6) звільнення з посади; 7) звільнення зі Служби судової охорони [107].

У ході дисциплінарного провадження співробітник має право на захист, що полягає в наданні йому можливості надавати письмові пояснення щодо обставин вчинення дисциплінарного проступку та докази правомірності своїх дій. Окрім того, він має право [107]: 1) надавати пояснення, подавати відповідні документи та матеріали, що стосуються обставин, які досліджуються; 2) подавати клопотання про отримання і залучення до матеріалів розслідування нових документів, отримання додаткових пояснень від осіб, які мають відношення до справи; 3) ознайомлюватися з матеріалами, зібраними під час проведення службового розслідування, робити їх копії за допомогою технічних засобів з урахуванням обмежень, передбачених Кримінальним процесуальним кодексом України, Законами України «Про захист персональних даних», «Про державну таємницю» та іншими законами; 4) подавати скарги на дії осіб, які проводять службове розслідування; 5) користуватися правничою допомогою [107]. Представником співробітника Служби судової охорони може бути адвокат, повноваження якого підтверджені копією свідоцтва про право на зайняття адвокатською діяльністю, ордером та копією договору із представником. Представник користується правами співробітника, щодо якого проводиться службове розслідування, крім прав, реалізація яких здійснюється безпосередньо ним самим і не може бути доручена представнику, а також користується правами з урахуванням обмежень, передбачених Кримінальним процесуальним кодексом України, Законами України «Про захист персональних даних», «Про державну таємницю» та іншими законами, з моменту надання дисциплінарній комісії підтвердних документів; б) відмовитися від надання пояснень. Факт такої відмови фіксується шляхом складення акта, що підписується членом дисциплінарної комісії, присутнім під час відмови, та іншими особами, присутніми під час відмови [107].

У ході дисциплінарного провадження мають бути обов'язково враховані обставини, що обтяжують та пом'якшують відповідальність. Так, такими, що пом'якшують відповідальність, є [107]: 1) усвідомлення та

визнання своєї провини у вчиненні дисциплінарного проступку; 2) попередня бездоганна поведінка; 3) високі показники виконання повноважень, наявність заохочень та державних нагород; 4) вжиття заходів щодо запобігання, відвернення або усунення негативних наслідків, які настали або можуть настати внаслідок вчинення дисциплінарного проступку, добровільне відшкодування завданої шкоди; 5) вчинення проступку під впливом погрози, примусу або через службову чи іншу залежність; 6) вчинення проступку внаслідок неправомірних дій керівника. Для цілей застосування конкретного виду дисциплінарного стягнення можуть враховуватися й інші обставини, що пом'якшують відповідальність співробітника Служби судової охорони [107].

Обставинами, що обтяжують відповідальність, є такі [107]: 1) вчинення дисциплінарного проступку у стані алкогольного, наркотичного та/або іншого сп'яніння; 2) вчинення дисциплінарного проступку повторно до зняття в установленому порядку попереднього стягнення; 3) вчинення дисциплінарного проступку умисно на ґрунті особистої неприязні до іншого службовця, у тому числі керівника, чи помсти за дії чи рішення стосовно нього; 4) настання тяжких наслідків, у тому числі збитків, завданих вчиненням дисциплінарного проступку; 5) вчинення дисциплінарного проступку на ґрунті ідеологічної, релігійної, расової, етнічної, гендерної чи іншої нетерпимості [107].

За кожен дисциплінарний проступок не може застосовуватися більше одного дисциплінарного стягнення [107]. Якщо співробітник Служби судової охорони вчинив кілька дисциплінарних проступків, стягнення застосовується за сукупністю вчинених дисциплінарних проступків та враховується під час визначення виду дисциплінарного стягнення. У разі вчинення дисциплінарного проступку кількома співробітниками дисциплінарне стягнення застосовується до кожного окремо [107].

Цивільна (цивільно-правова) відповідальність настає за вчинення цивільно-правового делікту й полягає в оперуванні цивільно-правовими санкціями, передбаченими законом або договором. Простіше кажучи, якщо

співробітник Служби судової охорони у ході реалізації наданих йому повноважень завдав матеріальної шкоди будь-якій особі, він має її відшкодувати в порядку цивільного судочинства (за наявності відповідного позову).

Особливостями даного виду юридичної відповідальності є ті обставини, що:

1) притягнення до неї здійснюється судом (або самими учасниками правовідносин);

2) наявність презумпції винуватості порушника: свою невинуватість співробітник доводить самостійно;

3) можливість застосувати санкції за відсутності вини;

4) цивільно-правові санкції мають переважно правовідновний, майновий характер [85, с. 123];

5) можливість добровільного здійснення її самим співробітником (наприклад, співробітник добровільно вирішив відшкодувати збитки без втручання судових органів);

6) компенсаційна мета (поновлення порушених майнових або особистих немайнових прав);

7) можливість виявлення власної ініціативи в установленні відповідальності [99, с. 286].

Існує декілька видів цивільно-правової відповідальності, але для співробітників Служби судової охорони домінуючою є позадоговірна або деліктна цивільно-правова відповідальність. Вона передбачає собою ту ситуацію, коли між правопорушником та особою, якій завдано шкоду, відсутні договірні зобов'язання. Підставою її виникнення є конкретний делікт. Даний вид юридичної відповідальності настає за таких умов:

1) була заподіяна майнова шкода (наявні збитки);

2) протиправний характер діяння особи, яка завдала шкоду;

3) наявність причинного зв'язку між протиправною поведінкою особи, яка заподіяла шкоду, і цією шкодою, оскільки майже усі делікти при

цивільно-правовій відповідальності матеріального складу, а не формального;

4) наявність вини особи, яка заподіяла шкоду.

В теорії цивільного права за деліктним зобов'язанням той, хто заподіяв шкоду, зобов'язаний у повному обсязі відшкодувати її, а інша сторона має право вимагати від заподіювача виконання його зобов'язання щодо відшкодування такої шкоди [100]. На відміну від договірної цивільно-правової відповідальності, як підкреслює В. Г. Гончаренко, деліктна відповідальність є порушенням загального правила не завдавати шкоди іншому. Особливістю її, зокрема, є й те, що вона може наставати й без вини, якщо це передбачено законом (договором). Найпоширенішим випадком відповідальності особи без вини є відповідальність за шкоду, заподіяну джерелом підвищеної небезпеки, які через свої специфічні особливості не піддаються повному контролю людини, що використовує ці предмети в своїх інтересах, і тому становлять підвищену небезпеку для оточення, оскільки мають високий ступінь імовірності заподіяння їм шкоди [100]. Співробітник Служби судової охорони може бути звільнений від цивільно-правової відповідальності, якщо в його діях немає складу правопорушення. Підставами звільнення від відповідальності в такому випадку є, зокрема, випадок (казус) і непереборна сила. Де казусом є випадкова дія особи, яка має зовнішні ознаки правопорушення, але позбавлена елементу вини (умислу чи необережності) і не тягне юридичної відповідальності. Як правило, казус не залежить від волі особи і за існуючих умов не може бути передбачений. У свою чергу, непереборною силою є надзвичайна і невідворотна за даних обставин подія. До таких подій належать землетруси, повені, урагани й інші стихійні лиха. Також непереборною силою можуть уважатися певні суспільні явища — воєнні дії, страйки тощо [99, с. 288–289; 100].

Узагальнюючи викладене, зазначимо, що підставою будь-якого виду юридичної відповідальності співробітника Служби судової охорони є вчинення ним протиправного діяння. В залежності від завданої шкоди та характеру самого діяння зазначена особа може бути притягнута до

кримінальної, адміністративної, дисциплінарної та цивільно-правової відповідальності. Безпосередньо самі співробітники Служби судової охорони, враховуючи норми чинного законодавства, є загальними суб'єктами відповідальності, проте, їх правовий статус в окремих випадках може змінювати характер юридичної відповідальності щодо них та, відповідно, правові наслідки, що необхідно враховувати при здійсненні провадження та кваліфікації протиправної поведінки.

2.4. Організаційно-штатна структура Служби судової охорони

Служба судової охорони, як це визначено в положенні про неї, є державним органом у системі правосуддя для забезпечення охорони та підтримання громадського порядку в судах. Вона підзвітна Вищій раді правосуддя та підконтрольна Державній судовій адміністрації України. Закон України «Про судоустрій і статус суддів» закріплює положення про те, що Служба судової охорони складається з центрального органу управління (центрального апарату) та територіальних підрозділів Служби (територіальний апарат). Проте, фактично її організаційно-штатна структура перебуває у стані свого формування, зокрема ціла низка нормативно-правових актів, які повинні забезпечувати регламентування діяльності цієї Служби, знаходиться в проектному вигляді або взагалі на стадії розробки.

Оскільки на сьогоднішній день немає єдиного нормативно-правового акта, який би надав можливість ознайомитися з наявною організаційно-штатною структурою в цілому, ми будемо звертатися до супутніх джерел, здійснювати їх аналіз й, відповідно, формувати певні висновки. Але спочатку варто зупинитися на деяких теоретичних аспектах.

За своїм змістом термін «організація» — французького походження та означає властивість будь-якого матеріального об'єкта, що виявляється у впорядкованості структури, внутрішньої будови. Тобто це сукупність

пов'язаних між собою складових частин (елементів) відповідного об'єкта, а також зв'язків (взаємовідносин) між ними та іншими об'єктами, в результаті чого утворюється повне зовнішнє організоване середовище. Організація розглядається як об'єктивне явище, притаманне усім керованим соціальним об'єктам [5, с. 284].

Штатна структура, у свою чергу, відображає кількісно-професійний склад працівників (штатну чисельність), який потрібен для забезпечення діяльності органу, тоді як організаційна структура, як було визначено вище, — їх розподіл відповідно до покладених на них завдань. Основою організаційно-штатної структури державної служби є:

- субординаційні взаємозв'язки (підпорядкування згори донизу, від керуючого до керованого);
- реординаційні взаємозв'язки (знизу догори, від керованого до керуючого);
- координаційні взаємозв'язки (підпорядкування на одному рівні, між двома та більше суб'єктами, що не виключає того, що загалом вони можуть перебувати на різних рівнях в ієрархічно організованій системі державної служби) [140, с. 79].

В основу штатної структури покладено штатний розклад (розпис). Це документ, затверджений у встановленому законом та статутом (положенням) органу порядку, який визначає склад працівників із зазначенням їх посад та посадових окладів, особливостей оплати. Штатний розпис може включати в себе також облік всіх можливих додаткових виплат співробітникам — премій, компенсацій і т.д. залежно від посади [194]. Він має характер локального нормативно-правового акта та затверджується уповноваженим органом.

Штатний розпис вводиться в дію в установлений строк та діє до затвердження нового штатного розкладу. У зазначеному документі також вказуються: найменування посад, чисельність працівників кожної спеціальності і кваліфікації (розряд, категорія, клас і т.д.) з розподілом

штатних одиниць за структурними підрозділами; посадові оклади, надбавки та доплати; загальний фонд оплати праці. Зміни в штатний розклад вносяться у випадку введення нових штатних одиниць або скорочення чисельності штату, зміни істотних умов праці (система та розмір оплати праці, розрядів і найменування посад тощо), які оформлюються, як правило, новою редакцією штатного розкладу [5, с. 513–514].

Розроблення штатного розкладу має здійснюватися на основі внутрішніх організаційно-нормативних документів (чинна структура і чисельність, положення з оплати праці) та з урахуванням вимог нормативно-правових актів, зокрема Класифікатора професій ДК 003-2010 (назви посад і професій мають відповідати назвам у класифікаторі). Недотримання вимог щодо визначення найменування посади (професії) відповідно до вимог класифікатора професій надалі може позбавити працівника деяких пільг та гарантій, зокрема, права на скорочений робочий день, додаткову відпустку, отримання доплат і надбавок до посадового окладу (тарифної ставки), пільгове пенсійне забезпечення [184].

Законом встановлено, що структуру та штатну чисельність центрального органу управління та територіальних підрозділів Служби судової охорони затверджує Голова Служби за погодженням з Державною судовою адміністрацією України. Рішення про утворення територіальних підрозділів Служби судової охорони приймається Головою Служби за погодженням з Державною судовою адміністрацією України [104]. Граничну чисельність центрального органу управління та територіальних підрозділів Служби судової охорони затверджує Державна судова адміністрація України. Проте, враховуючи потреби системи правосуддя, вона може бути змінена [104]. Так, наразі затверджено граничну кількість працівників Служби судової охорони — 8830 осіб [34]. Але на кінець 2021 року гранична чисельність становитиме понад 14 тисяч осіб [15]. Збільшення штату обумовлене рядом чинників: по-перше, об'єктивною необхідністю взяти під охорону усі судові установи; по-друге, крім підрозділів безпосередньої

охорони приміщень судів, будуть сформовані підрозділи швидкого реагування та фізичної охорони суддів, які діятимуть у семи регіонах (округах) для реагування на спеціальні потреби й виклики [15].

Центральний орган управління Служби судової охорони є юридичною особою, має печатку із зображенням Державного Герба України та своїм найменуванням, самостійний баланс та рахунки в органах Державної казначейської служби України. Територіальні підрозділи Служби судової охорони утворюються як юридичні особи або як структурні підрозділи центрального органу управління Служби, що не мають статусу юридичної особи [135].

Облік співробітників, які проходять службу у складі Служби судової охорони, здійснюється управлінням персоналу центрального органу управління та територіального підрозділу з урахуванням вимог Законів України «Про захист персональних даних» та «Про інформацію». Порядок ведення обліку кадрів в центральному органі управління, територіальних підрозділах, перелік та форми документів з обліку кадрів встановлюються Службою [113].

Так, керівництво центрального органу представлено: Головою Служби судової охорони; першим заступником Голови Служби судової охорони; трьома заступниками Голови Служби судової охорони (за напрямками роботи) (Рис. 1).

**Керівництво центрального органу управління
Служби судової охорони**

Нижче наведено схему посадових окладів за посадами окремих категорій співробітників Служби судової охорони, які займають керівні посади, мова про які йшла вище (табл. 1). Наведена схема оформлена Додатком 1 до постанови Кабінету Міністрів України від 3 квітня 2019 р. № 289 «Про грошове забезпечення співробітників Служби судової охорони» [105].

Таблиця 1

**Схема посадових окладів за посадами окремих категорій
співробітників Служби судової охорони, які займають керівні посади**

Найменування посади	Розмір посадового окладу, гривень
Голова Служби судової охорони	40 000
Перший заступник Голови Служби судової охорони	20 000
Заступник Голови Служби судової охорони	18 000

Розміри посадових окладів, окладів за спеціальними званнями співробітників Служби судової охорони визначаються шляхом множення розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого законом на 1 січня 2018 р., на відповідний тарифний коефіцієнт (табл. 2) згідно із схемою тарифних розрядів за основними типовими посадами співробітників Служби судової охорони (табл. 3) та схемою тарифних коефіцієнтів за спеціальними званнями співробітників Служби судової охорони (табл. 4), затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 3 квітня 2019 р. № 289 «Про грошове забезпечення співробітників Служби судової охорони». Сам порядок виплати грошового забезпечення співробітникам Служби судової охорони затверджується Державною судовою адміністрацією [105].

Таблиця 2

**Тарифна сітка розрядів і коефіцієнтів посадових окладів
співробітників Служби судової охорони**

Тарифний розряд	Тарифний коефіцієнт
60	5,76
59	5,68
58	5,6
57	5,52

Тарифний розряд	Тарифний коефіцієнт
56	5,44
55	5,36
54	5,28
53	5,2

Тарифний розряд	Тарифний коефіцієнт
52	5,12
51	5,04
50	4,96
49	4,88
48	4,8
47	4,72
46	4,64
45	4,56
44	4,48
43	4,4
42	4,32
41	4,24
40	4,16
39	4,08
38	4
37	3,92
36	3,84
35	3,76
34	3,68
33	3,6
32	3,52
31	3,44
30	3,36
29	3,28
28	3,2
27	3,12
26	3,04
25	2,96
24	2,88
23	2,8
22	2,72
21	2,64
20	2,56
19	2,48
18	2,4
17	2,32
16	2,24
15	2,16
14	2,08
13	2
12	1,95

Тарифний розряд	Тарифний коефіцієнт
11	1,9
10	1,85
9	1,8
8	1,75
7	1,7
6	1,65
5	1,6
4	1,55
3	1,5
2	1,45
1	1,4

Таблиця 3

**Схема тарифних розрядів за основними типовими посадами
співробітників Служби судової охорони**

Найменування посади	Тарифний розряд	
	центральный орган управління Служби судової охорони	територіальні підрозділи Служби судової охорони
Директор департаменту, керівник апарату	58	
Радник Голови	57	
Начальник територіального підрозділу		51—54
Начальник самостійного управління, помічник Голови	54	46—49
Начальник самостійного відділу, начальник управління у складі департаменту	51	
Начальник: відділу у складі департаменту, самостійного управління; чергової частини; помічник першого заступника Голови, заступника Голови	47	44—45
Начальник служби, командир підрозділу	41	38—39
Начальник самостійного сектору	39	36—37
Начальник сектору у складі департаменту, самостійного управління, самостійного відділу	37	34—35
Головний спеціаліст	32	30—31
Провідний спеціаліст	30	28—29
Старший інспектор	28	26—27
Інспектор	26	24—25
Командир взводу		12—13
Командир відділення		11—12
Контролер I категорії		9—11
Контролер II категорії		7—9

Таблиця 4

**Схема тарифних коефіцієнтів за спеціальними званнями
співробітників Служби судової охорони**

Військові (спеціальні) звання	Тарифний коефіцієнт
Генерал Служби судової охорони	1,62
Полковник Служби судової охорони	1,3
Підполковник Служби судової охорони	1,19
Майор Служби судової охорони	1,09
Капітан Служби судової охорони	0,98
Старший лейтенант Служби судової охорони	0,87
Лейтенант Служби судової охорони	0,76
Молодший лейтенант Служби судової охорони	0,66
Старший сержант Служби судової охорони	0,55
Сержант Служби судової охорони	0,44
Капрал Служби судової охорони	0,34
Рядовий Служби судової охорони	0,3

Окрім Голови, першого заступника та трьох заступників, до центрального апарату також входять:

- управління по роботі з персоналом центрального органу управління;
- управління фізичного захисту та організації безпеки суддів центрального органу управління;
- управління з професійної підготовки та підвищення кваліфікації центрального органу управління;
- управління інформаційно-аналітичної роботи центрального органу управління;
- управління охорони об'єктів судів, органів та установ системи правосуддя центрального органу управління;
- управління забезпечення безпеки учасників судового процесу центрального органу управління;

– управління координації діяльності сил оперативно-раптової дії центрального органу управління;

– управління матеріально-технічного забезпечення центрального органу управління [172].

Призначення на посади співробітників Служби судової охорони (крім призначення на рівнозначні або нижчі посади), відповідно до ч. 2 статті 163 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», здійснюється виключно за результатами конкурсу, що проводиться Державною судовою адміністрацією України в порядку, визначеному Вищою радою правосуддя [135]. Сам конкурс проводиться поетапно, де на першому етапі відбувається прийняття рішення про оголошення конкурсу, на другому — оприлюднення рішення про оголошення конкурсу, на третьому — прийняття документів від осіб, які бажають взяти участь у конкурсі, на четвертому — перевірка поданих документів на відповідність встановленим законодавством вимогам, на п'ятому — перевірка рівня фізичної підготовки (окрім Голови Служби судової охорони, його заступників), на шостому — розв'язання ситуаційних завдань та визначення їх результатів для кандидатів на посади Голови Служби, його заступників, керівників територіальних підрозділів Служби судової охорони, їхніх заступників, керівників структурних підрозділів Служби та територіальних підрозділів Служби судової охорони, на сьомому — співбесіда, на восьмому — визначення переможця конкурсу та другого за результатами конкурсу кандидата [118].

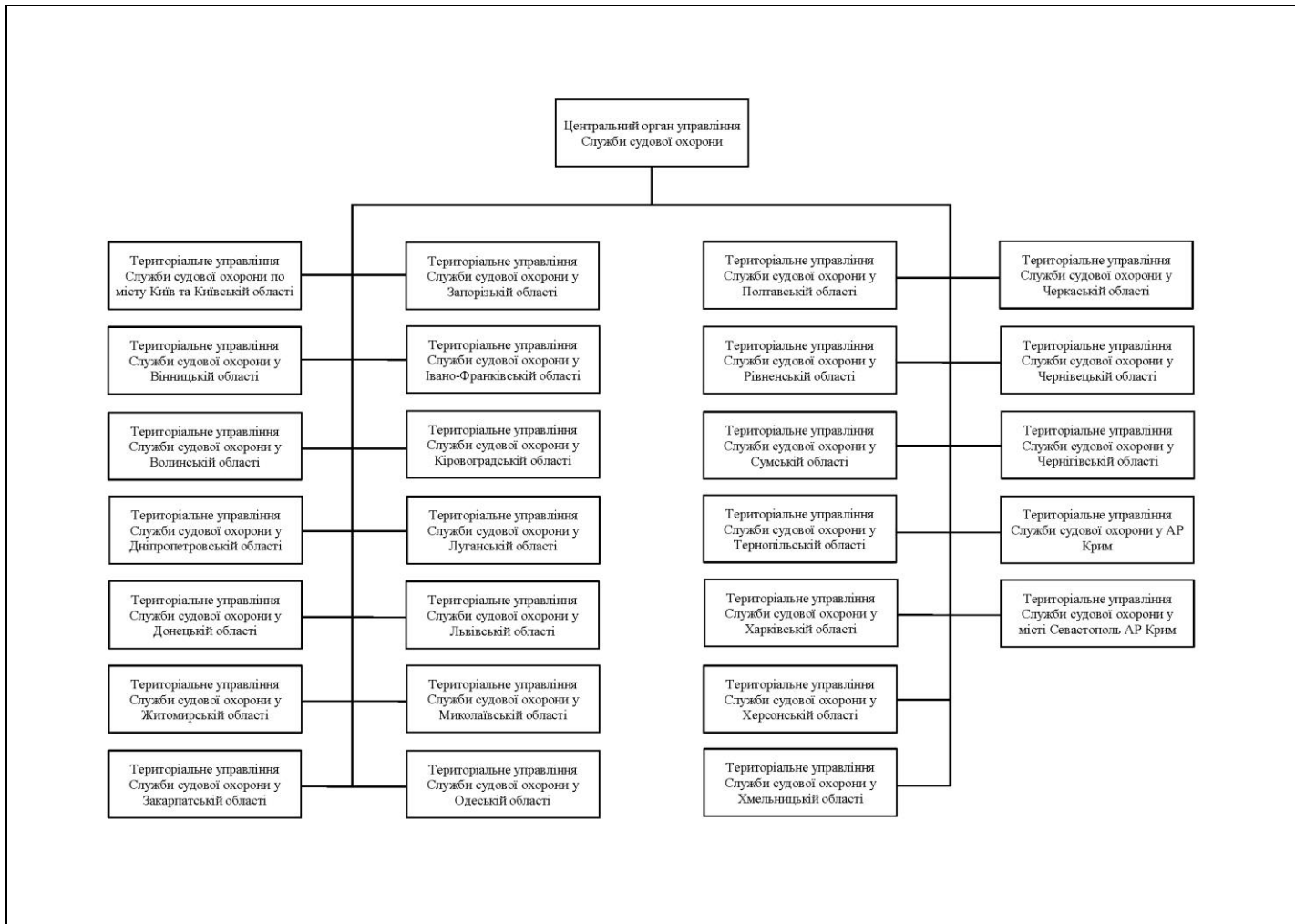
Наявність територіальних органів Служби Судової охорони передбачено в усіх регіонах держави (Рис. 2). Це, зокрема: територіальне управління Служби судової охорони по місту Київ та Київській області; територіальне управління Служби судової охорони у Вінницькій області; територіальне управління Служби судової охорони у Волинській області; територіальне управління Служби судової охорони у Дніпропетровській області; територіальне управління Служби судової охорони у Донецькій

області; територіальне управління Служби судової охорони у Житомирській області; територіальне управління Служби судової охорони у Закарпатській області; територіальне управління Служби судової охорони у Запорізькій області; територіальне управління Служби судової охорони у Івано-Франківській області; територіальне управління Служби судової охорони у Кіровоградській області; територіальне управління Служби судової охорони у Луганській області; територіальне управління Служби судової охорони у Львівській області; територіальне управління Служби судової охорони у Миколаївській області; територіальне управління Служби судової охорони у Одеській області; територіальне управління Служби судової охорони у Полтавській області; територіальне управління Служби судової охорони у Рівненській області; територіальне управління Служби судової охорони у Сумській області; територіальне управління Служби судової охорони у Тернопільській області; територіальне управління Служби судової охорони у Харківській області; територіальне управління Служби судової охорони у Херсонській області; територіальне управління Служби судової охорони у Хмельницькій області; територіальне управління Служби судової охорони у Черкаській області; територіальне управління Служби судової охорони у Чернівецькій області; територіальне управління Служби судової охорони у Чернігівській області; територіальне управління Служби судової охорони у АР Крим; територіальне управління Служби судової охорони у місті Севастополь АР Крим.

Проте, на сьогоднішній день організаційно-штатна структура територіальних органів Служби судової охорони остаточно сформована не в усіх регіонах. Вона, як уже зазначалося вище, перебуває на стадії свого становлення. У короткостроковій перспективі будуть доукомплектовані органи управління, продовжені навчання та підвищення кваліфікації співробітників, укомплектовані підрозділи оперативно-раптової дії та особистої безпеки суддів [156].

Рисунок 2

Структура Служби судової охорони

Підводячи підсумки стосовно організаційно-штатної структури Служби судової охорони, варто зазначити, що нормативне забезпечення реалізації усіх процесів — установчих, щодо оптимізації, реорганізації, ліквідації і т.д., має передувати цим фактичним діям. Якщо немає достатньої нормативної регламентації становлення та розвитку центрального та територіального апаратів, зазначені інституції не зможуть функціонувати належним чином, оскільки має бути певне правило поведінки, а лише потім мають формуватися суспільні відносини та взаємозв'язки, як це передбачено організаційною структурою.

Певна річ, Служба судової охорони є абсолютно новим органом в системі правосуддя, проте, його фундамент має бути визначеним. Вкрай

важливо найближчим часом розробити та затвердити наказом Державної судової адміністрації «Положення про організаційно-штатну структуру Служби судової охорони». Даний акт державного управління повинен містити загальні положення про: 1) службу (її правовий статус, систему, джерельну базу, принципи діяльності, координацію та взаємодію); 2) організаційно-штатну структуру та підпорядкування підрозділів; 3) порядок організації та здійснення управління Службою; 4) фінансове та матеріально-технічне забезпечення діяльності Служби.

Висновки до розділу 2

У результаті дослідження було систематизовано завдання та функції Служби судової охорони. Запропоновано розширити їх в частині превентивної діяльності з метою недопущення неповаги до суду. Наголошується на тому, що завдання, сформовані для Служби судової охорони у Законі України «Про судоустрій та статус суддів», а також в Положенні про Службу судової охорони, не є вичерпними та мають бути доповнені, враховуючи положення Законів України «Про Національну поліцію», «Про охоронну діяльність», «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України», «Про Вищий антикорупційний суд», «Про звернення громадян», «Про доступ до публічної інформації», «Про інформацію», «Про очищення влади» та ряду інших нормативних актів.

Усі функції Служби судової охорони було класифіковано за такими напрямками: 1) охоронні; 2) превентивні; 3) захисні; 4) забезпечувальні; 5) інформаційно-аналітичні; 6) функції взаємодії; 7) інші.

Визначено компетенцію та повноваження Служби судової охорони. Встановлено, що вони є тими інструментами, які надають співробітникам Служби можливість якісно реалізовувати покладені на них завдання та

здійснювати функції. Під компетенцією Служби судової охорони запропоновано розуміти певний обсяг завдань, які покладаються на цю Службу та реалізуються з урахуванням наданих їй прав та обов'язків. Повноваження Служби судової охорони, у свою чергу, визначено як сукупність наданих державою та закріплених в установленому законом порядку прав та обов'язків, необхідних і достатніх для належного виконання покладених на неї завдань та функцій.

Акцентується увага на тому, що Закон України «Про судоустрій та статус суддів» та Положення про Службу судової охорони майже не прописують обов'язків, які покладаються на співробітників Служби. Запропоновано повний їх перелік закріпити в Законі України «Про Службу судової охорони».

Встановлено, що компетенція та повноваження Служби судової охорони формують фундамент її правового статусу. При цьому, доведено, що ні компетенція, ні повноваження не є сталими категоріями, вони можуть змінюватися в залежності від розвитку суспільних відносин, які виникають у ході здійснення правосуддя, а також характеру та обсягу завдань, які покладаються на Службу.

З'ясовано, що в залежності від сфери посягання та наслідків, які наступають у зв'язку з вчиненням проступку, виділяють такі види юридичної відповідальності для співробітників Служби судової охорони: кримінальну, адміністративну, цивільно-правову та дисциплінарну. Особливості юридичної відповідальності зазначених працівників формують: 1) їх правовий статус; 2) специфіка службової діяльності; 3) порядок здійснення проваджень за адміністративними та дисциплінарними проступками.

На основі дослідження норм Кримінального кодексу України сформовано такі види кримінальних проступків, за вчинення яких співробітники Служби судової охорони несуть відповідальність як представники спеціально уповноважених органів державної влади з

правоохоронними функціями: 1) корупційні правопорушення (статті 368, 368-2, 368-5, 366-1, 369-2, 370 Кримінального кодексу України); 2) кримінальні правопорушення у сфері службової діяльності (статті 364, 364-1, 365, 365-2, 366, 367 Кримінального кодексу України); 3) злочини проти правосуддя (статті 380 та 381 Кримінального кодексу України); 4) інші кримінальні правопорушення. На основі цього встановлено, що співробітники Служби судової охорони є загальними суб'єктами кримінальної відповідальності, але за окремі склади злочинів притягуються до відповідальності як спеціально уповноважені суб'єкти, оскільки наділені додатковими повноваженнями у сфері правоохоронної діяльності, зокрема щодо надання публічних послуг.

Визначено, що за вчинення адміністративних правопорушень співробітники Служби судової охорони несуть дисциплінарну відповідальність відповідно до Дисциплінарного статуту Національної поліції України, крім випадків, передбачених Кодексом України про адміністративні правопорушення, що є особливістю цього виду відповідальності для представників Служби. Акцентовано увагу на тому, що за таких обставин може виникати конкуренція норм, яка потребує свого вирішення.

Встановлено, що при застосуванні дисциплінарної відповідальності до співробітників Служби судової охорони за порушення службової дисципліни застосовуються норми Дисциплінарного статуту Національної поліції України. Ця обставина обумовлює спеціальний порядок застосування даного виду юридичної відповідальності, оскільки порушники несуть її не за нормами Кодексу законів про працю, а за спеціальним законодавством. На основі цього обґрунтовується позиція про необхідність та доцільність прийняття Закону України «Про Дисциплінарний статут Служби судової охорони».

Адаптовано визначення дисциплінарного проступку для Служби судової охорони, під яким запропоновано розуміти протиправну винну дію чи бездіяльність співробітника Служби судової охорони, що полягає в порушенні ним службової дисципліни, невиконанні чи неналежному виконанні обов'язків або поведінка якого виходить за межі його повноважень та полягає в порушенні обмежень та заборон, визначених законодавством для Служби судової охорони, а також передбачає вчинення дій, що підривають авторитет органів правосуддя.

Акцентується увага на тій обставині, що співробітників Служби судової охорони, яких в установленому порядку притягнуто до адміністративної, кримінальної або цивільно-правової відповідальності, одночасно може бути притягнуто до дисциплінарної відповідальності згідно з Дисциплінарним статутом Національної поліції України.

Встановлено, що особливістю цивільно-правової відповідальності співробітника Служби судової охорони є її позадоговірний або деліктний характер. Тобто вона передбачає собою ту ситуацію, коли між співробітником–правопорушником та особою, якій завдано шкоду, відсутні договірні зобов'язання. Підставою її виникнення є конкретний делікт (проступок), який завдав майнової шкоди.

Наголошено на тому, що організаційно-штатна структура територіальних органів Служби судової охорони остаточно сформована не в усіх регіонах. Вона перебуває на стадії свого становлення. Запропоновано найближчим часом розробити та затвердити наказом Державної судової адміністрації «Положення про організаційно-штатну структуру Служби судової охорони». Даний акт державного управління повинен містити загальні положення про: 1) Службу (її правовий статус, систему, джерельну базу, принципи діяльності, координацію та взаємодію); 2) організаційно-штатну структуру та підпорядкування підрозділів; 3) порядок організації та

здійснення управління Службою; 4) фінансове та матеріально-технічне забезпечення діяльності Служби.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМКИ УДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОХОРОНИ ТА ПІДТРИМАННЯ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ В СУДАХ

3.1. Зарубіжний досвід охорони та підтримання громадського порядку в судах та можливості його використання в Україні

В умовах активних реформ і перетворень, що відбуваються в нашій державі, досить часто і науковцями, і політичними, і громадськими діячами робиться наголос на необхідності активного вивчення міжнародного досвіду з метою виокремлення та запозичення його позитивних аспектів, а також попередження і уникнення можливих проблем і ускладнень, що виникали у зарубіжних країнах при проведенні аналогічних реформ. Так, наприклад, І. В. Каглянчук, аналізуючи зарубіжний досвід функціонування судових систем, пише, що організація системи судів у кожній країні зумовлена історично. На певних етапах розвитку суспільства з'являється потреба проведення організаційних змін. Така адаптація до потреб суспільства і держави може проводитися через перерозподіл юрисдикції між різними ланками системи судів, проведення її внутрішньої реорганізації або утворення нових судів чи відмову від них. Питання організації та діяльності суду в зарубіжних країнах, як правило, є предметом і конституційного, і власне законодавчого регулювання, що пояснюється й потребою оперативного внесення змін, процедура внесення яких до законів є більш спрощеною. Кожна країна має власну побудову судової системи. Для судових систем багатьох країн світу характерні множинність і багатоланковість. Множинність судових систем знаходить своє відображення у тому, що у кожній країні, як правило, діють суди загальної юрисдикції (цивільні, кримінальні) та спеціальної юрисдикції (адміністративні, трудові,

податкові). Багатоланковість судової системи характеризується наявністю у ній судів першої інстанції (суди обмеженої юрисдикції, необмеженої юрисдикції, мирові суди), судів середньої ланки, що здійснюють апеляційне провадження, та Верховного Суду як вищого судового органу [43, с. 45]. Правознавець підкреслює, що дослідження теоретико-методологічних та правових засад будь-якої управлінської діяльності, у тому числі й у сфері судової влади України, неможливо провести без звернення до зарубіжного досвіду, що сприяє підвищенню якості реформування, у тому числі й судового. Проведений аналіз судового управління в окремих країнах Європи та США дозволяє виявити ряд позитивних елементів, які можливо запровадити в Україні з урахуванням національних особливостей [43, с. 48]. Є. В. Авдеєнко, досліджуючи проблематику забезпечення та організації діяльності судів, зазначає, що діяльність судів України, як і функціонування будь-яких органів державної влади, потребує постійного перегляду та вдосконалення. Це пов'язано з постійними змінами суспільних відносин як усередині держави, так і на міжнародному рівні. Постійний прогрес, що відбувається в суспільстві, спричиняє зміну пріоритетів діяльності суб'єктів владних повноважень, фізичних та юридичних осіб. Виникають нові види правовідносин, які вимагають їх нормативного врегулювання. Такі процеси вимагають постійного оновлення законодавства, усунення прогалин та колізій у ньому. У зв'язку з цим, вносяться зміни й у діяльність судів, які повинні здійснювати правосуддя виключно на засадах законності. Крім того, постійні зміни в суспільстві вимагають пристосування до сучасних вимог і організаційних засад діяльності судів. Таким чином, діяльність судів потребує постійного покращення, у тому числі шляхом запровадження в їх роботі передового досвіду інших держав [1, с. 121]. На сьогоднішній день Україна, як продовжує дослідник, стоїть на шляху приведення національного законодавства у сфері організації та здійснення судочинства у відповідність до міжнародних стандартів. Проте, наразі є ще багато питань в діяльності

судів, які потребують вирішення, у тому числі шляхом приведення чинного законодавства та організаційних процедур у відповідність до міжнародних стандартів. Так, потребують деякого перегляду та оптимізації судова система України, конкретизація засад взаємодії судової та інших гілок влади, перегляд складу та повноважень органів суддівського самоврядування [1, с. 126]. О. Д. Терещук, у розрізі вивчення діяльності органів поліції із забезпечення громадського порядку, зазначає, що слід більше уваги приділяти вивченню досвіду діяльності поліції зарубіжних країн у питаннях припинення групових порушень громадського порядку та масових безпорядків під час проведення масових заходів, аналіз показує, що поліція зарубіжних країн діє більш злагоджено та активно і використовує більше технічних та спеціальних засобів, при цьому дії поліції чітко регламентовані законодавством. Одним із факторів підвищення ефективності діяльності поліції є також проведення заходів з попередження групових порушень громадського порядку та громадської безпеки під час підготовки до масових заходів [167, с. 141–142]. В. О. Заросило відмічає, що глибокі і невідворотні демократичні перетворення, що відбуваються в Україні, вимагають перебудови і значного підвищення на цій основі рівня ефективності та якості діяльності правоохоронних органів. У першу чергу ці вимоги стосуються поліції — найчисельнішого заgonу правоохоронців, оскільки виконання нею завдань сьогодення пов'язане передусім з реалізацією цілого ряду нових принципів, заснованих на визнанні загальнолюдських цінностей: гідного ставлення до особи, посилення охорони прав та свобод громадян, різних форм власності та інших пріоритетів правового, демократичного суспільства, визначених Конституцією України [39, с. 3]. Правник цілком справедливо акцентує увагу на тому, що успішне виконання цих завдань неможливе без урахування кращих зразків як попереднього вітчизняного, так і сьогоdnішнього закордонного досвіду, який потребує обов'язкового наукового опрацювання при перебудові роботи

правоохоронців в Україні. Адже в зарубіжних країнах діяльність поліції детально регламентована і закріплена в чинному законодавстві. В Україні ж сьогодні існує цілий ряд не врегульованих законодавством аспектів діяльності поліції, особливо у сфері адміністративного напрямку. Як свідчить дослідження, працівники поліції України в окремих випадках мають ширше поле компетенції, ніж поліцейські порівнюваних країн, але ефективність їх роботи значно нижча [39, с. 3–4]. О. М. Окопник у своїх працях, присвячених діяльності правоохоронних органів, також наголошував на необхідності звернення до зарубіжного досвіду. Зокрема, він пише, що створення незалежної України стало результатом втілення багатовікових традицій державотворення українського народу. Але її подальша розбудова пов'язана з розв'язанням складних політичних, економічних, соціальних і правових проблем. Однією з них є реорганізація державної влади, вдосконалення системи і структури органів, які її представляють. Органи внутрішніх справ України, що є частиною державної виконавчої влади, на сьогодні за своєю організацією та діяльністю не повною мірою відповідають вимогам соціально-політичної, економічної та криміногенної ситуації в країні. В умовах проведення в Україні адміністративної реформи особливої актуальності набуває питання підвищення ефективності регулювання статусу органів виконавчої влади. Законодавство про органи виконавчої влади в науковій літературі розглядається як «статутний блок» адміністративного законодавства. Процес його розвитку і реформування має базуватися на необхідності підвищення рівня обґрунтованості сучасного стану, а також подальшої раціоналізації структурної перебудови як усієї системи органів виконавчої влади, так і кожного з них. Зокрема, йдеться про підвищення ефективності діяльності Міністерства внутрішніх справ України (далі — МВС) та вивчення досвіду діяльності поліції передових країн світу [86, с. 118–119]. Р. Шай зауважує, що проблема реформування системи правоохоронних органів України набуває дедалі більшої актуальності у

загальному процесі демократизації суспільства та держави, а також їх трансформації у зв'язку з необхідністю наближення до європейських та євроатлантичних стандартів. Адже саме правоохоронна система покликана захищати права людини та надбання демократії цивілізованої держави. Умови глобалізації свідчать про доцільність сприйняття внутрішньої політики держави та управління у цій сфері крізь призму діяльності правоохоронних органів. Сьогодні в умовах модернізації всієї системи державної служби в Україні, реформування органів внутрішніх справ, їх інтеграції у систему правоохоронних органів зарубіжних країн закономірно зростає потреба в удосконаленні діяльності правоохоронних органів України, оптимізації професійної підготовки персоналу, особливо керівного складу, здійсненні системних перетворень у правовому регулюванні службової діяльності та соціальному забезпеченні працівників ОВС. На сучасному етапі реформування органів внутрішніх справ важливого значення набувають питання розбудови такої моделі, яка б найбільше відповідала вимогам міжнародних стандартів та національним інтересам [182, с. 220].

І. В. Бондаренко вважає, що удосконалення системи правоохоронних органів, у тому числі органів внутрішніх справ, — це одне із основних завдань реформування правоохоронного механізму в нашій державі. Пріоритетом реформування системи правоохоронних органів України, як пише дослідник, є приведення її у відповідність із основними тенденціями, які узагальнюють досвід організації та функціонування систем правоохоронних органів зарубіжних країн, а також у відповідність із міжнародно-правовими стандартами здійснення правоохоронної діяльності [16, с. 3]. Саме тому особливої актуальності набуває вивчення та запозичення позитивного досвіду у сфері організаційної побудови і функціонування систем правоохоронних органів зарубіжних країн, а також визначення шляхів використання такого досвіду для реформування та розвитку системи правоохоронних органів України з урахуванням національних особливостей

нашої держави, причому особлива значущість цього обумовлюється зовнішньополітичними орієнтирами України, передусім прагненням приєднатися до Європейського Союзу [16, с. 3].

Усе викладене стосується й питань забезпечення охорони та підтримання громадського порядку в судах, тобто мається на увазі те, що питання удосконалення даної діяльності також мають вирішуватися з позиції вивчення міжнародного досвіду у цій сфері. Вивчення досвіду ряду зарубіжних країн свідчить про те, що дану діяльність здійснюють як спеціальні судові органи (служби), так і поліцейські підрозділи. Розглянемо досліджуване питання на прикладі окремих країн. Так, однією із провідних держав Європейського Союзу є Франція, яка являє собою унітарну парламентсько-президентську республіку [7]. Парламент Франції здійснює більшу частину законодавчої влади та частково може контролювати діяльність Уряду. Він складається із Сенату (верхня палата), який налічує у своєму складі 321 сенатора, та Національної асамблеї (нижня палата), що налічує 577 депутатів, які обираються за мажоритарною системою (у два тури) прямим, загальним, рівним і таємним голосуванням на п'ятирічний строк. З них 555 депутатів обирається в одномандатних виборчих округах у метрополії, а 22 — у заморських департаментах і територіях. Виконавча влада здійснюється Президентом і Радою міністрів (Урядом). До складу Уряду входять Прем'єр-міністр — глава Уряду, міністри, що очолюють міністерства, і державні секретарі, що керують підрозділами окремих міністерств. Президент призначає Прем'єр-міністра і за його поданням — міністрів. Щодо судової влади, то її здійснюють: цивільні суди, загальні суди, спеціальні суди, адміністративні суди [7].

Основний обов'язок щодо забезпечення і підтримання громадського порядку, в тому числі в судах Франції, покладається на поліцію. Поліція Франції — складна система, якою управляє Міністерство внутрішніх справ. Поліцейські функції у Франції виконують Національна поліція і Національна

жандармерія. Національна жандармерія підпорядкована міністерству оборони, головне управління Національної жандармерії — командуванню військових округів (зон оборони) на місцях. Міністр внутрішніх справ призначається Президентом республіки і є одним з провідних членів уряду. У складі МВС Франції діють: Генеральна дирекція Національної поліції; Генеральна дирекція місцевих колективів; дирекція громадської безпеки; дирекція регламентації і права; Центральна дирекція управління; дирекція особового складу та навчальних установ поліції; дирекція технічних служб [66]. Генеральній дирекції Національної поліції Франції підлеглі і керують своїми підрозділами на місцях центральна дирекція судової поліції; центральна дирекція міської поліції; центральна дирекція загальної інформації; дирекція нагляду за територією; центральна служба республіканської безпеки; служба міжнародного технічного співробітництва поліції; служба повітряної поліції та охорони кордонів; служба офіційних поїздок і безпеки високих посадових осіб [66]. Контрольні та організаційно-штабні функції разом з центральною дирекцією управління виконує Генеральна інспекція Національної поліції. Генеральний директор Національної поліції має свій Кабінет (колегію), який виконує організаційно-допоміжні та дорадчі функції. При Генеральній дирекції Національної поліції діють Служба безпеки МВС, Центральна автомобільна служба, Центральна служба спорту та інші [66].

За призначенням розрізняють дві системи поліції: адміністративну та судову (кримінальну). Адміністративна поліція займається попередженням правопорушень, виконує інші профілактичні функції. Цікаво, що попри назву «судова поліція» даний підрозділ вирішує перш за все завдання кримінального переслідування, а не охорони громадського порядку в судах [66]. Центральна дирекція судової поліції (la Direction centrale de la police judiciaire — DCPJ), вона ж «Судова Поліція» (Police Judiciaire), включає в себе: центральні відділи в міністерстві; 12 територіальних відділів

(9 міжрегіональних і 3 регіональних управління судової поліції). Судова поліція володіє широкою територіальною юрисдикцією; вона не обмежена судовим округом і поширюється на кілька районів або на всю територію країни. У функції судової поліції входить боротьба з: організованою злочинністю, бандитизмом, сутенерством, торгівлею культурними цінностями; торгівлею вкраденими автомобілями та документами; тероризмом та його фінансуванням; торгівлею наркотиками; нанесенням пошкоджень людині або майну; зникненням людей; незаконним продажем зброї, вибухівки; шахрайством; підробкою грошових знаків; злочинами в області праці; контрабандою; кіберзлочинністю і шахрайством з банківськими картами. До компетенції судової поліції входить також розшук осіб [14].

Крім того, Франція має досить розвинену систему муніципальної поліції (поліції місцевого самоврядування). Муніципальна поліція повністю утримується за рахунок місцевих бюджетів, і саме на неї покладається основний обсяг роботи із охорони громадського порядку в містах та інших населених пунктах, вона тісно співпрацює з Національною поліцією [66].

Далі поглянемо на США, що є однією з найбільш економічно розвинених держав світу. На відміну від Франції, США — федеративна держава, поділена на 50 штатів, кожен з яких має свою конституцію, систему органів влади та управління. Головним законом країни виступає Конституція США, яка є однією із найдавніших чинних на цей час конституцій країн світу. Вона була прийнята в 1787 р. та набула чинності 4 березня 1789 р. Конституція США гарантує громадянам основні права та свободи: недоторканність особистості, житла, майна, свободу віросповідання, слова та друку тощо. В Конституції чітко зафіксований принцип поділу влади між законодавчою, виконавчою та судовою органами влади, які діють відповідно до своїх повноважень та незалежно одна від одної. Починаючи з 1789 р., до Конституції США було внесено 27 поправок, перші 10 з яких були прийняті в

1791 р. і разом утворили відомий «Білль про права». Цей документ був схвалений Конгресом у 1789 р. і ратифікований 11 штатами до кінця 1791 р. [147, с. 3]. Положення про систему федеральних судів зафіксовані в ст. 3 Конституції США і формулюються так: «Судова влада Сполучених Штатів здійснюється Верховним судом та тими нижчими судами, які будуть час від часу засновуватися Конгресом». Керуючись цим формулюванням, перший Конгрес розділив країну на округи та в кожному з них заснував федеральні суди. Звідси бере свій початок сучасна система судів, яка на сьогодні має такий склад: Верховний суд, 11 апеляційних судів, 91 окружний суд і 3 суди зі спеціальними повноваженнями. Конгрес і нині зберіг право засновувати і скасовувати федеральні суди, як і визначати кількість судів у федеральній системі судочинства. Єдине обмеження в цій сфері існує відносно Верховного суду, який не може бути скасованим рішенням конгресменів [147, с. 30].

Головними правоохоронними структурами у США, як і у більшості інших сучасних демократичних країн, є поліцейські органи та служби. Так, на загальнодержавному рівні Федеральне бюро розслідувань — це основна урядова установа, на яку покладається розслідування всіх кримінальних злочинів проти федеральних законів, за винятком тих, розслідування яких доручено іншим службам. Це означає, що ФБР відіграє центральну роль у боротьбі з правопорушеннями і в справедливому відправленні правосуддя в США. На чолі ФБР стоїть директор, який призначається Президентом США. ФБР організаційно входить до Міністерства юстиції, але фактично діє самостійно. Директору ФБР підлегли безпосередньо управління планування та інспекцій; відділ зв'язків з громадськістю. Він має заступника з адміністративних питань та заступника з питань розслідувань. Заступник директора ФБР з адміністративних питань несе відповідальність за роботу управлінь: фінансів і кадрів, ідентифікації, підготовки особового складу, технічних служб, адміністративних служб, лабораторії, обліків і архівів.

Заступник директора ФБР з питань розслідувань несе відповідальність за розслідування кримінальних злочинів, спеціальних розслідувань, розшуку, а також керує агентствами і відділеннями ФБР на місцях [66].

Втім, в силу значної автономії штатів США їх поліцейська система характеризується суттєвою децентралізацією, тобто значну роль у забезпеченні законності і правопорядку відіграють не лише федеральні поліцейські служби, зокрема ФБР, а й поліцейські структури штатів, які вважаються незалежними від федеральної поліції [66]. Наразі у США діють майже 40 тис. поліцейських органів різної компетенції. Жорсткого ієрархічного зв'язку, як в Україні, між ними немає ні по вертикалі, ні по горизонталі [66]. Поліцейські органи США можна умовно згрупувати так: федеральні поліцейські органи; поліцейські органи штатів; поліцейські органи в графствах; поліцейські органи міст і селищ міського типу; поліцейські органи корпорацій і фірм (приватна поліція) [66].

Діяльність поліцейських органів США знаходиться під жорстким контролем спеціальних агентств, відповідальних за законність і гласність у роботі правоохоронних органів. Такий контроль здійснюється з боку виконавчої влади, суддів, прокуратури, адвокатури, бюро присяжних [66].

Особлива роль у забезпеченні громадського порядку в межах округів належить Офісу шерифа, який фінансується з бюджету округу. Шериф за погодженням з управлінням округу встановлює розмір оплати праці андершерифа та помічників [94]. Юрисдикція офісу шерифа поширюється на всю територію округу, у той час як департаменти поліції діють у містах та муніципалітетах. Шериф округу є керівником відповідного офісу або департаменту та має помічників, кількість яких залежить від розміру округу. Помічників набирає сам шериф. На території США працює близько 3 500 офісів шерифів із чисельністю від 2 осіб. Шериф відповідає не тільки за дотримання правопорядку в своєму населеному пункті (окрузі), а й за патрулювання шосейних доріг, адміністративне управління в'язницею

округу, іноді збирає місцеві податки, виконує функції судового пристава, готує для суду списки присяжних тощо. У своїй діяльності шерифи керуються Конституцією Сполучених Штатів Америки та законодавством штату [170].

Офіс шерифа має правоохоронний департамент (включає відділи з патрулювання, кримінальних розслідувань, злочинів проти власності, спеціальних розслідувань, вуличних злочинів, пожежну команду, представників у сільській місцевості та ін.); департамент послуг (включає відділ біографічних перевірок, цивільних послуг, надання дозволів на носіння зброї, відділ фотографування та зняття відбитків пальців на вимогу суду, відділ охорони суду, відділ нагляду за особами, що вчинили злочини проти статевої свободи); департамент управління місцями позбавлення волі; департамент кризового управління [94, с. 172].

Також слід відмітити, що в США діє спеціальна служба, яка забезпечує безпеку судочинства. За її даними, кількість погроз на адресу персоналу судів за останні 6 років подвоїлася, на адресу майже 70% суддів надходили ті чи інші загрози. Спеціалізоване управління захисних операцій США відповідає за фізичний захист близько 2000 федеральних суддів і 5000 персоналу судів, а також охорону 400 будівель. Кожна загроза, що надійшла, всебічно аналізується і перевіряється, а за результатами розслідування приймається рішення про те, щоб взяти передбачуваного злочинця під 24-годинне спостереження [44].

На відміну від США, у Канаді служба шерифів являє собою не поліцейський орган, а спеціалізовану службу судової охорони, яка створена та функціонує в межах судового адміністрування. Тобто дана служба є органом судової влади, як і Служба судової охорони в Україні. Особлива увагу у діяльності канадських шерифів приділяється оцінці ризиків і загроз, контролю безпеки, що передбачає 8 обов'язкових процедур, зокрема перевірку безпеки, поінформованість про питання безпеки та навчання,

захист інформації, фізичну безпеку тощо. В якості однієї із головних умов ефективного здійснення шерифами забезпечення і підтримання громадського порядку в канадських судах відзначається необхідність налагодження тісної взаємодії між ними та суддями, дана взаємодія має гуртуватися на довірливих стосунках і взаємній повазі [145].

І наостанок звернемо увагу на забезпечення громадського порядку в судах Російської Федерації, в якій дана функція покладається на декілька органів [84]:

– по-перше, на Судовий департамент при Верховному Суді Російської Федерації. Судовий департамент вживає у взаємодії з судами, органами суддівського співтовариства і правоохоронними органами заходи щодо забезпечення незалежності, недоторканності і безпеки суддів, а також безпеки членів їх сімей; орган Судового департаменту в суб'єкті Російської Федерації приймає у взаємодії з судами, органами суддівського співтовариства і правоохоронними органами заходи щодо забезпечення незалежності, недоторканності і безпеки суддів, а також безпеки членів їх сімей; адміністратор суду організовує охорону будівлі, приміщень та іншого майна суду в неробочий час. Забезпечення належного рівня безпеки судової діяльності здійснюється відповідно до Концепції забезпечення безпеки федеральних судів загальної юрисдикції технічними системами і засобами захисту (схвалена постановами Президії Ради суддів Російської Федерації від 19.10.2006 р. № 98 та від 23.05.2011 р. № 262) [84].

Заходи щодо забезпечення в будівлях (приміщеннях) судів умов безпеки при здійсненні правосуддя здійснюються за такими напрямками: забезпечення інженерно-технічної та пожежної безпеки будівель федеральних судів загальної юрисдикції в ході будівництва, реконструкції, капітального ремонту; забезпечення будівель федеральних судів загальної юрисдикції технічними засобами безпеки: обладнання судів турнікетами; залів судових засідань і кабінетів суддів кнопками тривожної сигналізації для

екстреного виклику судових приставів і співробітників органів внутрішніх справ; оснащення судів стаціонарними і переносними металошукачами, пристроями контролю ручної поклажі (інтроскопами), засобами виявлення вибухових і отруйних речовин, системами контролю доступу для розмежування зон службового і загального доступу в будівлю суду, засобами відеоспостереження, охоронно-пожежної сигналізації, автоматичного пожежогасіння; придбання для судів броньованих автомобілів, обладнання службової території судів протитаранними пристроями для примусової зупинки транспортних засобів (в регіонах з підвищеною криміногенною обстановкою); організація охорони будівель судів відповідно до Переліку об'єктів, що підлягають державній охороні [84];

– по-друге, Федеральна служба судових приставів, на яку покладаються наступні завдання: по організації забезпечення і безпосередньому забезпечення встановленого порядку діяльності Конституційного Суду Російської Федерації, Верховного Суду Російської Федерації, судів загальної юрисдикції та арбітражних судів (далі — суди); по організації та здійсненню примусового виконання судових актів, а також передбачених Федеральним законом актів інших органів і посадових осіб; по організації та виконанню міждержавного розшуку осіб, що здійснюється відповідно до міжнародних договорів Російської Федерації; по організації виконання і безпосередньому виконанню законодавства про кримінальне судочинство у справах, віднесених кримінально-процесуальним законодавством Російської Федерації до підслідності федерального органу примусового виконання; здійснює функції пов'язані із розробкою і реалізацією державної політики та нормативно-правового регулювання у сфері забезпечення встановленого порядку діяльності судів і виконання судових актів і актів інших органів, і федерального органу примусового виконання [83]. Завдання із підтримки громадського порядку у приміщеннях суду здійснюються судовими приставами тільки в робочий час. В неробочий

час (в регіонах зі складною криміногенною обстановкою) — підрозділами поліцейської охорони МВС Росії; в інших випадках — сторожами, що складаються в штаті судів, в тому числі із застосуванням технічних засобів охорони з виведенням на пульт централізованого спостереження органів внутрішніх справ.

Верховні суди республік та рівні їм суди, а також суди, розташовані в регіонах з підвищеною криміногенною обстановкою, охороняються співробітниками Федеральної служби судових приставів або МВС Росії [84].

Отже, підсумовуючи викладене, можемо зробити висновок про те, що на сьогодні не існує в світі якогось одного найбільш ефективного та універсального механізму забезпечення та підтримання громадського порядку в судах. У більшості держав дана діяльність покладається, як правило, на декілька служб чи правоохоронних структур. Причому це можуть бути як спеціально створені у системі судової влади охоронні служби, так і відповідні поліцейські підрозділи, тобто у багатьох державах охорона суду покладається на виконавчу гілку влади, або муніципальні поліцейські підрозділи, що підпорядковуються відповідним місцевим органам влади. Виокремлюючи позитивні моменти, які важливо врахувати для розвитку української Служби судової охорони, вважаємо за необхідне звернути увагу на таке:

- між службою, що здійснює охорону правопорядку в суді, та суддями конкретного суду мають бути налагоджені тісні довірливі стосунки;
- здійснення охорони правопорядку має передбачати не лише забезпечення приміщень суду достатньою кількістю високопрофесійних охоронців, але і його (суду) обладнання необхідними технічними та електронними пристроями;
- служба судової охорони повинна тісно співпрацювати з правоохоронними органами як державного, такі і місцевого рівня, особливо в регіонах із підвищеною криміногенною ситуацією;

– здійснення діяльності із забезпечення та підтримки громадського порядку в судах має спиратися на відповідні спеціальні концептуальні та програмні документи, передбачати конкретні підходи до оцінки ризиків та форми і способи реагування на них.

3.2. Перспективні напрямки вдосконалення адміністративного законодавства, яке регламентує здійснення охорони та підтримання громадського порядку в судах

Якість та ефективність здійснення охорони та підтримання громадського порядку в судах залежать від цілої низки умов та факторів, далеко не останнє місце серед яких належить нормативно-правовому підґрунтю, на базі якого дана діяльність здійснюється. Адже саме закон, як справедливо зазначає Г. В. Тимченко, посідає провідне місце на всіх етапах розвитку держави, позаяк є необхідним інструментом для здійснення завдань, що стоять перед нею, шляхом регламентування й упорядкування діяльності як державних органів, так і народу в цілому [168, с. 105]. Закон, як продовжує дослідник, виникає через об'єктивні причини як універсальний і дієвий інструмент управління людським співтовариством, який дає можливість швидко реагувати на зміни, що відбуваються в суспільних відносинах. Саме закон повинен стати головною перетворюючою основою для Української держави і суспільства. Закони здатні впливати на людей, стимулювати їх правомірну поведінку, утримувати від здійснення соціально небезпечних дій. Закони мають величезні можливості виховної дії на свідомість і поведінку особи. У зв'язку із цим, виникає необхідність підвищення ролі закону як пріоритетного джерела права в Україні, такого, що «хоче добре влаштувати життя людей» [168, с. 107]. Але, як зауважує юрист, при цьому слід запам'ятати, що «зробити це він зможе лише в тому

випадку, якщо самі люди хочуть, щоб їм було добре». Адже сам процес створення закону, його змістовного наповнення — суб'єктивний, залежить від волі та прагнень законодавця. Тому забезпечення відповідності праву законів повинно стати головною функцією влади, державних і громадських органів, громадян, політичних партій, громадських об'єднань тощо. Саме закони повинні стати мірилом демократії, сили держави, гарантією прав людини. До найважливіших питань, які потребують негайного вирішення, Г. В. Тимченко відносить: розробку, виявлення механізмів та засобів, спрямованих на підвищення авторитету закону; дослідження та встановлення меж предмета закону, дослідження його виховного впливу на свідомість людини тощо [168, с. 107]. К. З. Мазурик зазначає, що закон, як нормативно-правовий акт, є соціальною категорією, яка присутня у цивілізованому суспільстві та існує для нього. Чи є він квінтесенцією справедливості (природно-правова теорія), чи витоком суспільних відносин (позитивізм), чи віддзеркаленням реально існуючих людських вчинків (соціологічна теорія права) — у будь-якому випадку закон виступає певним регулятором відносин між людьми, є мірилом необхідного або можливого, забезпечується державою як політичною організацією суспільства і виступає сьогодні зазвичай як узгоджена воля різних верств населення. Юридичний закон також відіграє найважливішу роль серед соціальних регуляторів і в повному об'ємі включається в соціальне управління. Його формування залежить від комплексу факторів, що впливають на життєдіяльність людей, включаючи природні, духовні, соціальні, політичні, економічні та інші. У свою чергу, закон здійснює регулюючий вплив на суспільство. Виражаючи волю різних верств населення, стає мірилом дозволеного і можливого, є основою правового регулювання суспільних відносин [70].

Враховуючи викладене щодо значення і ролі закону у державі та суспільстві, цілком логічним є висновок про те, що вдосконалення або реформування тієї чи іншої сфери суспільних відносин, державної діяльності

має розпочинатися із поліпшення відповідного законодавства. Це у повній мірі стосується і адміністративного законодавства, яке регламентує здійснення охорони та підтримання громадського порядку в судах, перспективні напрямки вдосконалення якого ми і спробуємо визначити у даному підрозділі.

Перш за все, на нашу думку, необхідно розробити концепцію забезпечення громадського порядку в судах. Концепція (від лат. *conceptio* — сприйняття) — система понять про ті чи інші явища, процеси; спосіб розуміння, тлумачення якихось явищ, подій; основна ідея будь-якої теорії. Термін «концепція», зазначає В. І. Шинкарук, вживають також для позначення головного задуму в науковій, художній, політичній та інших видах діяльності людини [176, с. 301]. Ю. В. Чабанова визначила концепцію як спосіб розуміння, трактування процесів або явищ; систему доказів певного положення, сукупність поглядів на окремий предмет дослідження, доктрину, теоретичний напрям або підхід, провідну ідею; форму провідного ідейного задуму при формуванні державної політики або розробленого і затвердженого в установленому порядку документа. Як провідний ідейний задум, концепція визначає стратегію дій у здійсненні реформ, програм, планів дій здебільшого на національному рівні. У цьому разі концепція слугує основою для прийняття рішень і вирішення конкретних завдань [29, с. 342]. Ю. С. Шемшученко розуміє концепцію як провідну ідею, точку зору на те або інше правове явище. Це важливий засіб розвитку як юридичної науки, так і науково обґрунтованого державно-правового будівництва [195]. В. А. Рижко пише, що концепція — це система поглядів, понять про ті чи інші явища або процеси, спосіб їхнього розуміння, тлумачення; основна ідея будь-якої теорії, головний задум; ідея чи план нового, оригінального розуміння; конструктивний принцип художньої, технічної та інших видів діяльності. Концепціями можуть виступати програми, проекти, які в одному випадку презентують мету, план та прогнози певних політичних дій, а в

іншому є рекламними актами, тощо. Істотне значення мають концепції в освітянських практиках. Тут вони покликані формувати цілісні уявлення про об'єкт вивчення і розкривати смисли природно-технічних та гуманітарних знань [30].

Отже, прийняти концепцію з питань забезпечення громадського порядку в судах означає виробити основоположні, засадничі ідеї, на яких ґрунтуватиметься дана діяльність, сформулювати її пріоритети і перспективи розвитку. На сьогодні в нашій державі існує ціла низка різного роду концепцій, присвячених державній політиці та реформам у тих чи інших сферах суспільного життя. Наприклад, Концепція адміністративної реформи, затверджена Указом Президента України «Про заходи щодо впровадження Концепції адміністративної реформи в Україні» від 22 липня 1998 року № 810/98. Метою адміністративної реформи є поетапне створення такої системи державного управління, що забезпечить становлення України як високорозвинутої, правової, цивілізованої європейської держави з високим рівнем життя, соціальної стабільності, культури та демократії, дозволить їй стати впливовим чинником у світі та Європі. Її метою є також формування системи державного управління, яка стане близькою до потреб і запитів людей, а головним пріоритетом її діяльності буде служіння народів, національним інтересам. Ця система державного управління буде підконтрольною народів, прозорою, побудованою на наукових принципах і ефективною. Витрати на утримання управлінського персоналу будуть адекватними фінансово-економічному стану держави [121]. А, скажімо, Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні схвалена розпорядженням уряду від 1 квітня 2014 р. № 333-р. Метою даної концепції є визначення напрямів, механізмів і строків формування ефективного місцевого самоврядування та територіальної організації влади для створення і підтримки повноцінного життєвого середовища для громадян, надання високоякісних та доступних

публічних послуг, становлення інститутів прямого народовладдя, задоволення інтересів громадян в усіх сферах життєдіяльності на відповідній території, узгодження інтересів держави та територіальних громад [136]. У сфері судочинства слід відмітити Концепцію судово-правової реформи в Україні від 1992 року, необхідність проведення якої була обумовлена і тим, що суди республіки, вся система юстиції і чинне законодавство, яке регулювало діяльність правоохоронних органів, переживали глибоку кризу, викликану багатьма факторами, які негативно впливали на їх діяльність. Суди не завжди надійно охороняли права і свободи людини, являли собою важливий інструмент командно-адміністративної системи і змушені були бути провідниками її волі. Суд не мав влади, а влада безконтрольно користувалась судом. Судово-правова реформа повинна привести судову систему, а також всі галузі права у відповідність із соціально-економічними та політичними змінами, що відбулись у суспільстві [123]. Метою концепції вдосконалення судівництва для утвердження справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів є забезпечення становлення в Україні судівництва як єдиної системи судового устрою та судочинства, що функціонує на засадах верховенства права відповідно до європейських стандартів і гарантує право особи на справедливий суд [122]. Іноді такі документи йменують не концепцією, а стратегією, що, втім, не змінює концептуального характеру їх змісту. Як, скажімо, Стратегія реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 роки. Метою стратегії є визначення пріоритетів реформування системи судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів задля практичної реалізації принципу верховенства права та забезпечення функціонування судової влади, що відповідає суспільним очікуванням щодо незалежного та справедливого суду, а також європейським цінностям та стандартам захисту прав людини [134].

Втім, ні в цих, ні в інших документах концептуального характеру не

йдеться про питання забезпечення правового порядку в судах та захисту суддів. Окрім, хіба що, декількох речень у Концепції судово-правової реформи в Україні від 1992 року, а саме: «Для захисту судової діяльності засновується судова міліція. Гарантується державний захист не тільки суддів, а й їх сімей»[123].

Враховуючи викладене, вважаємо, що було б доцільно розробити концепцію, в якій:

- по-перше, визначити проблеми та виклики, що існують сьогодні у сфері діяльності служби судової охорони;

- по-друге, сформулювати мету концепції та завдання, які необхідно вирішити для її досягнення;

- по-третє, визначити основні напрямки, в яких має реалізовуватися дана концепція, зокрема:

- а) вироблення підходів до оцінки ризиків та загроз, що виникають у досліджуваній сфері;

- б) вирішення питань кадрового забезпечення Служби судової охорони;

- в) матеріально-технічне забезпечення даного судового органу та ін.;

Наступним важливим напрямком вдосконалення адміністративного законодавства, яке регламентує здійснення охорони та підтримання громадського порядку в судах, є врегулювання взаємодії Служби судової охорони з іншими правоохоронними органами. Державний механізм становить собою складну динамічну систему, елементи, структурні ланки якої постійно взаємодіють між собою. Взаємодія — це термін, що позначає взаємний зв'язок між предметами у дії; погоджену дію між ким-, чим-небудь [18, с. 125]. Взаємодія — одна з основних філософських категорій, яка відображає особливий тип відношення між об'єктами, при якому кожний з об'єктів діє (впливає) на інші об'єкти, приводячи до їх зміни, і водночас зазнає дії (впливу) з боку кожного з цих об'єктів, що, в свою чергу, зумовлює зміну його стану. Дія кожного об'єкта на інший об'єкт зумовлена як власною

активністю об'єкта, виявом його динаміки, так і реакцією об'єкта на дію інших об'єктів («відгук» або «обернена дія»). Фундаментальне значення категорії взаємодії для філософії і наукового пізнання зумовлене тим, що вся людська діяльність у реальному світі, практика, саме наше існування і відчуття його реальності (неілюзорності) ґрунтуються на різноманітних, передусім предметних взаємодіях, які людина здійснює і використовує як засіб пізнання, знаряддя дії, спосіб організації буття. Спілкування, праця, володарювання, любов, гра є різними способами взаємодії людини із світом та з іншими людьми [176, с. 77–78]. Для взаємодії характерними є: наявність фактичних та стійких зв'язків, таких зв'язків, що дозволяють об'єктам впливати один на одного; наявність самого впливу, у результаті якого відбувається взаємна зміна взаємодіючих сторін. Взаємодія, наголошує В. М. Фесюнін, постійно відновлюється, формується і забезпечує систему відносин між партнерами. Це можуть бути відносини співпраці, взаємодопомоги тощо [175, с. 36]. На думку В. Г. Афанасьєва, взаємодія — це дія одного, орієнтована на іншого. Встановити взаємодію між двома частинами цілого, двома організаціями — це значить визначити, які дії другого та їх результати потрібні для першого. Дії ж першої організації та їх результати є відповіддю на запит другої організації, яка бере участь в роботі по досягненню спільної цілі [10, с. 272]. Взаємодія як найпростіша модель соціального явища та процесу, пише Д. Г. Заброда, можлива лише за: наявності двох або більшої кількості індивідів, що обумовлюють переживання та поведінку один одного; наявності актів, через які вони обумовлюють взаємні переживання та вчинки; наявності провідників, що здійснюють передачу дії або подразнення від одного індивіда до іншого [36, с. 46]. У соціальному контексті взаємодія являє собою найважливішу та найбільш розвинену форму відносин між суб'єктами соціального середовища (соціальної системи), основними ознаками якої є демократичний характер взаємозв'язків, наявність певної вигоди для усіх суб'єктів взаємодії, взаємна

узгодженість у діях суб'єктів соціальної системи для досягнення наміченої цілі [181, с. 119].

У теорії адміністративного права питанням взаємодії приділяється особлива увага, оскільки дана галузь права пов'язана із управлінням, яке по суті є суцільною взаємодією. І. В. Письменний тлумачить управлінську взаємодію як участь у спільній діяльності суб'єктів управління в процесі досягнення суспільно необхідних цілей. Зважаючи на те, що управління є соціальним явищем, управлінська взаємодія тісно пов'язана із соціальною взаємодією, яка є більш широким видом соціальних зв'язків. У процесі соціальної взаємодії відбуваються взаємовплив та взаємообумовленість окремих соціальних явищ, унаслідок чого вони змінюються, доповнюють один одного і формують єдину цілісну соціальну систему. Головним призначенням управлінської взаємодії є об'єднання зусиль суб'єктів управління в напрямі задоволення соціальних потреб, зумовлених суспільно необхідними цілями [29, с. 82]. М. Георгіце у розрізі вивчення засад протидії організованій злочинності визначив взаємодію як засновану на законі і підзаконних актах, погоджену за метою, місцем і часом діяльність незалежних один від одного в адміністративному відношенні представників різних підрозділів органів внутрішніх справ, а також інших відомств, установ, що виражається в найбільш доцільному сполученні властивих цим фахівцям засобів і методів, яка спрямована на вирішення завдань з виявлення, припинення і розкриття злочинів [25, с. 13]. К. К. Єрмаков визначив взаємодію у контексті діяльності правоохоронних органів як засновану на законах та підзаконних актах, узгоджену за метою, місцем та часом діяльність різних ланок правоохоронних органів щодо охорони громадського порядку та боротьби зі злочинністю [31, с. 4]. В. Ю. Шепітько визначає взаємодію правоохоронних органів як узгоджену діяльність різноманітних ланок однієї або декількох організованих систем, спрямовану на досягнення спільної мети з найменшими витратами сил, засобів і часу

[143, с. 19]. З позиції, яку висловлює І. П. Козаченко, взаємодія — це своєрідна модель комплексного здійснення оперативно-розшукових та інших правоохоронних заходів, які здійснюються з урахуванням відповідних умов оперативної ситуації (обстановки). Тобто взаємодія є концентрацією сил, засобів і методів для досягнення поставленої мети, здійснення відповідних спільних заходів, вибором таких тактичних прийомів або їх комбінацій, які найкраще забезпечують виконання завдань у винятково короткі терміни силами і засобами, що є в розпорядженні суб'єктів взаємодії, при найменших затратах і при безумовному дотриманні чинного законодавства [51, с. 177–203].

Отже, значення взаємодії як одного з інструментів забезпечення належної якості та ефективності охорони та підтримання громадського порядку в судах важко переоцінити. Вона дозволяє суб'єктам правоохоронної діяльності, зокрема Службі судової охорони, в разі необхідності залучати ресурси і можливості інших правоохоронних органів для більш оперативного та дієвого вирішення поставлених завдань. О. Ф. Лубін, висвітлюючи важливість взаємодії, акцентує увагу на тому, що результат взаємодії є більше суми його складових — діяльність взаємодіючих суб'єктів (об'єктів) має коефіцієнт корисної дії більший за просту суму їх коефіцієнтів. Підсумковий результат взаємодії, як наголошує дослідник, недосяжний для індивідуальної роботи кожної з її сторін. Тому що кожен учасник цього особливого і найбільш складного типу кооперації застосовує у своїй роботі такі прийоми, методи і засоби, які недоступні будь-якому іншому партнеру по взаємодії [62, с. 86–87].

Наразі питання взаємодії Служби судової охорони із судами, органами та установами системи правосуддя та іншими правоохоронними органами регулюються лише декількома нормами, закріпленими у Положенні про Службу судової охорони від 21.12.2017 р. Згідно з даним документом, з метою належного виконання завдань Служби підрозділи управлінь

взаємодіють: з питань підтримання громадського порядку в суді, припинення проявів неповаги до суду, забезпечення безпеки учасників судового процесу — із суддями, керівниками апаратів судів, судовими розпорядниками, секретарями судових засідань, Національною поліцією України, Національною гвардією України та іншими правоохоронними органами; з питань охорони приміщень судів, інших органів та установ системи правосуддя — із суддями, керівниками апаратів відповідних судів, керівниками секретаріатів Вищої ради правосуддя, Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, керівниками Державної судової адміністрації України та її територіальних управлінь, Національної школи суддів України та її регіональних відділень, з Національною поліцією, Національною гвардією України та іншими правоохоронними органами; з питань державного забезпечення особистої безпеки суддів та членів їх сімей, працівників апарату суду — із суддями, керівниками апаратів відповідних судів, керівниками органів та установ системи правосуддя, органами Служби безпеки України, органами охорони державного кордону України, розвідувальними органами України, Національною поліцією України та іншими правоохоронними органами. Служба організовує взаємодію своїх підрозділів з іншими державними органами, установами та організаціями, правоохоронними органами у формі: проведення спільних нарад, консультацій; обміну інформацією з питань попередження та припинення правопорушень; інших не заборонених законодавством заходів за умови, що не порушуються права та обов'язки Служби і здійснення таких заходів належить до компетенції відповідного державного або правоохоронного органу [114].

З викладеного видно, що дане положення досить поверхнево врегульовує зазначену взаємодію. У зв'язку із цим, вважаємо, що питання співпраці Служби судової охорони з судовими та правоохоронними органами мають бути регламентовані більш детально. Зокрема, необхідно визначити:

завдання та принципи даної взаємодії; напрямки та форми її здійснення; координаційний центр та його повноваження; які форми та методи є пріоритетними залежно від настання тих чи інших ситуацій, виникнення загроз. В якості прикладу у даному контексті можна відзначити Спільний наказ Генерального прокурора України та керівників правоохоронних органів «Про затвердження Положення про координацію діяльності правоохоронних органів у сфері протидії злочинності та корупції» від 16.04.2012 р. № 43/375/166/353/284/241/290/256, в якому закріплено, що завданнями координації є: визначення основних напрямів запобігання і протидії злочинності та корупції на основі аналізу їх структури, динаміки та прогнозування тенденцій розвитку цих негативних явищ; розробка, узгодження і виконання спільних заходів, спрямованих на своєчасне виявлення, розкриття, припинення та попередження злочинних і корупційних проявів, усунення причин та умов, що їм сприяли; підготовка пропозицій з удосконалення законодавства, спрямованих на підвищення ефективності правоохоронної діяльності, протидії злочинності та корупції [111]. Дана координація здійснюється на таких принципах як: законність; рівність суб'єктів координаційної діяльності у визначенні проблемних питань щодо запобігання і протидії злочинності та корупції, розробці пропозицій щодо заходів, спрямованих на їх подолання; самостійність кожного правоохоронного органу при реалізації узгоджених рішень; відповідальність керівників правоохоронних органів, в межах їх компетенції, за якісне і своєчасне виконання узгоджених заходів; гласність щодо проведення координаційних заходів, висвітлення результатів проведеної роботи у засобах масової інформації в межах, які не суперечать вимогам законодавства про захист прав, свобод людини і громадянина, державної та іншої таємниці [111]. Щодо форм означеної координації, то основною є проведення координаційної наради керівників правоохоронних органів. Окрім того, згідно із наказом, можуть використовуватися такі форми

координації: проведення спільних засідань колегій правоохоронних органів; проведення міжвідомчих нарад за участю керівників правоохоронних органів, органів виконавчої влади та місцевого самоврядування; видання спільних наказів, вказівок, інформаційних листів та інших документів організаційного та методичного характеру; обмін інформацією з питань стану злочинності та корупції; розробка і здійснення узгоджених заходів з метою виявлення, припинення та профілактики злочинів і корупційних діянь, а також усунення причин та умов, що сприяли їх вчиненню; спільні виїзди до регіонів для проведення узгоджених заходів, перевірок і надання допомоги правоохоронним органам на місцях; вивчення позитивного досвіду з питань запобігання і протидії злочинності та корупції, впровадження його в практичну діяльність правоохоронних органів; утворення спільних слідчо-оперативних груп для розкриття і розслідування окремих тяжких та особливо тяжких злочинів; взаємне використання можливостей правоохоронних органів для підготовки і навчання кадрів, підвищення їх кваліфікації; проведення спільних семінарів, конференцій та інших навчально-практичних заходів; розробка пропозицій з питань удосконалення правового регулювання запобігання і протидії злочинності та корупції; спільне ініціювання та проведення наукових досліджень у сфері боротьби із злочинністю та корупцією [111].

Ще одним важливим і перспективним напрямком вдосконалення адміністративного законодавства, яке регламентує здійснення охорони та підтримання громадського порядку в судах, на нашу думку, є вироблення правових засад оцінювання якості та ефективності виконання даної діяльності Службою судової охорони. Оцінювання є надзвичайно важливим етапом перевірки відповідності реальних результатів роботи певного державного органу поставленим перед ним завданням. Оцінювання дозволяє перевірити те, наскільки доцільними та виправданими є ті чи інші аспекти державної політики або діяльності державного органу. Л. Пал у розрізі

висвітлення оцінювання політичної діяльності підкреслює, що воно (тобто оцінювання) є вирішальним чинником у визначенні того, чи досягла певна програма своїх цілей. Оцінювання дає відповідь на те, чи політика або програма змінює становище на краще, чи має вплив [91, с. 85]. Д. В. Сухінін пише, що оцінювання є тим засобом, який дозволяє визначити ефективність роботи влади: якісне та кількісне порівняння очікуваних результатів з отриманими дозволяє таким чином визначити як успіхи, так і недоліки роботи органів місцевої влади з надання послуг, що є основним видом їх діяльності. Оцінювання якості послуг органів влади — це дослідження, яке визначає стан виконання та наслідки надання послуги за якісними та кількісними показниками, відповідність встановлених цілей результатам, а також результативність, продуктивність та ефективність надання послуг та діяльності влади [160]. Л. Л. Приходченко тлумачить оцінювання як систематичний процес порівняння діяльності та/чи результатів виконання програми або політики із цілями, завданнями, комплексом явних або неявно виражених стандартів з метою внесення необхідних адміністративних чи політичних змін. В системі органів публічної влади оцінювання є аналітичною діяльністю, спрямованою на збір, аналіз, тлумачення та передавання інформації про економічність, ефективність, результативність політики, програм, проектів, які здійснюються з метою поліпшення соціальних умов. Оцінювання спрямоване на заплановані, поточні або завершені управлінські впливи і стосується процесу визначення цінності або значущості діяльності, політики чи програми [29, с. 504].

Одним із ключових етапів розробки правових засад досліджуваного оцінювання є визначення критеріїв, за якими воно відбуватиметься. Критерії — це ознаки, сторони, прояви управління, аналізуючи які, можна визначати рівень і якість управління, його відповідність потребам та інтересам суспільства. Критерії загальної соціальної ефективності державного управління — це ті, які дають можливість бачити і, бажано,

вимірювати досягнутий через державне управління рівень задоволення назрілих потреб, інтересів і цілей суспільства, окремої соціальної групи, конкретної особи [76, с. 153]. В. А. Ткачук, зауважуючи на важливості критеріїв оцінювання, пише, що в основу оцінки потрібно покласти критерії, які визначають оптимальні шляхи забезпечення надання органами місцевої влади високоякісних, ефективних послуг населенню. Запровадження чіткої системи критеріїв оцінювання підвищить рівень відповідальності, оскільки ці критерії також матимуть відображення у бюджетному процесі, де можливе зіставлення відповідності рівня наданих послуг та обсягу витрачених коштів. Ще одним важливим наслідком запровадження зазначених критеріїв буде підвищення прозорості діяльності влади, адже оцінка результатів її роботи завжди буде доступна громадськості [169, с. 51]. О. В. Федорчак, розмірковуючи про проблемні аспекти оцінювання діяльності обласних державних адміністрацій на основі збалансованої системи показників, звертає увагу на те, що складність його проведення обумовлена, зокрема, необхідністю добору відповідних критеріїв та показників. Автор пише, що оцінка ефективності державного управління представляє собою самостійну та складну проблему теорії державного управління. Складність цієї проблеми полягає у тому, що на практиці важко оцінити діяльність органів державної влади; чітко окреслити, які саме чинники мають безпосередній вплив на цю категорію; у державному секторі відсутній єдиний показник результату, яким є для комерційних структур прибуток; досить складно безпосередньо виміряти й охарактеризувати результат діяльності; неможливо прослідкувати однозначну залежність між конкретними затратами, результатами та наслідками цієї діяльності; існує суттєвий часовий лаг між затратами та результатами роботи установ державного управління. Окрім того, проблемними моментами є недостатньо розвинений запит на оцінювання органів державної влади; підміна терміну «оцінювання» термінами «контроль», «моніторинг», «аудит»; острах у державних службовців критики,

покарання, звільнення, якщо діяльність буде оцінюватися; недостатні навички у сфері оцінювання [174]. А. В. Соколов наголошує, що на сьогодні триває пошук універсального концептуального підходу до оцінки, який дозволив би проводити оцінку і аналізувати діяльність органів державного управління з позицій їх здатності і успішності в досягненні мети максимізації громадського добробуту. Потрібно виробити такий підхід до оцінки, який дозволяв би інтегрально враховувати різні показники якості державного управління, спирався б на принципи «хорошого публічного управління» і орієнтувався передусім на зовнішню оцінку діяльності органів виконавчої влади з боку споживачів державних послуг. У основі такого інтегрального підходу до оцінки діяльності органів державного управління може лежати концепція громадської цінності [154].

На нашу думку, розробляючи механізм оцінювання якості та ефективності здійснення охорони та підтримання громадського порядку в судах, дуже важливо, щоб воно не зводилося лише до внутрішнього оцінювання, тобто самооцінювання працівників Служби судової охорони та їх оцінювання керівниками. Набагато важливішими є ті показники якості та ефективності діяльності даної Служби, що будуть їй поставлені суддями, працівниками апарату суду, учасниками судових процесів, іншими відвідувачами судів, тобто тими, заради забезпечення безпеки і спокою кого дана служба і функціонує [191].

Отже, резюмуючи викладене, можемо констатувати, що наразі адміністративне законодавство, яке регламентує здійснення охорони та підтримання громадського порядку в судах, не має комплексного та цілісного характеру, що, вочевидь, пояснюється новизною такого органу як Служба судової охорони. Втім, послідовна та змістовна нормотворча робота у вказаних напрямках повинна забезпечити означену службу якісним та чітким нормативно-правовим підґрунтям [189].

3.3. Удосконалення організаційних засад здійснення охорони та підтримання громадського порядку в судах

На сьогоднішній день практика діяльності органів, що забезпечують здійснення охорони та підтримання громадського порядку в судах, свідчить про те, що вона є далекою від досконалості. Підтвердженням цього в тому числі є чисельні скарги збоку громадян. Тому дане дисертаційне дослідження спрямоване якраз на аналіз існуючої ситуації, акумулювання основних ідей та вироблення відповідних пропозицій і рекомендацій щодо оптимізації роботи даної інституції. На сьогоднішній день розроблено проект Стратегії розвитку Служби судової охорони до 2022 року (далі — Стратегія), проте, остаточного її затвердження не відбулося й на цю бездіяльність є різні причини матеріального, кадрового та організаційного характеру.

Стратегія розвитку Служби судової охорони охоплює період до 2022 року. Серед її ключових завдань як державного органу у системі правосуддя, створеного для забезпечення охорони та підтримання громадського порядку в судах, — припинення проявів неповаги до суду, охорона приміщень судів, органів та установ системи правосуддя, виконання функцій особистої безпеки суддів та членів їхніх сімей, працівників апаратів судів, забезпечення у суді безпеки учасників судового процесу. Становлення Служби, за оцінкою Стратегії, має відбуватися у три етапи:

– перший (2019–2020 роки) — передбачає комплектування органів управління та підрозділів, що виконуватимуть завдання з охорони Вищого антикорупційного суду та інших об'єктів, навчання та підвищення кваліфікації співробітників, охорони 100% об'єктів у місті Києві, Київській та Вінницькій областях, апеляційних та місцевих судів у 16 областях України (у 2020 році Службою планується взяти під охорону 405 об'єктів);

- на другому етапі (у 2021 році) планується забезпечити охорону решти об'єктів (855), доукомплектувати штат органів управління та підрозділи оперативно-раптової дії і особистої безпеки суддів та членів їхніх сімей;

- третій етап (2022 рік) — це завершення навчальних програм, доукомплектація підрозділів оперативно-раптової дії, завершення матеріально-технічного оснащення Служби [171].

У зв'язку з вищевикладеним, ключовими аспектами Стратегії було визначено наступні:

- формування та розвиток кадрового потенціалу, його соціальний захист і професійна підготовка. Матеріально-технічне забезпечення;

- ефективне планування, управління силами та засобами, організація взаємодії, підзвітність і прозорість. Розроблення нормативно-правових та ухвалення локальних актів для забезпечення виконання завдань;

- виконання завдань за призначенням (підтримання громадського порядку в суді, припинення проявів неповаги до суду, охорона приміщень суду та установ системи правосуддя, виконання функцій щодо державного забезпечення особистої охорони суддів та членів їх сімей, працівників суду, забезпечення у суді безпеки учасників судового процесу) [137].

В рамках реалізації першого пункту Стратегії були визначені такі завдання: 1) упровадити систему ефективного управління персоналом, засновану на передовій світовій практиці; 2) запровадити професійний підхід до процесу відбору кадрів Служби, мотивації та забезпечити їх професійне навчання; 3) запровадити якісну систему професійної підготовки, що забезпечить належне виконання завдань Служби за призначенням; 4) створити власний навчальний заклад (центр) із підготовки співробітників Служби згідно з вимогами Державних стандартів професійно-технічної освіти за професіями «Охоронник» (ДСПГО 5169 — ОК.74.60-24) та «Охоронець» (ДСПГО 5169 — ОК.74.60-2013); 5) упровадити комплексний

підхід у забезпеченні гендерної рівності під час формування кадрової політики; 6) систематично проводити комплексне обстеження об'єктів охорони з урахуванням особливостей об'єктів, загроз та наявних технічних засобів охорони, вживати заходів щодо уточнення чисельності Служби; 7) створити розгалужену систему фондів, забезпечити ними територіальні управління для розміщення персоналу, озброєння та техніки, засобів зв'язку, спеціальних засобів, обладнання тощо; 8) створити систему матеріально-технічного забезпечення Служби з чітким розмежуванням питань управління, планування, накопичення, зберігання та постачання; 9) впровадити у сфері озброєння й техніки систему уніфікації озброєння та техніки і єдині вимоги до тактико-технічних характеристик; 10) створити систему медичного та санаторно-курортного забезпечення Служби в єдиній загальнодержавній системі медичного забезпечення; 11) впровадити систему забезпечення співробітників Служби житловими приміщеннями [137].

Визначені цілі є досить експресивними, окремі положення виглядають навіть дещо зухвало, оскільки обов'язково потрібно враховувати розміри бюджетних асигнувань на ті потреби, які були сформовані вище. Більше того, як слушно зазначено у попередніх рекомендаціях до проекту Стратегії розвитку Служби судової охорони до 2022 року, наданих канадськими експертами, зокрема, заступницею Міністра юстиції провінції Британська Колумбія Ліндою Кавано, керівником Служби шерифів провінції Британська Колумбія Полом Коррадо та генеральним директором Служби охорони, Федеральної служби судового адміністрування Лучіаном Бентенуто, «забезпечення Служби приміщеннями, обладнанням і транспортними засобами, необхідними для взяття під охорону 792 судових установ (на додаток до облаштування центрального апарату, навчальних баз і адміністративних підрозділів), протягом трирічного періоду є амбітною метою» [97], а для вирішення питань матеріально-технічного забезпечення вони порекомендували сформувати високопрофесійну адміністративну

групу. Озвучена була також пропозиція розробити план дій у разі виникнення непередбачуваних обставин, щоб забезпечити виконання визначених функцій і пріоритети у розподілі ресурсів на той випадок, якщо фінансування буде виділене не у повному обсязі або несвоєчасно, якщо виникнуть непередбачені ускладнення з комплектуванням кадрів, наданням приміщень, оперативним або адміністративним забезпеченням діяльності Служби.

Що стосується процесу підготовки кадрів для Служби судової охорони, то це питання є дійсно важливим. Більшість фахівців, які долучилися до лав Служби, перейшли з органів Національної поліції та Національної гвардії, тому вони проходили перепідготовку в стінах вищих навчальних закладів зі специфічними умовами навчання системи МВС України. З одного боку, такий підхід є цілком логічним, тому що основна функція співробітників Служби судової охорони — це забезпечення безпеки учасників судового процесу та судів, а також забезпечення громадського порядку під час судового засідання. Для цього зазначені особи уповноважені застосовувати заходи впливу, правове регламентування яких передбачено нормами Законів України «Про Національну поліцію» та «Про охоронну діяльність». Але з іншого боку, особовий склад Служби судової охорони перебуває у підвідомчості органів правосуддя, тому цілком логічною є потреба підготовки кадрів саме у Національній школі суддів із можливим залученням фахівців з органів Національної поліції. Певна річ, це питання не одного дня, але дії керівництва Служби у цьому напрямку повинні поступально реалізовуватися: готуватися пропозиції щодо внесення змін до чинного законодавства, розроблюватися освітні програми, формуватися умови навчання, ухвалюватися бюджет тощо, адже підбір і підготовка достатньої кількості співробітників і допоміжного персоналу можуть стати надзвичайно складним завданням на першому етапі. Тому мають бути створені (в рамках Служби судової охорони) рекрутингові центри, які забезпечуватимуть

просвітницько-інформаційну роботу серед населення з метою залучення до лав Служби потенційних кадрів. Як правильно зазначає очільник Державної судової адміністрації: «Становлення та розвиток Служби судової охорони багато в чому залежать від фінансового забезпечення, проте, кадрові й інші організаційні питання є дуже важливими» [171].

Актуальним напрямком роботи при формуванні та упорядкуванні діяльності нової інституції є вивчення позитивного досвіду аналогічних структур інших держав. Сьогодні українцям у цьому дуже допомагають представники керівного складу Служби шерифів Британської Колумбії (СШБК). Вони діляться досвідом, надають рекомендації, проводять спільні зустрічі, тренінги, що є дуже важливим для формування навичок і вмінь у майбутніх та діючих співробітників Служби судової охорони, а також у самих інструкторів, які в подальшому будуть забезпечувати підготовку кадрів.

Міжнародний досвід, на нашу думку, буде корисним і найбільш дієвим для формування системи ефективного управління. Оптимальне його використання надасть можливість відійти від радянських стереотипів реалізації правоохоронної функції, упорядкувати суспільні відносини у цій сфері за рахунок конструктиву та поваги до думки та потреб співробітників Служби.

Для реалізації другого пріоритетного напрямку Стратегії були визначені такі завдання: 1) розробити та запровадити ефективну систему організації служби, засновану на раціональному застосуванні сил та засобів, систему планування, моніторингу й оцінки результатів діяльності. Створити ефективну систему управління підрозділами Служби, які реалізують її функціональні завдання; 2) запровадити принципи деполітизації (для мінімізації впливу й унеможливлення втручання політичних органів держави та їх представників у діяльність Служби) і децентралізації (для підвищення самостійності територіальних управлінь Служби в ухваленні рішень і

відповідальності за результати роботи як запоруки зростання ефективності їх службової діяльності); 3) запровадити систему миттєвого реагування на ускладнення обстановки на об'єктах обслуговування на основі раціональної системи ухвалення рішень, високої професійної навченості, належного матеріально-технічного забезпечення; 4) встановити єдину систему отримання інформації від Національної поліції та Служби безпеки України стосовно виникнення загроз життю, здоров'ю суддів та членів їх сімей, працівників суду, неправомірних намірів щодо зриву судового процесу та осіб, які його планують; 5) розробити й організувати інформаційну систему Служби, інтегровану до єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи Державної судової адміністрації України. Отримати доступ до інформаційно-телекомунікаційних систем Національної поліції та інших органів, що наповнюють і підтримують в актуальному стані інформаційні ресурси, бази даних, надавши аналогічний доступ відповідним органам до власних інформаційних ресурсів; 6) запровадити комплексну автоматизацію робочих процесів, процесів управління та інформаційно-аналітичної підтримки управлінської діяльності, єдину систему електронного документообігу з необхідними механізмами її захисту, систему планування поточної діяльності з можливістю дистанційного контролю за якістю роботи окремих виконавців; 7) запровадити систему співпраці Служби з місцевими органами державної влади та місцевого самоврядування, територіальними управліннями Державної судової адміністрації України, громадськістю; 8) налагодити чіткий механізм міжнародних зв'язків з аналогічними формуваннями (структурами) іноземних держав щодо обміну досвідом і вдосконалення роботи Служби; 9) забезпечити реалізацію заходів щодо запобігання та протидії корупційним правопорушенням у межах діяльності Служби; 10) розробити нормативно-правові та ухвалити локальні акти для забезпечення виконання завдань [137].

Основною підставою реалізації завдань другого блоку Стратегії є визначення та формування нормативної бази. Законодавчо закріплені повноваження за всіма напрямками діяльності Служби виступатимуть гарантією належного забезпечення правопорядку в судах. Закон України «Про Службу судової охорони» повинен не тільки містити перелік повноважень та характеризувати правовий статус цього органу. Він повинен, зокрема, закріплювати механізм реалізації цих повноважень. Правовий статус кожного співробітника Служби повинен бути активним, щоб забезпечити реалізацію гарантій службової діяльності.

Дуже важливо закріпити правові підстави застосування спеціальних заходів примусу: фізичної сили, спеціальних засобів та вогнепальної зброї. Посилання до Законів України «Про Національну поліцію» та «Про охоронну діяльність» є недостатніми, оскільки умови праці та підстави застосування цих заходів суттєво різняться. Співробітник Служби судової охорони повинен чітко розуміти, коли йому дозволено застосовувати силу, а коли ні.

Прийняття однойменного закону стане основою розробки підзаконних нормативно-правових актів, які будуть уточнювати його положення та сприяти якнайкращому його правозастосуванню. Будувати діяльність Служби одразу на основі підзаконного джерела нераціонально, оскільки якщо виникне колізія чи конкуренція норм, домінантом виступить законодавчий акт. Сьогодні ж дії Служби та її правовий статус одразу стають на другий план.

Дуже важливим вбачається також унормувати робочий день співробітників Служби судової охорони. Чи передбачається, що Служба працюватиме у цілодобовому і безперервному режимі, чи буде сфера її повноважень поширюватись лише на територію судових установ — це ті питання, які цікавлять усіх без винятку співробітників. Законодавче їх врегулювання також виступить гарантією трудової діяльності.

При роботі з громадськістю та формулюванні позитивного іміджу Служби судової охорони вкрай важливо завоювати довіру громадян, підкресливши важливу роль Служби у забезпеченні їх безпеки. Було б корисно уточнити формулювання бачення діяльності Служби судової охорони в законі, зазначивши те, що функція забезпечення захисту всіх учасників судового процесу і громадян є так само важливою і ключовою, як і функція захисту і безпеки суддів, членів їхніх сімей і працівників судових установ [97].

З огляду на активізацію зусиль з протидії корупції і бажання зберігати прозорість і підзвітність у процесі своєї діяльності, на додаток до складання присяги і спеціальної перевірки кандидатів при працевлаштуванні, керівництву Служби судової охорони було запропоновано розглянути можливість створення незалежного наглядового комітету (за аналогією з Відділом професійних стандартів Служби шерифів Британської Колумбії) для виконання функцій механізму стримування і противаг під час розслідування звинувачень у неналежній поведінці, проведення аудиту об'єктів та/або для забезпечення дотримання зобов'язань і обмежень, передбачених Положенням про проходження служби співробітниками Служби судової охорони. Поведінка всіх державних службовців Британської Колумбії у приватному і професійному житті регулюється Стандартами поведінки працівників державної служби Британської Колумбії, тому ми також можемо розглянути можливість розробки аналогічного документу. Ще одним заходом з протидії корупції може стати розробка загальних принципів розпорядження бюджетними коштами, включаючи фінансові запобіжники для попередження неналежного використання коштів [97].

Очікуваними результатами другого пріоритетного напрямку Стратегії є:

- розробка нормативно-правової бази стосовно діяльності Служби;
- визначення правових засад діяльності Служби;

- забезпечення функціонування прозорих та дієвих механізмів мінімізації наслідків і відновлення порушених прав співробітників Служби;
- запровадження алгоритму побудови управлінських та робочих процесів, спрямованих на якість, постійну готовність підрозділів до виконання завдань за призначенням, зокрема в умовах погіршення ситуації;
- запровадження якісної системи управління;
- мінімізація впливу та унеможливлення втручання політичних органів держави і їх представників у діяльність Служби;
- підвищення оперативної самостійності територіальних управлінь Служби в ухваленні рішень і відповідальності за результати роботи як запорука зростання ефективності їх службової діяльності;
- створення інформаційної системи Служби, яка має бути інтегрована до Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи та надасть можливість отримати доступ до інформаційно-телекомунікаційних систем Національної поліції [137].

Останнім стратегічним напрямом у Стратегії було визначено виконання завдань за призначенням, що передбачає: 1) забезпечити ефективну структурну й функціональну розбудову органів та підрозділів Служби, які беруть безпосередню участь у виконанні завдань за призначенням; 2) забезпечити готовність сил і засобів для виконання завдань, пов'язаних із роботою Вищого антикорупційного суду. Поступове взяття під охорону на всій території держави приміщень судів, органів та установ системи правосуддя, вивільнивши від виконання цих обов'язків працівників Національної поліції та військовослужбовців Національної гвардії України, а також приміщень судів, органів та установ системи правосуддя, охорона яких здійснюється технічними засобами охорони; 3) забезпечити розвиток спроможностей підрозділів (співробітників) Служби, особливо підрозділів швидкого реагування, для забезпечення своєчасного й адекватного реагування на кризові ситуації, які виникатимуть під час виконання завдань,

з метою недопущення та мінімізації загроз; 4) запровадити систему тактико-спеціальних навчань (тренувань) із Національною поліцією, Службою безпеки України, Національною гвардією України, Державною службою України з надзвичайних ситуацій щодо відпрацювання взаємодії в умовах надзвичайних ситуацій (обставин) на об'єктах охорони; 5) розробити в усіх територіальних управліннях Служби плани заходів із забезпечення на об'єктах охорони режиму воєнного та надзвичайного стану, антитерористичних і протидиверсійних заходів, які узгодити зі Збройними Силами України, Міністерством внутрішніх справ України та Службою безпеки України (іншими взаємодіючими структурами) на місцях; 6) розробити та впровадити ефективну систему заходів безпеки суддів і членів їх сімей та працівників суду; 7) створити єдину систему моніторингу, узагальнення й аналізу результатів службової діяльності для визначення обсягів та особливостей служби, раціонального розподілу чи перерозподілу навантажень для подальшого ефективного застосування особового складу; 8) організувати взаємодію з Державною судовою адміністрацією України стосовно забезпечення будівель, приміщень судів та установ системи правосуддя необхідною кількістю сучасних систем (засобів) технічної, інженерно-технічної та пожежної охорони, створення загальної автоматизованої системи відеоконференцій та онлайн-перегляду проведення резонансних судових засідань й акцій біля приміщень судів, органів та установ системи правосуддя, щодо яких Службою здійснюватиметься охорона; 9) узяти участь спільно з іншими органами державної влади України в забезпеченні функціонування судових установ після відновлення конституційного ладу на тимчасово окупованій території [137].

Для вказаного сектору завдань зарубіжні колеги також надали цілу низку пропозицій та рекомендацій щодо їх реалізації. По-перше, було запропоновано створити відділ з оцінки загроз (аналогічно Центру комплексної оцінки загроз Служби шерифів Британської Колумбії) для того,

щоб визначати пріоритети у розподілі ресурсів, проводити оцінку вразливості об'єктів і надавати допомогу у процесі організації і забезпечення безпеки під час проведення особливо важливих і резонансних подій, які потребують посиленої безпеки, або інших заходів підвищеної складності. Така організація діяльності зі збору оперативної інформації з питань безпеки дозволить забезпечити обґрунтоване і ефективне оперативне планування діяльності Служби. По-друге, в рамках діяльності із забезпечення безпеки судових установ було запропоновано передбачити проведення інформаційно-просвітницьких заходів з питань управління загрозами для користувачів судових приміщень. Проведення серед зацікавлених сторін роз'яснювальної роботи щодо того, за якими ознаками слід виявляти проблему і яким чином інформувати про неї, на їх думку, допоможе сформувати культуру спільної відповідальності за попередження і протидію насильству, що сприятиме розвитку і налагодженню роботи системи збору оперативної інформації про можливі ризики. По-третє, було запропоновано розробити і запровадити плани реагування на нештатні ситуації і відповідні тренувальні вправи для забезпечення готовності до різних надзвичайних ситуацій (наприклад, пожежа, повідомлення про мінування, відключення електроенергії, захоплення заручників, поява озброєної людини, яка намагається або погрожує відкрити стрілянину, зникнення дитини, чинники біологічної небезпеки тощо). По-четверте, доречним, на їх думку, є запровадження постійно діючої системи оцінювання діяльності працівників і забезпечення наступництва шляхом формування кадрового резерву. На додаток до системи постійного зворотного зв'язку і підготовки кадрів запропоновано розглянути можливість використовувати ще один спосіб підтримки розвитку кадрового потенціалу, який полягає у проведенні зустрічей з кожним працівником з визначеною регулярністю для обговорення стандартного переліку питань, включаючи цілі професійного розвитку (лідерські якості або інші мотиви), відповідність поведінки професійним якостям і цінностям працівника

державної служби, а також регулярність виходу на роботу. По-п'яте, створення Комітету з питань охорони праці і техніки безпеки, який проводитиме регулярні зустрічі з метою обговорення і реагування на проблеми безпеки працівників, також, на думку міжнародних колег, може бути корисним [97].

Однак, незважаючи на таку плідну роботу як вітчизняних, так і міжнародних органів правосуддя, невирішеними залишаються такі питання як:

- необхідність та доцільність проведення аудиту безпеки суддів;
- наділення чи ні співробітників Служби судової охорони оперативно-розшуковими функціями;
- закріплення за співробітниками Служби обов'язку конвоювання підсудних до зали судового засідання чи ні;
- необхідність прогнозування кадрових потреб Служби та ряд інших питань.

Для вирішення цих завдань та врегулювання усіх проблемних аспектів трудової діяльності у Службі судової охорони має бути, як уже неодноразово наголошувалося, прийнятий Закон України «Про Службу судової охорони». В рамках цього дисертаційного дослідження ми хочемо запропонувати структуру такого закону, яка вбачається одночасно і лаконічно-оптимальною, і місткою, оскільки охоплює усі сфери правовідносин, які виникають у співробітників Служби судової охорони під час виконання своїх повноважень щодо забезпечення безпеки судового процесу.

Закон має складатися з 10 розділів:

1 розділ «Загальні положення». У даному розділі важливо закріпити правовий статус Служби судової охорони, її завдання та функції, принципи та правову основу діяльності; визначити порядок координації та взаємодії з іншими органами державної влади, органами місцевого самоврядування та громадськістю; окреслити напрями міжнародного співробітництва;

2 розділ «*Система Служби судової охорони*». Даний розділ має містити перелік органів (центральных та територіальних), які становлять систему Служби; визначити структуру Служби та взаємозв'язки між її одиницями; унормувати чисельність та організацію діяльності Служби судової охорони;

3 розділ «*Повноваження Служби судової охорони*». У даному розділі важливо закріпити права та обов'язки окремо керівної ланки Служби, і окремо її співробітників; закріпити гарантії діяльності Служби; прописати механізми реалізації як повноважень Служби, так і гарантій їх службової діяльності;

4 розділ «*Проходження служби*». Ключовими нормами даного розділу мають стати процедури добору на службу, проходження служби та звільнення зі служби;

5 розділ «*Відповідальність співробітників Служби судової охорони*». Заходи юридичної відповідальності мають бути визначені як для керівного складу служби, так і для рядових співробітників;

6 розділ «*Застосування заходів впливу спеціального призначення*». Даний розділ повинен регламентувати порядок, вид, умови та межі застосування фізичної сили, спеціальних засобів та вогнепальної зброї;

7 розділ «*Соціальний та правовий захист особового складу Служби судової охорони*». Даний розділ є надзвичайно важливим для співробітників служби, а тому має містити положення щодо робочого часу та часу відпочинку; грошового, соціального, медичного, житлового, пенсійного забезпечення співробітників; має закріплювати порядок захисту основних прав, свобод та законних інтересів співробітників Служби судової охорони як при виконанні службових повноважень, так і поза службовою діяльністю;

8 розділ «*Фінансове та матеріально-технічне забезпечення Служби судової охорони*». У даному розділі має бути визначений порядок фінансування Служби та її забезпечення технічними, матеріальними та

інформаційними ресурсами, необхідними і достатніми для реалізації її завдань і функцій;

9 розділ *«Громадський контроль»*. Даний розділ має визначати умови та межі здійснення контролю та нагляду з боку органів державної влади, органів місцевого самоврядування та громадськості за діяльністю Служби судової охорони;

10 розділ *«Прикінцеві та перехідні положення»*. Даний розділ повинен містити інформацію щодо умов та порядку набрання чинності законом; рекомендації та пропозиції іншим органам державної влади у зв'язку із прийняттям цього закону. Мають бути обов'язково зазначені вказівки щодо внесення змін до норм чинного законодавства.

Певна річ, запропонована структура Закону України «Про Службу судової охорони» не може претендувати на остаточне затвердження. Вона має бути винесена на обговорення самих співробітників Служби, органів державної влади, наукової спільноти, громадськості тощо. Але відтягувати прийняття цього закону не можна, тому що від нього залежать правове положення Служби та її подальша діяльність. Більше того, співробітники Служби повинні відчувати свою захищеність з боку держави, а вона, у свою чергу, повинна усіяко у цьому сприяти.

Висновки до розділу 3

Узагальнено, що на сьогодні не існує в світі якогось одного найбільш ефективного та універсального механізму забезпечення та підтримання громадського порядку в судах. У більшості держав дана діяльність покладається, як правило, на декілька служб чи правоохоронних структур. Причому це можуть бути як спеціально створені у системі судової влади охоронні служби, так і відповідні поліцейські підрозділи, тобто у багатьох

державних охорона суду покладається на виконавчу гілку влади, або муніципальні поліцейські підрозділи, що підпорядковуються відповідним місцевим органам влади. Виокремлюючи позитивні моменти, які важливо врахувати для розвитку української Служби судової охорони, вважаємо за необхідне звернути увагу на таке:

- між службою, що здійснює охорону правопорядку в суді, та суддями конкретного суду мають бути налагоджені тісні довірливі стосунки;

- здійснення охорони правопорядку має передбачати не лише забезпечення приміщень суду достатньою кількістю високопрофесійних охоронців, але і його (суду) обладнання необхідними технічними та електронними пристроями;

- служба судової охорони повинна тісно співпрацювати з правоохоронними органами як державного, так і місцевого рівня, особливо в регіонах із підвищеною криміногенною ситуацією;

- здійснення діяльності із забезпечення та підтримки громадського порядку в судах має спиратися на відповідні спеціальні концептуальні та програмні документи, передбачати конкретні підходи до оцінки ризиків та форми і способи реагування на них.

Встановлено, що прийняти Концепцію з питань забезпечення громадського порядку в судах означає виробити основоположні, засадничі ідеї, на яких ґрунтуватиметься дана діяльність, сформулювати її пріоритети і перспективи розвитку. Обґрунтовано, що у вказаній концепції слід: по-перше, визначити проблеми та виклики, що існують сьогодні у сфері діяльності служби судової охорони; по-друге, сформулювати мету концепції та завдання, які необхідно вирішити для її досягнення; по-третє, визначити основні напрямки, в яких має реалізовуватися дана концепція, це, зокрема: а) вироблення підходів до оцінки ризиків та загроз, що виникають у досліджуваній сфері; б) вирішення питань кадрового забезпечення Служби

судової охорони; в) матеріально-технічне забезпечення даного судового органу та ін.

Наголошено, що питання співпраці Служби судової охорони із судовими та правоохоронними органами мають бути регламентовані більш детально. Зокрема, необхідно визначити: завдання та принципи даної взаємодії; напрямки та форми її здійснення; координаційний центр та його повноваження; які форми та методи є пріоритетними залежно від настання тих чи інших ситуацій, виникнення загроз.

Обґрунтовано, що розробляючи механізм оцінювання якості та ефективності здійснення охорони та підтримання громадського порядку в судах, дуже важливо, щоб воно не зводилося лише до внутрішнього оцінювання, тобто самооцінювання працівників Служби судової охорони та їх оцінювання керівниками. Набагато важливішими є ті показники якості та ефективності діяльності даної Служби, що будуть їй поставлені суддями, працівниками апарату суду, учасниками судових процесів, іншими відвідувачами судів, тобто тими, заради забезпечення безпеки і спокою кого дана служба і функціонує.

До найбільш перспективних напрямків вдосконалення адміністративного законодавства, яке регламентує здійснення охорони та підтримання громадського порядку в судах, віднесено: 1) прийняття концепції з питань забезпечення громадського порядку; 2) врегулювання взаємодії Служби судової охорони з іншими правоохоронними органами; 3) вироблення правових засад оцінювання якості та ефективності виконання даної діяльності Службою судової охорони.

Констатовано, що наразі адміністративне законодавство, яке регламентує здійснення охорони та підтримання громадського порядку в судах, не має комплексного та цілісного характеру, що, вочевидь, пояснюється новизною такого органу як Служба судової охорони. Втім, послідовна та змістовна нормотворча робота в указаних напрямках повинна

забезпечити означену службу якісним та чітким нормативно-правовим підґрунтям.

Обґрунтовано доцільність створити рекрутингові центри в системі Служби судової охорони, які забезпечуватимуть просвітницько-інформаційну роботу серед населення з метою залучення до лав Служби потенційних кадрів.

Запропоновано авторську структуру проекту Закону України «Про Службу судової охорони», яка містить 10 розділів: 1 розділ «Загальні положення»; 2 розділ «Система Служби судової охорони»; 3 розділ «Повноваження Служби судової охорони»; 4 розділ «Проходження служби»; 5 розділ «Відповідальність співробітників Служби судової охорони»; 6 розділ «Застосування заходів впливу спеціального призначення»; 7 розділ «Соціальний та правовий захист особового складу Служби судової охорони»; 8 розділ «Фінансове та матеріально-технічне забезпечення Служби судової охорони»; 9 розділ «Громадський контроль»; 10 розділ «Прикінцеві та перехідні положення».

Наголошується на тому, що Закон України «Про Службу судової охорони» повинен не тільки містити перелік повноважень та характеризувати правовий статус цього органу. Він повинен, зокрема, закріплювати механізм реалізації цих повноважень. Правовий статус кожного співробітника Служби повинен бути активним, щоб забезпечити реалізацію гарантій службової діяльності.

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено теоретичне узагальнення та нове вирішення наукового завдання, яке полягає у визначенні сутності та розкритті особливостей адміністративно-правового забезпечення охорони та підтримання громадського порядку в судах, а також опрацюванні напрямків його удосконалення з урахуванням вітчизняного та зарубіжного досвіду. У результаті проведеного дослідження сформульовано низку висновків, пропозицій та рекомендацій, спрямованих на досягнення поставленої мети.

1. Під громадським порядком як об'єктом адміністративно-правової охорони запропоновано розуміти такий стан суспільних відносин, що склався внаслідок регулятивного впливу на них правових та інших соціальних норм, який визначає режим поведінки суб'єктів у громадських місцях з метою забезпечення безпеки життя та здоров'я людей, поваги їх честі та гідності, нормального функціонування державних та громадських інститутів, збереження власності та підтримання громадського спокою. Зазначається, що громадський порядок є необхідною умовою для: а) нормального спілкування людей, безпечної та безперешкодної реалізації ними своїх прав та обов'язків; б) належного виконання органами публічної влади та їх посадовими особами своїх завдань і функцій.

2. До особливостей забезпечення охорони і підтримки громадського порядку в суді віднесено те, що дана діяльність: а) здійснюється у відносно обмеженому та замкненому просторі – у приміщенні судової установи, що суттєво обмежує та ускладнює можливості компетентних органів щодо вжиття заходів із забезпечення громадського порядку; б) відбувається в умовах соціального напруження, адже вирішення судової справи – це розв'язання спору, конфлікту, кожна зі сторін якого бажає досягнути своїх цілей і переконана, що саме її позиція є правильною та має бути підтримана судом. За таких умов цілком може бути здійснена спроба вчинити певний тиск на суд з метою схиляння його до прийняття потрібного одній зі сторін

рішення чи з метою затягування справи; в) спрямована на виконання комплексу завдань, а саме: охорону та захист життя і здоров'я суддів, працівників апарату суду, учасників судового процесу та інших осіб, що перебувають з тих чи інших причин на території судової установи; здійснення охорони і захисту суддів, працівників апарату суду та їх близьких родичів поза межами приміщень судових установ відповідно до Закону «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів»; забезпечення нормального режиму роботи суду шляхом підтримання громадського спокою і безпеки на території судової установи; вжиття відповідних превентивних заходів, спрямованих на недопущення потрапляння в судові засідання: людей, що перебувають у неадекватному стані внаслідок алкогольного чи наркотичного сп'яніння, психічних розладів або з інших причин; зброї, вибухових чи інших небезпечних предметів і речовин; г) суб'єктний склад відповідної діяльності.

3. Аргументовано, що сьогодні в нашій державі закладені основні правові засади, необхідні для ефективного забезпечення і підтримання громадського порядку в судах. Адже чинне законодавство визначає як загальні принципи, так і конкретні норми, що регламентують матеріально-правові та процедурно-процесуальні аспекти здійснення зазначеного забезпечення. Особливе місце у визначенні досліджуваних засад належить адміністративно-правовому регулюванню. Зазначається, що значення адміністративно-правового регулювання для забезпечення досліджуваного порядку обумовлене тим, що галузь адміністративного права регулює суспільні відносини, які містять елемент публічної влади. Найчастіше дане право пов'язують із діяльністю органів виконавчої влади, однак сьогодні сфера його застосування набагато ширша, оскільки регламентуючого впливу його засобів зазнає не лише виконавчо-розпорядча діяльність органів вказаної гілки влади, але й діяльність інших органів держави та місцевого самоврядування. Зокрема, засобами адміністративно-правового регулювання

визначаються правові засади діяльності компетентних суб'єктів (органів і посадових осіб) під час забезпечення досліджуваного громадського порядку: повноваження даних суб'єктів, наявні у їх розпорядженні форми, засоби та інструменти охорони і підтримки громадського порядку, процедури застосування заходів з його охорони, взаємодія вказаних суб'єктів з іншими органами держави та громадськістю.

4. Систематизовано завдання та функції Служби судової охорони. Запропоновано розширити їх у частині превентивної діяльності з метою недопущення неповаги до суду. Наголошується на тому, що завдання, сформовані для Служби судової охорони у Законі України «Про судоустрій та статус суддів», а також Положенні про Службу судової охорони, не є вичерпними та мають бути доповнені, враховуючи положення законів України «Про Національну поліцію», «Про охоронну діяльність», «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України», «Про Вищий антикорупційний суд», «Про звернення громадян», «Про доступ до публічної інформації», «Про інформацію», «Про очищення влади» та низки інших нормативних актів. Усі функції Служби судової охорони було класифіковано за такими напрямками: 1) охоронні; 2) превентивні; 3) захисні; 4) забезпечувальні; 5) інформаційно-аналітичні; 6) функції взаємодії.

5. Доведено, що компетенція та повноваження Служби судової охорони формують фундамент її правового статусу. Наголошується, що ні компетенція, ні повноваження не є сталими категоріями, вони можуть змінюватися залежно від розвитку суспільних відносин, які виникають у ході здійснення правосуддя, а також характеру та обсягу завдань, які покладаються на Службу. Під компетенцією Служби судової охорони запропоновано розуміти певний обсяг завдань, які покладаються на цю Службу та реалізуються з урахуванням наданих їй прав та обов'язків. Повноваження Служби судової охорони, у свою чергу, визначено як сукупність наданих державою та закріплених в установленому законом

порядку прав та обов'язків, необхідних і достатніх для належного виконання покладених на неї завдань та функцій.

6. Встановлено, що підставою будь-якого виду юридичної відповідальності співробітника Служби судової охорони є вчинення ним протиправного діяння. Залежно від завданої шкоди та характеру самого діяння зазначена особа може бути притягнена до кримінальної, адміністративної, дисциплінарної чи цивільно-правової відповідальності. Безпосередньо самі співробітники Служби судової охорони, враховуючи норми чинного законодавства, є загальними суб'єктами юридичної відповідальності, проте їх правовий статус в окремих випадках може змінювати характер юридичної відповідальності щодо них та, відповідно, правові наслідки, що необхідно враховувати при здійсненні провадження та кваліфікації протиправної поведінки. Встановлено, що особливості юридичної відповідальності зазначених працівників формують: 1) їх правовий статус; 2) специфіка службової діяльності; 3) порядок здійснення проваджень за адміністративними та дисциплінарними проступками.

7. Визначено, що організаційно-штатна структура територіальних органів Служби судової охорони остаточно сформована не в усіх регіонах. Вона перебуває на стадії свого становлення. У короткостроковій перспективі будуть доукомплектовані органи управління, продовжено навчання та підвищення кваліфікації співробітників, укомплектовано підрозділи оперативно-раптової дії та особистої безпеки суддів. Запропоновано найближчим часом розробити та затвердити наказом Державної судової адміністрації Положення про організаційно-штатну структуру Служби судової охорони. Даний акт державного управління повинен містити загальні положення про: 1) Службу судової охорони (її правовий статус, систему, джерельну базу, принципи діяльності, координацію та взаємодію); 2) організаційно-штатну структуру та підпорядкування підрозділів; 3) порядок організації та здійснення управління Службою судової охорони;

4) фінансове та матеріально-технічне забезпечення діяльності Служби судової охорони.

8. Виокремлено наступний зарубіжний досвід, який необхідно враховувати для розвитку вітчизняної Служби судової охорони: між службою, що здійснює охорону правопорядку в суді, та суддями конкретного суду мають бути налагоджені тісні довірчі відносини; здійснення охорони правопорядку має передбачати не лише забезпечення приміщень суду достатньою кількістю високопрофесійних охоронців, але й його (суду) обладнання необхідними технічними та електронними пристроями; Служба судової охорони повинна тісно співпрацювати з правоохоронними органами, як державного, такі і місцевого рівня, особливо в регіонах із підвищеною криміногенною ситуацією; здійснення діяльності із забезпечення та підтримки громадського порядку в судах має спиратися на відповідні спеціальні концептуальні та програмні документи, передбачати конкретні підходи до оцінки ризиків та форми і способи реагування на них.

9. До найбільш перспективних напрямків удосконалення адміністративного законодавства, яке регламентує здійснення охорони та підтримання громадського порядку в судах, віднесено: 1) прийняття Концепції з питань забезпечення громадського порядку; 2) врегулювання взаємодії Служби судової охорони з іншими правоохоронними органами; 3) вироблення правових засад оцінювання якості та ефективності виконання даної діяльності Службою судової охорони. Зазначається, що наразі адміністративне законодавство, яке регламентує здійснення охорони та підтримання громадського порядку в судах, не має комплексного та цілісного характеру, що, вочевидь, пояснюється новизною такого органу, як Служба судової охорони. Втім послідовна та змістовна нормотворча робота в указаних напрямках повинна забезпечити означену службу якісним та чітким нормативно-правовим підґрунтям.

10. З метою удосконалення організаційних засад здійснення охорони та підтримання громадського порядку в судах: по-перше, запропоновано створити рекрутингові центри в системі Служби судової охорони, які забезпечуватимуть просвітницько-інформаційну роботу серед населення з метою залучення до лав Служби потенційних кадрів; по-друге, наведено авторське бачення структури проекту Закону України «Про Службу судової охорони»; по-третє, обґрунтовано, що вказаний вище Закон повинен містити не тільки перелік повноважень та характеризувати правовий статус цього органу. Він повинен, зокрема, закріплювати механізм реалізації цих повноважень. Правовий статус кожного співробітника Служби має бути активним, щоб забезпечити реалізацію гарантій службової діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авдеєнко Є. В. Можливості використання зарубіжного досвіду правового забезпечення та організації діяльності судів в Україні / *Європейські перспективи*. 2014. № 7. С. 121–127.
2. Авер'янов В. Б. Реформування українського адміністративного права: черговий етап. *Право України*. 2000. № 7. С. 6–8.
3. Административное право Украины. 2-е изд., перераб. и доп.: учебник для студентов высш. учеб. заведений юрид. спец. / Под ред. проф. Ю. П. Битяка. Харьков: Право, 2003. 576 с.
4. Адміністративне право України: підруч. / за заг. ред. Т. О. Коломоєць. Київ: Істина, 2009. 475 с.
5. Адміністративне право України: словник термінів / за заг. ред. Т. О. Коломоєць, В. К. Колпакова; Держ. вищ. навч. закл. «Запоріз. нац. ун-т». Київ: Ін Юре, 2014. 520 с.
6. Адміністративне право України: Словник-довідник / Укладачі: д-р юрид. наук В. К. Шкарупа, канд. юрид. наук, доц. Ю. А. Ведерніков, В. П. Підчибій. Дніпропетровськ: Юрид. акад. МВС України, 2001. 196 с.
7. Адміністративно-територіальний устрій країн Європейського Союзу: навч. посіб. / за заг. ред. Ю. В. Ковбасюка, М. К. Орлатого. Київ: НАДУ, 2015. 628 с. URL: <https://pidruchniki.com/91592/pravo/frantsiya>
8. Александров Н. Г. Законность и правопорядок в социалистическом обществе. *Советское государство и право*. Москва: Наука, 1955. № 5. С. 10–13.
9. Атаманчук Г. В. Теория государственного управления: курс лекций. Москва: Юрид. лит., 1997. 400 с.
10. Афанасьев В. Г. Общество: системность, познание и управление. Москва: Политиздат, 1981. 432 с.

11. Бандурка О. М., Блажівський Є. М., Бурдоль Є. П. та ін.; Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар: у 2 т. Т. 1 / за заг. ред. В. Я. Тація, В. П. Пшонки, А. В. Портнова. Харків: Право, 2012. 768 с. URL: http://pidruchniki.ws/1319042049178/pravo/verhovenstvo_prava
12. Безимян А. Теорія держави і права / навчальний посібник. Для студентів денної та заочної форм навчання спеціальності «Правознавство». Суми: Українська академія банківської справи, 2005. 689 с.
13. Бибик С. П., Сюта Г. М. Словник іншомовних слів: тлумачення, словотворення та слововживання / За ред. С. Я. Єрмоленко. Харків: Фоліо, 2006. 623 с.
14. Бирюков П. Н.. Полиция Французской Республики / *Евразийский юридический журнал*. URL: <https://eurasialaw.ru/nashi-rubriki/politsiya-gosudarstv-mira/politsiya-frantsuzskoj-respubliki>
15. Бондар В. Служба судової охорони не тільки відбулася, а й стрімко розвивається. *Судово-юридична газета*. URL: <https://sud.ua/ru/news/publication/156548-valeriy-bondar-sluzhba-sudovoyi-okhoroni-ne-tilki-vidbulasya-a-y-strimko-rozvivayetsya> (дата звернення 18.02.2020).
16. Бондаренко І. В. Органи внутрішніх справ в системах правоохоронних органів України, Російської Федерації та інших зарубіжних країн: теоретичні аспекти: дис... канд. юрид. наук: 12.00.01 / Національна академія внутрішніх справ України. Київ, 2004. 253 с.
17. Ведель Ж. Административное право Франции / под ред. М. А. Крутоголова. Москва: Прогресс, 1973. 512 с.
18. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.

19. Віхров О. П., Віхрова І. О.. Теорія держави і права: курс лекцій: навчальний посібник / Чернігів: Десна Поліграф, 2015. 304 с. URL: https://pidruchniki.com/84589/pravo/zakonnist_ponyattya_sutnist_printsipi_garantiyi
20. Войцеховский А. В., Додин Е. В., Голосниченко И. П. Организация патрульно-постовой службы по единой дислокации. Киев: МВД СССР КВШ МВД СССР, 1982. 88 с.
21. Волинка К. Г. Теорія держави і права: навч. посіб. Київ: МАУП, 2003. 240 с.
22. Галаган О. І., Письменний Д. П. Поняття та система засад (принципів) кримінального провадження. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2013. № 4. С. 167–172.
23. Гаруст Ю. В. Основні принципи діяльності органів виконавчої влади з питань реалізації державної податкової політики. *Європейські перспективи*. 2014. № 5. С. 114–119.
24. Гаршина О. Є. Принцип як наукова категорія / *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2012. № 1. С. 282–289. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvdv_s_2012_1_40
25. Георгицэ Михай. Организованная преступность: проблемы теории и практики расследования: монография / Молд. Гос. Университет. Кишинэу 1998. Институт Реальных наук. 271 с.
26. Гетьман Є. Кодифікація як особливий різновид нормотворчості. *Вісник Академії правових наук України*. 2008. № 3 (54). С. 283–288.
27. Господарський процесуальний кодекс України від 6 листопада 1991 року № 1798-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12>
28. Грошовий Ю. М. Актуальні проблеми законодавчого процесу в Україні. *Концепція розвитку законодавства України: матеріали наук.-практ. конф.* Київ, 1996. С. 33–35.

29. Енциклопедичний словник з державного управління / уклад.: Ю. П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко та ін.; за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трощинського, Ю. П. Сурміна. Київ: НАДУ, 2010. 820 с.
30. Енциклопедія сучасної України. URL: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=3256
31. Ермаков К. К. Взаимодействие и координация в органах внутренних дел: лекция. Москва: Академия МВД СССР, 1971. 24 с.
32. Еропкин М. И. Управление в области охраны общественного порядка. Москва: Юриздат, 1965. 216 с.
33. Еропкин М. И., Попов Л. Л. Административно-правовая охрана общественного порядка. Ленинград: Лениздат, 1973. 328 с.
34. З історії становлення Служби судової охорони. *БД «Судова влада України»*. URL: https://sso.court.gov.ua/sso/info_sud/about_sso/ (дата звернення 18.02.2020).
35. Заброда Д. Адміністративно-правові засади: сутність та зміст категорії. *Адміністративне право і процес*. 2013. № 2 (4). URL: <http://applaw.knu.ua/index.php/arkhiv-nomeriv/2-4-2013/item/180-administrativno-pravovi-zasady-sutnist-ta-zmist-katehoriyi-zabroda-d-h>
36. Заброда Д. Г. Взаємодія суб'єктів боротьби з корупцією (адміністративно-правовий аспект): дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2005. 235 с.
37. Загальна теорія держави і права / За ред. академ. АПрН Укр. проф. В. В. Копейчикова. Київ: Юрінком, 1997. 211 с.
38. Зайчук О. В., Копиленко О. Л., Оніщенко Н. М та ін. Сучасна правова енциклопедія / За заг. ред. О. В. Зайчука; Ін-т законодавства Верховної Ради України. Київ: Юрінком Інтер, 2010. 384 с.
39. Заросило В. О. Порівняльний аналіз адміністративної діяльності міліції України та поліції зарубіжних країн (Великобританії, США, Канади та

Франції): дис... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Національна академія внутрішніх справ України. Київ, 2002. 250 с.

40. Захаров В. Ф. Актуальные вопросы административной ответственности за нарушение общественного порядка в современных условиях: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. Харків, 1972. 22 с.

41. Зозуля І. В., Довгань О. І. Закон України «Про Національну поліцію»: публічна чи громадська безпека? / *Форум права*. 2015. № 5. С. 85–92. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2015_5_16

42. Івченко А. О. Тлумачний словник української мови. Харків: Фоліо, 2002. 543 с.

43. Каглянчук І. В. Зарубіжний досвід функціонування судових систем та його виконання при реформуванні судової системи України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. 2013. Вип. 21. Т 1. Ч. 2. С. 45–49.

44. Ким Ю. Черно-красная мантия. *Закон і Бізнес*. № 51 / URL: https://zib.com.ua/ru/print/13391-o_chem_zastavlyaet_zadumatsya_ubiystvo_sudi_trofimova.html

45. Кирилюк Т. Ю. Правопорядок у суспільстві як результат правомірної поведінки / // *Часопис Київського університету права*. 2009. № 1. С. 39–44.

46. Кириченко В. М., Куракін О. М. Теорія держави і права: модульний курс: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2010. 264 с.

47. Кириченко В. М., Куракін О. М.. Теорія держави і права: модульний курс: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Київ: Центр учбової літератури, 2010. 264 с.

48. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 № 2747-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15>.

49. Кодекс України про адміністративні правопорушення: закон України від 7 грудня 1984 року № 8073-X ред. від 19.01.2020. *БД*

«Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10> (дата звернення 11.02.2020).

50. Кодекс цивільного захисту України: закон України від 2 жовтня 2012 року № 5403-VI, ред. від 01.01.2020. *БД «Законодавство України»* / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17> (дата звернення 03.02.2020).

51. Козаченко І. П., Регульський В. Л. Правові, морально-етичні та організаційні основи оперативно-розшукової діяльності. Львів: Львів. ін-т внутр. справ при Нац. акад. внутр. справ України, 2000. 219 с.

52. Колонтаевский Ф. Е. Организационные основы охраны общественного порядка в современных условиях: научн. докл. на соискание ученой степени д-ра юрид. наук. Москва, 1996.

53. Колпаков В. К. Адміністративно-деліктний правовий феномен: монографія / Національна академія внутрішніх справ України. Київ: Юрінком Інтер, 2004. 528 с.

54. Колпаков В. К., Кузьменко О. В. Адміністративне право України: підручник. Київ: Юрінком Інтер, 2003. 544 с.

55. Конституційне право України: підручник для студентів вищих навчальних закладів / За ред. Ю. М. Тодики, В. С. Журавського. Київ: Видавничий Дім «Ін Юре», 2002. 544 с.

56. Конституція України від 28.06.1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#n5262>

57. Корнієнко М. В. Роль ОВС України в охороні громадського порядку при ускладненні оперативної обстановки: монографія. Дніпропетровськ, 2001. 370 с.

58. Корнієнко М. І. Конституційно-правові основи місцевого самоврядування. / За ред. В.Ф. Погорілка, О.Ф. Фрицького // Муніципальне право України: Підручник. К.: Юрінком Інтер, 2001. 352 с.

59. Кравчук М. В. Теорія держави і права. Проблеми теорії держави і права: навчальний посібник. 3-тє вид., змін, й доп. Тернопіль: Карт-бланш, 2002. 247 с. URL: <https://lawbook.online/page/tgp1/ist/ist-16--idz-ax238--nf-23.html>
60. Крестовська Н. М., Матвеева Л. Г. Теорія держави і права: Елементарний курс. Видання друге. Харків: ТОВ «Одіссей», 2008. 432 с.
61. Крижановський А. Ф. Законність і правопорядок: «сіамські близнюки» чи самостійні правові категорії? *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2011. № 1 (1). С. 27–36.
62. Криміналістика: Расследование преступлений в сфере экономики / Под ред. В. Д. Грабовского, А. Ф. Лубина. Ниж. Новгород: Нижегород. ВШ МВД РФ, 1995. 400 с.
63. Кримінальний кодекс України: закон України від 5 квітня 2001 року № 2341-III, ред. від 16.01.2020. *БД «Законодавство України»* / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення 13.02.2020).
64. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 9–10, № 11–12, № 13. Ст. 88.
65. Кузнецова Н. Ф. Уголовная ответственность за нарушение общественного порядка. Москва: Госюриздат, 1963. 32 с.
66. Кузьменко О. В., Пастух І. Д., Користін О. Є. та ін.; Адміністративне право зарубіжних країн: курс лекцій / за ред. О. В. Кузьменко. Київ: Юрінком Інтер, 2014. 528 с. URL: https://pidruchniki.com/1278021258836/pravo/struktura_sistema_upravlinnya_poli_tseyskimi_organami_okremih_zarubizhnih_krayin#918
67. Лазарев В. В., Попов Л. Л., Розин Л. М. Правовые основы обеспечения общественного порядка. Москва: Юрид. лит., 1967. 122 с.

68. Літошенко О. С. Адміністративна відповідальність в системі юридичної відповідальності: автореф. дис. ...канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2005. 21 с.

69. Лошицький Михайло Васильович. Адміністративно-правові відносини в сфері охорони громадського порядку: дис... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Національна академія внутрішніх справ України. Київ, 2002. 181 с.

70. Мазурик К. З. Закон як основний соціальний регулятор суспільного життя. *Форум права*. 2011. № 1. С. 602–609. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2011_1_98

71. Малиновський В. Я. Державне управління: навчальний посібник. Вид. 2-ге, доп. та перероб. Київ: Атіка, 2003. 576 с.

72. Малишкіна Н. О. Принцип поділу державної влади та система стримувань і противаг: генезис і запровадження в Україні / *Теорія і практика правознавства*. 2018. Вип. 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/tipp_2018_1_6

73. Малиновська В. М. Юридична відповідальність як різновид соціальної відповідальності. *Вісник вищої ради юстиції*. 2010. № 2. С. 58–65.

74. Мальський М. М. Публічний порядок у транснаціональному виконавчому процесі. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Юридичні науки. 2015. № 827. С. 79–84.

75. Маляренко В. Щодо головних проблем судової влади в Україні. *Слово Національної школи суддів України*. 2013. № 1. С. 39–49.

76. Мельник А. Ф., Оболенський О. Ю., Васіна А. Ю., Гордієнко Л.Ю. Державне управління: навч. посіб. /; за ред. А. Ф. Мельник. Київ: Знання-Прес, 2003. 343 с. (Вища освіта ХХІ століття).

77. Міжнародне співробітництво Служби судової охорони. *БД «Судова влада України»* / Служба судової охорони. URL: https://sso.court.gov.ua/sso/pokazniki-diyalnosti/inter_activity/ (дата звернення 04.02.2020).

78. Муравйов К. В.. До проблеми визначення поняття «правові засади реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань» / *Науковий Вісник Ужгородського національного університету*. Вип 29. 2014. С. 154–157.

79. Назаров В. В., Омеляненко Г. М. Кримінальний процес України: навчальний посібник. Київ: Атіка, 2008. 584 с.

80. Настюк В. Я. Щодо розуміння громадського порядку. *Проблеми охорони громадського порядку*: зб. наук. пр. за матеріалами регіон. круглого столу (19 червня 2014 р., м. Харків). Харків, 2014. С. 59–65. URL: http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/6926/1/Nastyk_59-65.pdf

81. Небеський Ю. С. Адміністративно-правові засади охорони громадського порядку та забезпечення безпеки громадян у сучасних умовах: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Харків, 2008. 227 с.

82. Новий тлумачний словник української мови у чотирьох томах: Т. 4. / Укладачі В. Яременко, О. Сліпущко. Київ: Аконті, 1998. 944 с.

83. Об органах принудительного исполнения Российской Федерации Федеральный Закон от 01.10.2019 № 328-ФЗ. URL: <http://pravo.gov.ru/proxy/ips/?docbody=&prevDoc=102094988&backlink=1&&n d=102048374>

84. Обеспечение безопасности судебной деятельности. *Судебный Департамент при ВСПФ*. URL: <http://www.cdep.ru/index.php?id=260>

85. Овчаренко О. М. Юридична відповідальність судді: теоретико-прикладне дослідження: моногр. Харків: Право, 2014. 567 с.

86. Окопник О. М. Зарубіжний досвід діяльності поліції та особливості втілення його у реформування правоохоронних органів (міліції) України / // *Науковий вісник Академії муніципального управління*. Серія: Право. 2014. Вип. 2. С. 118–124.

87. Опришко В. Ф., Шульженко Ф. П., Шимон С. І. та ін.; Правознавство: підручник / за заг. ред. В. Ф. Опришка, Ф. П. Шульженка. Київ: КНЕУ, 2003. 767 с. URL: <https://buklib.net/books/29293/>

88. Основи держави і права України: підручник / За ред. проф. В. Л. Ортинського, проф. В. К. Грищука, М. А. Мацька. Київ: Знання, 2008. 583 с. URL: http://pidruchniki.com/14201126/pravo/ponyattya_pravosuddya_sudovoyi_sistemi_ukrayini

89. Основы права: учебн. пособие для средних специальных учебных заведений. 2-е изд., перераб. и доп./ Под ред. В. В. Лазарева. Москва: Юристъ, 2001. 448 с.

90. Павлов Д. М. Адміністративне право: Загальна частина: конспект лекцій. Київ: МАУП, 2007. 136 с.

91. Пал Л. Аналіз політики / пер. з англ. Іван Дзюб. Київ: Основи, 1999. 422 с.

92. Панова Н. С. Адміністративно-правові засади розвитку державного управління в сучасній Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.07. Одеса, 2008. 19 с.

93. Панова О. О. Поняття, зміст і значення публічної безпеки та порядку. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія: Юридичні науки. 2016. Вип. 6 (2). С. 133–136. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkhdu_jur_2016_6%282%29__35

94. Плахотник М., Чумак Ю.. Шериф у США / URL: <https://vgoru.org/index.php/politsiya-dlya-gromadi/item/34561-sheryf-u-ssha-bilshe-nizh-politseisky>

95. Плохой І. І. Поняття громадського порядку. *Форум права*. 2009. № 3. С. 500–505. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2009_3_77

96. Поліщук В. Г. Адміністративне право України: словник термінів / за заг. ред. Т. О. Коломоєць, В. К. Колпакова; Держ. вищ. навч. закл. «Запорізь. нац. ун-т». Київ: Ін Юре, 2014. 520 с.

97. Попередні рекомендації до Проекту Стратегії розвитку Служби судової охорони до 2022 року. *БД «Судова влада України»*. URL: <https://dsa.court.gov.ua/dsa/pres-centr/news/818650/> (дата звернення 21.02.2020).

98. Популярна юридична енциклопедія / Кол. авт.: В. К. Гіжевський, В. В. Гловченко... В. С. Ковальський (кер) та ін. Київ: Юрінком Інтер, 2002. 528 с.

99. Правознавство: навч. посіб. / за ред. Т. В. Варфоломеевої, В. П. Пастухова. 2-ге вид., перероб. і доп. Київ: Знання-Прес, 2004. 436 с.

100. Правознавство: навчальний посібник. / За заг. ред. В. Г. Гончаренка. Київ: Український інформаційно-правовий центр, 2002. 573 с.

101. Правознавство: підручник / ред. В. В. Копейчиков. 7-ме вид., стер. Київ: Юрінком Інтер, 2003. 736 с. URL: <http://www.ebk.net.ua/Book/BookPravothnavstvo/Glava14/R3G14p1.htm>

102. Прийма С. В. Поняття принципу в аспекті співвідношення з суміжними категоріями. *Державне будівництво та місцеве самоврядування*. 2014. Вип. 28. С. 46–55. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/dbms_2014_28_7

103. Про боротьбу з тероризмом: закон України від 20 березня 2003 року № 638-IV, ред. від 04.11.2018. *БД «Законодавство України»* / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/638-15> (дата звернення 03.02.2020).

104. Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» у зв'язку з прийняттям Закону України «Про Вищий антикорупційний суд»: Закон України від 12 липня 2018 року № 2509-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/2509-19>

105. Про грошове забезпечення співробітників Служби судової охорони: постанова Кабінету міністрів України від 3 квітня 2019 р. № 289, ред. від 03.04.2019. *БД «Законодавство України»* / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2337-19> (дата звернення 19.02.2020).

106. Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів: Закон України від 23 грудня 1993 року № 3781-XII, ред. від 05.08.2018. *БД «Законодавство України»* / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3781-12> (дата звернення 03.02.2020).

107. Про Дисциплінарний статут Національної поліції України: Закон України від 15 березня 2018 року № 2337-VIII, ред. від 27.12.2010. *БД «Законодавство України»* / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2337-19> (дата звернення 04.02.2020).

108. Про застосування Конституції України при здійсненні правосуддя Постанова № 9 Пленуму Верховного Суду України від 01.11.1996 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=v0009700-96>

109. Про затвердження Інструкції з організації діяльності дільничних офіцерів поліції Наказ МВС України від 28.07.2017 № 650. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1041-17>

110. Про затвердження Переліку відомостей, що становлять службову інформацію в Службі судової охорони: наказ Служби судової охорони від 24.10.2019 № 185. *БД «Судова влада України»* / Служба судової охорони. URL: <https://sso.court.gov.ua/userfiles/media/!/!/Dima/PSI%20v%20SSO.pdf> (дата звернення 04.02.2020).

111. Про затвердження Положення про координацію діяльності правоохоронних органів у сфері протидії злочинності та корупції / Спільний наказ Генерального прокурора України та керівників правоохоронних органів від 16.04.2012 № 43/375/166/353/284/241/290/256. URL: <http://consultant.parus.ua/?doc=08AEUC200B>

112. Про затвердження Положення про патрульну службу МВС / Наказ МВС України від 02.07.2015 № 796. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0777-15>

113. Про затвердження Положення про проходження служби співробітниками Служби судової охорони: рішення Вищої ради правосуддя від 4 квітня 2019 року № 1052/0/15-19. *БД «Ліга Закон»*. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MUS31747> (дата звернення 04.02.2010).

114. Про затвердження Положення про Службу судової охорони / Рішення Вищої ради правосуддя від 21.12.2017 № 4237/0/15-17. URL: <http://www.vru.gov.ua/act/12778>

115. Про затвердження Положення про Службу судової охорони: рішення Вищої ради правосуддя від 4 квітня 2019 року № 1051/0/15-19. *БД «Судова влада України» / Служба судової охорони*. URL: https://sso.court.gov.ua/sso/insh/pravova_baza/ (дата звернення 30.01.2020).

116. Про затвердження Положення про спеціальний підрозділ судової міліції «Грифон» / Наказ МВС України від 19.11.2003 № 1390. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1139-03>

117. Про затвердження порядків надання домедичної допомоги особам при невідкладних станах: наказ Міністерства охорони здоров'я України від 16.06.2014 № 398, ред. від 18.01.2019. *БД «Законодавство України» / ВР України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0750-14> (дата звернення 04.02.2020).

118. Про затвердження Порядку проведення конкурсу для призначення на посади співробітників Служби судової охорони: рішення Вищої ради правосуддя від 30.10.2018 № 3308/0/15-18, ред. від 04.06.2019. *БД «Законодавство України» / ВР України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v3308910-18> (дата звернення 20.02.2020).

119. Про затвердження Правил пожежної безпеки в Україні: наказ МВС України від 30.12.2014 № 1417, ред. від 03.10.2017. *БД «Законодавство*

України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0252-15> (дата звернення 04.02.2020).

120. Про затвердження Тимчасового порядку забезпечення охорони судів, органів та установ системи правосуддя, а також підтримання громадського порядку в них: наказ МВС України від 26.12.2016 № 1352. *БД «Міністерство внутрішніх справ України»*. URL: https://mvs.gov.ua/ua/pages/Nakaz_1352_vid_26122016_Pro_zatverdzhennya_Timchasovogo_poryadku_zabezpechennya_ohoroni_sudiv_organiv_ta_ustanov_sistemi_pravosuddya_a_takozh_pidtrimannya_gromadskogo_poryadku_v_nih.htm (дата звернення 03.02.2020).

121. Про заходи щодо впровадження Концепції адміністративної реформи в Україні Указ Президента України від 22.07.1998 № 810/98. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/810/98>

122. Про Концепцію вдосконалення судівництва для утвердження справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів Указ Президента України від 10 травня 2006 року № 361/2006. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361/2006>

123. Про Концепцію судово-правової реформи в Україні Постанова ВРУ від 28 квітня 1992 року № 2296-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2296-12>

124. Про національну безпеку України Закон України від 21 червня 2018 року № 2469-VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2018. № 31. Ст. 241.

125. Про Національну гвардію України Закон України від 13 березня 2014 року № 876-VII (втратив чинність). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/876-18>

126. Про національну поліцію Закон України від 2 липня 2015 року № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>

127. Про Національну поліцію: Закон України від 2 липня 2015 року № 580-VIII, ред. від 16.01.2020. *БД «Законодавство України»* / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19> (дата звернення 04.02.2020).

128. Про організацію охорони майна фізичних і юридичних осіб органами та підрозділами поліції охорони за допомогою засобів охоронного призначення: наказ МВС України від 23.06.2017 № 533, ред. від 23.06.2017. *БД «Законодавство України»* / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0872-17> (дата звернення 04.02.2020).

129. Про особливості забезпечення громадського порядку та громадської безпеки у зв'язку з підготовкою та проведенням футбольних матчів / Закон України від 08.07.2011 № 3673-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 9. Ст. 64.

130. Про охоронну діяльність: Закон України від 22 березня 2012 року № 4616-VI, ред. від 18.12.2019. *БД «Законодавство України»* / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4616-17> (дата звернення 30.01.2020).

131. Про Положення про порядок здійснення криптографічного захисту інформації в Україні: указ Президента України від 22 травня 1998 року № 505/98, ред. від 12.09.2009. *БД «Законодавство України»* / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/505/98> (дата звернення 04.02.2020).

132. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12 травня 2015 року № 389-VIII, ред. від 26.05.2018. *БД «Законодавство України»* / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19> (дата звернення 03.02.2020).

133. Про практику розгляду судами клопотань про визнання й виконання рішень іноземних судів та арбітражів і про скасування рішень, постановлених у порядку міжнародного комерційного арбітражу на території України / Постанова Пленуму Верховного Суду України № 12 від 24.12.99 р. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0012700-99>

134. Про Стратегію реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 роки» / Указ Президента України від 20 травня 2015 року № 276/2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/276/2015>

135. Про судоустрій та статус суддів: Закон України від 2 червня 2016 року № 1402-VIII, ред. від 01.01.2020. *БД «Законодавство України»* / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19> (дата звернення 30.01.2020).

136. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні Розпорядження КМУ від 1 квітня 2014 р. № 333-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80>

137. Проект Стратегії розвитку Служби судової охорони до 2022 року. *БД «Судова влада України»*. URL: <https://dsa.court.gov.ua/dsa/pres-centr/news/818650/> (дата звернення 21.02.2020).

138. Рада суддів України наголошує на неприпустимості нападів на суддів. URL: <http://rsu.gov.ua/ua/news/rada-suddiv-ukraini-nagolosue-na-nepripustimi-napadiv-na-suddiv>

139. Рекомендації щодо притягнення до відповідальності за неповагу до суду: рішення Ради суддів України 04.11.2016 № 74, ред. від 26.10.2018. *БД «Законодавство України»* / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vr074414-16> (дата звернення 30.01.2020).

140. Резнік О. М. Організаційно-штатна структура правоохоронних органів, які забезпечують фінансово-економічну безпеку України. *Правові горизонти*. 2018. № 9 (22). С. 78–84.

141. Рішення Конституційного суду України у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 69 Кримінального кодексу України (справа про призначення судом більш м'якого покарання)

від 2 листопада 2004 року № 15-рп/2004. URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v015p710-04>

142. Рішення ради суддів України від 7 грудня 2017 року № 76. *БД «Рада суддів України»*. URL: <http://rsu.gov.ua/uploads/article/risenna-rsu-no-76-vid-07122017-s-e083a2881c.pdf> (дата звернення 03.02.2020).

143. Розслідування злочинів у сфері господарської діяльності: окремі криміналістичні методики: [монографія] / [кол. авторів: В. Ю. Шепітько, В. О. Коновалова, В. А. Журавель та ін.]; за ред. В. Ю. Шепітька. Харків: Право, 2006. 624 с.

144. Ролз Джон. Теория справедливости / Пер. с англ. В. В. Целищева при участии В. Н. Карповича и А. А. Шевченко. Новосибирск: Изд-во Новосиб. ун-та, 1995. 536 с.

145. Савілова К. Як досвід канадських шерифів може допомогти в розбудові ССО в Україні. *Закон і Бізнес*. № 30 / URL: https://zib.com.ua/ua/138721-yak_dosvid_kanadskih_sherifiv_mozhe_dopomogti_pobudovi_sso_v.html

146. Сервецький І. В., Сапрун О. В. Деякі проблеми тлумачення поняття охорони громадського порядку / *Юридична наука*. 2013. № 7. С. 63–71. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/jnn_2013_7_10.pdf

147. Система державного управління Сполучених Штатів Америки: досвід для України / уклад. Л. В. Примаченко; за заг. ред. Ю. В. Ковбасюка, С. В. Загороднюка. Київ: НАДУ, 2011. 52 с. (Серія видань з міжнародного досвіду державного управління).

148. Скакун О. Ф. Теория государства и права. Харьков: Консум, 2000. 492 с.

149. Скакун О. Ф. Теория держави і права: підручник / Пер. з рос. Харків: Консум, 2001. 656 с.

150. Скакун О. Ф. Теория права і держави: підручник. 2-ге видання. Київ: Алерта; КНТ; ЦУЛ, 2010. 520 с.

151. Скакун О. Ф. Теорія права і держави: підручник. 3-те видання. Київ: Алерта; ЦУП, 2011. 524 с.
152. Скрипнюк О. Правова держава в Україні: питання теорії і практика реалізації / *Віче*. 2010. № 18. С. 8–10.
153. Словник базової термінології з адміністративного права: навч. посіб./ за заг. ред. Т. О. Коломоець. Київ: Істина, 2010. 240 с.
154. Соколов А. В. Сучасні підходи до оцінки якості державного управління / *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2014. № 4. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Duur_2014_4_13
155. Соціологія права: підручник / За заг. ред. Л. М. Герасіної, М. І. Панова. Київ, 2003. URL: <http://radnuk.info/pidrychnuku/sotsiologiya/505-panova/10878--8-----81-----html>
156. Стратегія розвитку Служби судової охорони до 2022 року. URL: https://aj.court.gov.ua/userfiles/media/!SOAS/!SOAS/2310/pr_str_cco.docx
157. Стрехалюк А. Філософський сенс поняття засади права у сучасній філософії права (Ліберальні концепції). *Гуманітарні та соціальні науки*: матеріали I Міжнародної конференції молодих вчених HSS-2009 (14–16 травня 2009 року, Львів, Україна) / Національний університет «Львівська політехніка». Львів: Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2009. С. 306–307.
158. Суд, правоохоронні та правозахисні органи України: підручник / М-во освіти і науки України; відп. ред. В. Т. Малярєнко. Київ: Юрінком Інтер, 2007. 352 с. URL: <http://www.ebk.net.ua/Book/SptpoU/1-2/211.htm>
159. Судоустрій України: підручник / за ред. М. А. Погорєцького, О. Г. Яновської. Київ: Юрінком Інтер, 2015. 344 с. URL: https://pidruchniki.com/78365/pravo/ponyattya_pravosuddya_oznaki
160. Сухінін Д. В. Роль оцінювання в діяльності органів місцевої влади: основні принципи, методи та завдання. *Публічне адміністрування*:

теорія та практика. 2012. Випуск 1 (7). URL: [http://www.dbuara.dp.ua/zbirnik/2012-01\(7\)/12sdvpmz.pdf](http://www.dbuara.dp.ua/zbirnik/2012-01(7)/12sdvpmz.pdf)

161. Сучасний словник іншомовних слів: Близько 20 тис. слів і словосполучень / Уклали: О. І. Скопненко, Т. В. Цимбалюк. Київ: Довіра, 2006. 789 с.

162. Сущенко В. Д., Олефір В. І., Константинов С. Ф. та ін. Адміністративна діяльність органів внутрішніх справ: навчальний посібник / За заг. ред. Є. М. Моїсеєва; Київ: КНТ, 2008. 264 с.

163. Теория государства и права: курс лекций / М. И. Байтин та ін.; под ред. Н. И. Матузова и А. В. Малько. 2-е изд., перераб. и доп. Москва: Юристъ, 2004. 767 с

164. Теория государства и права: курс лекций. / Под ред. Н. И. Матузова и А. В. Малько. Москва: Юристъ, 1997. 672 с.

165. Теория государства и права: учебник / Под ред. В. К. Бабаева. Москва: Юристъ, 2003. 592 с.

166. Теорія права і держави: підручник. 3-те видання. Київ: Алерта; ЦУП, 2011. 524 с.

167. Терещук О. Д. Організація діяльності поліції окремих зарубіжних країн щодо припинення групових порушень громадського порядку та масових безпорядків під час проведення масових заходів / *Наукові праці МАУП.* 2014. Вип. 42. С. 141–145.

168. Тимченко Г.В. Місце та роль закону в житті держави і суспільства // *Держава і право.* 2009. Вип. 45. С. 102–108. Бібліогр.: 27 назв. укр.

169. Ткачук В. А. Проблеми оцінювання якості та ефективності діяльності органів місцевої влади (зарубіжний досвід) / *Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку.* 2013. № 5. С. 50–54.

170. Тютюнник А., Бондарчук Л., Бімбірайте Н., Настіна О. та ін. Проект «Шерифи»: український масштаб. Херсон: Гілея, 2018. 204 с.

171. У 2021 році Служба судової охорони візьме під охорону всі органи та установи системи правосуддя. *БД «Вища рада правосуддя»*. URL: <https://hcj.gov.ua/news/u-2021-roci-sluzhba-sudovoyi-ohorony-vizme-pid-ohoronu-vsi-organy-ta-ustanovy-systemy> (дата звернення 22.02.2020).

172. У ДСА України визначено переможців на зайняття вакантних посад начальників територіальних управлінь Служби судової охорони. *БД «Судова влада України» / Служба судової охорони*. URL: <https://sso.court.gov.ua/sso/pres-centr/news/741385/> (дата звернення 20.02.2020).

173. Ульянов О. І. Адміністративно-правовий захист міліцією прав громадян у сфері громадського порядку: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Одеса, 2002. 180 с.

174. Федорчак О. В. Оцінювання діяльності обласних державних адміністрацій на основі збалансованої системи показників / *Демократичне врядування*. 2012. Вип. 10. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeVr_2012_10_15

175. Фесюнін В. М. Організаційно-правові засади взаємодії Державної податкової служби з населенням: дис. ... канд. юрид. наук за спец. 12.00.07 / ХНУВС. Харків, 2007. 187 с.

176. Філософський енциклопедичний словник / НАН України, Ін-т філософії імені Г. С. Сковороди; [редкол.: В. І. Шинкарук (голова) та ін.]. Київ: Абрис, 2002. 742 с.

177. Фуллер Лон. Л. Мораль права: наукове видання / Пер. з англ. Н. Комарова. Київ: Сфера, 1999. 232 с.

178. Цвік М. В., Ткаченко В. Д., Богачова Л. Л. та ін. Загальна теорія держави і права: підручник для студентів юридичних спеціальностей вищих навчальних закладів / за ред. М. В. Цвіка, В. Д. Ткаченка, О. В. Петришина. Харків: Право, 2002. 432 с.

179. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 № 1618-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 40–41, 42. Ст. 492.

180. Черданцев А. Ф. Теория государства и права: учебник для вузов. Москва: Юрайт, 2000. 432 с.

181. Черних С. П. Адміністративно-правові засади взаємодії органів державної влади України у сфері протидії організованій злочинності. *Право і Безпека*. 2010. № 2 (34). С. 117–122.

182. Шай Р. Перспективи модернізації правоохоронних органів в умовах глобалізації / *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Юридичні науки. 2017. № 861. С. 219–224.

183. Шевченко Е. Системність закріплення адміністративно-правових засад діяльності адміністративних судів як чинник ефективності діяльності цього органу держави. *Вісник Запорізького національного університету «ЮРИДИЧНІ НАУКИ»*. 2010. № 4. С. 165–170.

184. Штатний розпис: що важливо знати. *Вісник. Офіційно про податки*. URL: <http://www.visnuk.com.ua/uk/news/100010547-shtatniy-rozpis-scho-vazhливо-znati> (дата звернення 19.02.2020).

185. Шурко О. И. К проблеме определения понятия общественного порядка как объекта административно-правовой охраны. *Право UA*. 2017. № 1. С. 212–217.

186. Шурко О. І. Верховенство права, як ключовий принцип забезпечення охорони та підтримання громадського порядку в судах. *Державне регулювання суспільних відносин: розвиток законодавства та проблеми правозастосування*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 8–9 липня 2016 р.). Київ: Центр правових наукових досліджень, 2016. С. 77–80.

187. Шурко О. І. До проблеми визначення особливостей забезпечення охорони та підтримання громадського порядку в судах. *Європейські перспективи*. 2017. № 3. С. 209–214.

188. Шурко О. І. Законність, як ключова засада забезпечення охорони та підтримання громадського порядку в судах. *Вісник Пенітенціарної асоціації України*. 2019. № 3 (9). С. 195–204.

189. Шурко О. І. Концептуальні засади удосконалення адміністративного законодавства, яке регламентує здійснення охорони та підтримання громадського порядку в судах. *Актуальні питання розвитку та взаємодії публічного та приватного права: матеріали міжнародної науково-практичної конференції* (м. Львів, 15–16 березня 2019 р.). Львів: Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив», 2019. С. 70–73.

190. Шурко О. І. Напрямки вдосконалення адміністративного законодавства, яке регламентує здійснення охорони та підтримання громадського порядку в судах. *Наше право*. 2018. № 2. С. 226–231.

191. Шурко О. І. Оцінювання якості та ефективності здійснення охорони та підтримання громадського порядку в судах. *Сучасні правові системи світу в умовах глобалізації: реалії та перспективи: матеріали міжнародної науково-практичної конференції* (м. Київ, 9–10 березня 2018 р.). Київ: Центр правових наукових досліджень, 2018. С. 60–63.

192. Шурко О. І. Правові засади забезпечення охорони та підтримання громадського порядку в судах та місце серед них адміністративно-правового регулювання. *Верховенство права*. 2020. № 1. С. 61–66..

193. Шурко О. І. Щодо забезпечення охорони та підтримання громадського порядку в судах. *25 років становлення Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ: славетна історія та горизонти майбутнього: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції* (21–22 лютого 2020 року, м. Суми) / Сумська філія Харківського національного університету внутрішніх справ. Суми: Видавничий дім «Ельдорадо», 2020. С. 425–427.

194. Юридична енциклопедія: [у 6 т.]: Т. 6: Т–Я / ред. кол. Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) [та ін.]. Київ: Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 2004. 768 с.

195. Юридична енциклопедія: В 6 т. / Редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. Київ: Укр. енцикл., 1998. URL: <http://cyclop.com.ua/content/view/1149/58/1/9/#22242>

ДОДАТКИ

Додаток 1

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ:

в яких висвітлено основні наукові результати дисертації:

1. Шурко О. И. К проблеме определения понятия общественного порядка как объекта административно-правовой охраны. *Право UA*. 2017. № 1. С. 212–217.
2. Шурко О. І. До проблеми визначення особливостей забезпечення охорони та підтримання громадського порядку в судах. *Європейські перспективи*. 2017. № 3. С. 209–214.
3. Шурко О. І. Напрямки вдосконалення адміністративного законодавства, яке регламентує здійснення охорони та підтримання громадського порядку в судах. *Наше право*. 2018. № 2. С. 226–231.
4. Шурко О. І. Законність, як ключова засада забезпечення охорони та підтримання громадського порядку в судах. *Вісник Пенітенціарної асоціації України*. 2019. № 3 (9). С. 195–204.
5. Шурко О. І. Правові засади забезпечення охорони та підтримання громадського порядку в судах та місце серед них адміністративно-правового регулювання. *Верховенство права*. 2020. № 1. С. 61–66.

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

6. Шурко О. І. Верховенство права, як ключовий принцип забезпечення охорони та підтримання громадського порядку в судах. *Державне регулювання суспільних відносин: розвиток законодавства та проблеми правозастосування*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 8-9 липня 2016 р.). Київ: Центр правових наукових

досліджень, 2016. С. 77–80.

7. Шурко О. І. Оцінювання якості та ефективності здійснення охорони та підтримання громадського порядку в судах. *Сучасні правові системи світу в умовах глобалізації: реалії та перспективи*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 9–10 березня 2018 р.). Київ: Центр правових наукових досліджень, 2018. С. 60–63.

8. Шурко О. І. Концептуальні засади удосконалення адміністративного законодавства, яке регламентує здійснення охорони та підтримання громадського порядку в судах. *Актуальні питання розвитку та взаємодії публічного та приватного права*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 15–16 березня 2019 р.). Львів: Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив», 2019. С. 70–73.

9. Шурко О. І. Щодо забезпечення охорони та підтримання громадського порядку в судах. *25 років становлення Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ: славетна історія та горизонти майбутнього*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (21–22 лютого 2020 року, м. Суми) / Сумська філія Харківського національного університету внутрішніх справ. Суми: Видавничий дім «Ельдорадо», 2020. С. 425–427.

АКТИ ВПРОВАДЖЕНЬ

**НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ
ІНСТИТУТ
ПУБЛІЧНОГО ПРАВА**
вул. Г. Кірпи, 2а, м. Київ, 03035
Тел. 228-10-31
E-mail: sipl@i.ua
www.sipl.com.ua

**SCIENTIFIC INSTITUTE
OF PUBLIC LAW**
2a Kirpu Str., Kyiv, 03035
Tel. 228-10-31
E-mail: sipl@i.ua
www.sipl.com.ua

11.12.2019 № 5/112-398

На № _____ від _____.

АКТ ВПРОВАДЖЕННЯ

результатів дисертації здобувача наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право Шурка Олега Івановича «Адміністративно-правове забезпечення охорони та підтримання громадського порядку в судах» у правотворчу діяльність Науково-дослідного інституту публічного права, зокрема під час внесення змін і доповнень до законодавства, що регламентує судову діяльність

Повідомляємо спеціалізованій вченій раді, що результати дисертації Шурка Олега Івановича «Адміністративно-правове забезпечення охорони та підтримання громадського порядку в судах» спрямовані на: визначення поняття громадського порядку як об'єкта адміністративно-правової охорони; окреслення особливостей забезпечення охорони та підтримання громадського порядку в судах; встановлення завдань та функцій Служби судової охорони; визначення компетенції і повноважень Служби судової охорони використовуються Науково-дослідним інститутом публічного права під час розробки пропозицій та рекомендацій щодо удосконалення національного законодавства та розроблення нових нормативно-правових актів з питань судової діяльності в межах реалізації теми наукового дослідження «Правове забезпечення прав, свобод та законних інтересів суб'єктів публічно-правових відносин» (номер державної реєстрації №0115U005495).

Завідувач відділу аспірантури
Науково-дослідного інституту
публічного права,
к.ю.н, доцент

Завідувач відділу
науково-правових експертиз
та законопроектних робіт
Науково-дослідного інституту
публічного права,
к.ю.н, старший дослідник

Л.В. Сорока

К.М. Куркова

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Голова Херсонського
апеляційного суду

О.І. Коровайко

«12» грудня 2019 року

А К Т

про впровадження результатів дисертаційного дослідження здобувача наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право Шурка Олега Івановича «Адміністративно-правове забезпечення охорони та підтримання громадського порядку в судах»

Комісія в складі:

1. Керівника апарату – Костеннікова Дмитра Вікторовича.
2. Секретаря палати з розгляду цивільних справ – Приходько Лариси Антонівни.
3. Судді палати з розгляду цивільних справ – Кутурланової Оксани Володимирівни.
4. Начальника відділу управління персоналом – Гришко Естели Олександрівни.

цим актом засвідчує, що результати дисертаційного дослідження Шурка Олега Івановича «Адміністративно-правове забезпечення охорони та підтримання громадського порядку в судах», поданого на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 - адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право, може використовуватись під час організації діяльності Херсонського апеляційного суду.

Зокрема: 1) при наданні консультативно-дорадчої допомоги щодо супроводження судочинства; 2) при розробці пропозицій та рекомендацій щодо удосконалення чинного національного законодавства та розроблення нових нормативно-правових актів з питань судочинства; 3) при підготовці методичних рекомендацій та роз'яснень з питань: особливостей забезпечення

охорони та підтримання громадського порядку в судах; реалізації завдань та функцій Служби судової охорони; уточнення компетенції і повноважень Служби судової охорони; оптимізації організаційно-штатної структури Служби судової охорони.

Комісія констатує, що впровадження результатів дисертаційного дослідження Шурка Олега Івановича «Адміністративно-правове забезпечення охорони та підтримання громадського порядку в судах» в цілому забезпечує розширення науково-методичного інструментарію експертного дослідження нормативно-правових актів, які регулюють питання організації судочинства в Україні.

Члени комісії

[Signature] Д.В. Костенніков

[Signature] Л.А. Приходько

[Signature] О.В. Кутурланова

[Signature] Е.О. Гришко

ЗАТВЕРДЖУЮ

Відповідальний секретар

Кримінологічної асоціації України

доктор юридичних наук, професор

Олексій ЛИТВИНОВ

[Handwritten signature] 2019 р.

А К Т

про впровадження результатів дисертаційного дослідження здобувача наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право Шурка Олега Івановича «Адміністративно-правове забезпечення охорони та підтримання громадського порядку в судах» у наукову діяльність Кримінологічної асоціації України

Комісія у складі:

- 1. Яценка А. М.** – доктора юридичних наук, професора, члена Кримінологічної асоціації України.
- 2. Васильєва А. А.** – кандидата юридичних наук, доцента, члена Кримінологічної асоціації України.
- 3. Авдєєва О. О.** – кандидата юридичних наук, члена Кримінологічної асоціації України.

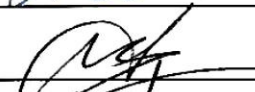

цим актом засвідчує, що результати дисертаційного дослідження Шурка Олега Івановича «Адміністративно-правове забезпечення охорони та підтримання громадського порядку в судах», поданого на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 – адміністративне право та процес; фінансове право; інформаційне право, використовуються у наукових дослідженнях Кримінологічної асоціації України.

Зокрема при: 1) встановленні місця та особливостей судових органів у системі інших суб'єктів протидії злочинності; 2) узагальненні форм та методів

діяльності судових органів щодо протидії злочинам та правопорушенням;
3) удосконаленні інформаційного забезпечення діяльності судових органів;
4) наданні консультативно-дорадчої допомоги щодо супроводження правотворчого процесу судових органів; 5) розробці пропозицій та рекомендацій щодо удосконалення національного законодавства, яке регулює діяльність судових органів.

Впровадження результатів дисертаційного дослідження Шурка Олега Івановича «Адміністративно-правове забезпечення охорони та підтримання громадського порядку в судах» в наукову діяльність Кримінологічної асоціації України забезпечило розширення науково-методичного інструментарію експертно-кримінологічного дослідження нормативно-правових актів і їх проектів з питань судочинства.

Члени комісії:

_____ Андрій ЯЩЕНКО

_____ Андрій ВАСИЛЬЄВ

_____ Олександр АВДЄЄВ

« 10 » _____ 2019 р.

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет

ЗАТВЕРДЖУЮ

Перший проректор
Сумського державного університету

В.Д. Карпуша

« 13 / Грудня / 2019 р.

АКТ

про впровадження в освітній процес результатів дисертаційного дослідження здобувача Шурка Олега Івановича «Адміністративно-правове забезпечення охорони та підтримання громадського порядку в судах» на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право

Комісія у складі:

Голова – завідуючий кафедри АГПФЕБ, д.ю.н., доцент Гаруст Ю.В.

Члени комісії – д.ю.н., доцент, доцент кафедри АГПФЕБ Резнік О.М.;

- к.ю.н., доцент, доцент кафедри АГПФЕБ Колеснікова М.В.

Комісія склала цей акт з приводу розгляду результатів дисертаційного дослідження здобувача Шурка Олега Івановича «Адміністративно-правове забезпечення охорони та підтримання громадського порядку в судах» і їх використання в освітньому процесі з дисциплін «Адміністративне право», «Судові та правоохоронні органи», кафедри адміністративного, господарського права та фінансово-економічної безпеки Сумського державного університету.

Висновок: комісія вважає, що результати проведеного дослідження здобувачем Шурком Олегом Івановичем «Адміністративно-правове забезпечення охорони та підтримання громадського порядку в судах» отримані на основі ґрунтовного аналізу та вивчення сутності та особливостей

забезпечення охорони та підтримання громадського порядку в судах, мають комплексний характер та використовуються під час проведення лекцій, семінарських і практичних занять кафедри адміністративного, господарського права та фінансово-економічної безпеки Сумського державного університету зі студентами при вивченні дисциплін «Адміністративне право», «Судові та правоохоронні органи».

Акт виконаний у 2-х примірниках.

Голова комісії

Ю.В. Гаруст

Члени комісії

О.М. Резнік

М.В. Колеснікова